

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

עלה 50

בס"ד. י"ד אב תשע"ח

בגליון:

- ב** משפחת ראזענבורג מבאלאשא-דיארמאט
הג"ר דוד ראזענבורג, בנו הג"ר מנחם צבי, ובניו הר"ר חיים אהרן והג"ר יוסף יוזפא אב"ד פישפיק-לאדאן - מהרב **יוסף אליקים ארטנער**
- טו** שושלת יחוס משפחת פאפענהיים אל ה'תוספות יו"ט'
מוהר"ר וואלף פאפענהיים מפרעשבורג-ווייען, אבותיו ויחוסם למעלה בקודש - מהרב **בנימין פאפענהיים**
- כב** רבי דוד פאלאטשיק
לתולדות רבי"ד דקה"י בלאשאנץ ושו"ב בוויען, צאצאיו ובית אבותיו. אגרות ממנו, מרבי נתן מילער ומרבי יוחנן ווייס אודות ההתייחסות לקהלות הסטאטוסקווא - מהרב **בנימין הלל בערגער**
- לח** החסיד רבי משה צבי דרימער
לתולדותיו מוויזניצא ועד לירושלים, בית אבותיו וחותרו, וצאצאיו - מהרב **וואלף ראזענבערג**
- מז** הרב מצעהלים
לתולדות רבי לוי יצחק גרינוואלד, מימי עלומיו ועד עלותו על כס הרבנות בצעהלים - מהרב **ניסן ווייס**
- נו** לפני תשעים שנה (22)
לקט ידיעות מהעתונות בשנת תרפ"ז - מהרב **שלמה יהודה הכהן שפיצר**
- סז** עוללות
הסתלקות רבי אליהו שפיטצער מפיזעש-דיארמאט - הרב **י.ב. ווייס** (סז) / קבורת חרדים בביה"ח הניאולוגי בפעסט - הרב **ב. אבערלאנדער**, הרב **ש.ב. לעפפלער** (סז) / אבי רבי אלכסנדר שטיינבערגער מקאמארן - הרב **ז.ל. שפיטצער** (סח) / משפחות ווייס, פיקסלער וגריסגאט - הרב **י.א. טעסלער** (סט) / ר' אשר זעליג גליק מלאקענבאך - הב' **ע.ב. וידר** (עא) / מצבות רמ"צ שטרן מהעלישטאבא וזוגתו - הרב **ש. ווייס** (עג) / הקדוש ר' בערל שאהן ממיהאלפאלוא - הרב **י.ש. ווייס** (עד) / השו"ב מצפת ר' משה ליב - הרב **ש. דייטש** (עו) / משפחת אשת ר"ד ביכלר מפאסטא - הרב **ד.ש. יונגרייז**, הרב **ש. ווייס** (עט) / צאצאי השו"ב מטבריה רמ"ל העליר, השו"ב ר' הענדיל מקיטוב - הב' **י.מ.מ. וידר** (פ)

הרב יוסף אליקים ארטנער
ירושלים

משפחת ראזענבורג מבאלאשא דיארמאט

הג"ר דוד ראזענבורג, בנו הג"ר מנחם צבי ראזענבורג, ובניו הר"ר חיים אהרן
והג"ר יוסף יוזפא אבד"ק פישפיק לאדאן

הג"ר דוד ראזענבורג מב' דיארמוט

אבי משפחת ראזענבורג ה"ה הג"ר דוד ראזענבורג נולד בעיר ראזענבורג (עיין בספר יד יוסף שכתב שאביו (הג"ר מנחם צבי) היה מילדי רוזנברג, וכנראה שאין כוונתו ממש על אביו דכבר כתב הנ"ל בהקדמתו לספר יד יוסף אודות אביו "הנה עוצם קדושת אבי זצוק"ל ועוצם חריפותו לאמיתתה של תורה מפורסם מאוד בעיר מולדתו ק"ק ב' דיארמאט יע"א", וכנראה כוונתו על זקינו ר' דוד שהיה מעיר רוזנברג) שבמורבי בערך בשנת תק"ל (שכן בשנת תקמ"ה נבחר הג"ר וואלף באסקאוויץ לאב"ד פרוסטיץ, ור' דוד היה אז בימי הבררות).

היה תלמידו ומשמשו של גאון הגאונים רבי וואלף הלוי באסקאוויטץ זצ"ל שהי' בן בעל הימחצית השקלי, בעל המחבר ספר סדר משנה וקלבון השקל, ששימש ברבנות בכמה מקומות במעלה רין ובהונגריי, וליוה אותו במסעותיו. כשנתקבל הג"ר וואלף באסקאוויטץ לרב אב"ד פרוסטיץ במעלה רין, והי' צריך לקבל הורמנא מהרב דמדנינה שהי' אז הגה"ק ר' שמעלקא מניקלשבורג זצוק"ל, ואז למדו בניקלשבורג מס' כתובות, לקח עמו הג"ר וואלף על הדרך את תלמידו הג"ר דוד, והוא העתיק החידושים ששמע [מרבי שמעלקא] בשעת לימוד השיעורין, וגם העתיק ממה שהעתיקו התלמידים בשמו. אח"כ כשנתקבל הג"ר מאיר א"ש לרב ביארמאט, והג"ר דוד הי' כבר זקן ושבע ימים, העתיק לו הקונטרסים האלו, והיה הג"ר מאיר א"ש משתעשע מאוד בחידושיו של הגה"ק ר' שמעלקא, וצוה להעתיק בשמו בקונטרסו, והוא נדפס בריש ספר אמרי בינה למס' כתובות (מספר תולדות אנשי שם ממכתב של הג"ר אשר אנשיל ווייס הי"ד אב"ד נאדפאל).

מסופר כי בתקופה זאת פעם בערב יום הקדוש נכנס התלמיד רבי דוד אל רבו לקבל ברכתו ובכה לפניו כי עוד לא זכה לבן זכר, ואמר לו רבו המתן כמעט רגע ופתח רבי וואלף הארגז אשר בו הי' חידושי תורה שלו, ושם ראשו לרגעים אחדים בתוך הארגז, ואחר כך פנה אל תלמידו ואמר לו "שמע נא דוד יש כאן מסחר טוב לפניך בן מופלג בתורה ויראה, היה יהיה לאיש קדוש ואור תורה, אבל ידוע תדע כי לא יאריך שנות חיים, התרצה, ואמר ה"י. לתקופת השנה נולד לו אותו הבן ה"ה רבינו מנחם צבי זצוק"ל (מהקדמת הג"ר יוזפא ר"ב אבד"ק פישפיק לאדאן בן הג"ר מנחם צבי לספרו יד יוסף על הלכות שבת, וממכתב של הג"ר אשר שווארץ הנדפס בספר תולדות אנשי ש"ס).

ר' דוד נלבי"ע ביום כ"ט אב ער"ח אלול שנת תקצ"ו, ומנ"כ בביה"ח העתיק דבאלאשא דיארמאט, וזה נוסח מצבתו: "פ"נ / הצדיק / מו"ה דוד רוזנבורג ז"ל / ונקבר / ביום ו' עש"ק ר"ח אלול / תקצ"ו ל' / ת.נ.צ.ב.ה."

הגה"ק ר' מנחם צבי ראזענבורג מב' דיארמאט

הרב המה"ג צדיק תמים במעשיו הגה"ק מו"ה מנחם צבי זצוק"ל (מתוארו שתיאר אותו הגה"ק בעל דברי חיים בהסכמה לספר יד יוסף, הג"ר מנחם א"ש מאונגוואר בהסכמה לספר הנ"ל, ובנו הג"ר יוסף יוזפא בראש ספר יד יוסף ודברי יוסף) נולד בשנת תקס"ד בעיר יארמוט במדינת הגר. ויגדל הילד ויגמל ובשנת תקע"ח בהגיעו לגיל י"ד נסע לפרשבורג ללמוד אצל מרן החתם סופר זצ"ל אשר היה לו לתלמיד מובהק. נזכר בשו"ת חתם סופר אה"ע ח"ב סי' קמ"ד. פעם אחת כתבו [מרן

החת"ס] לאביו ר' דוד ראזענבורג ז"ל, כי בנו מענה עצמו מאוד כי ארוחת ימים אינו רוצה לקבל. אז כתב לו אביו, בני מה לך לישב בפרעסבורג תלך לישיבה פלוני או פלוני וחשב לו כמה וכמה מן הגדולים אשר בדור ההוא, ותהיה אתה הראש ישיבה, השיב לאביו אמרות טהורות, מוטב לי להיות פה הקטן שבקטני תלמידי רבינו ולראות גודל קדושתו, מלהיות במקום אחר הראש שבראשים (מכת"י של הג"ר דוד ראזענבורג בהספד על בנו הג"ר מנחם צבי הנדפס בספר אבני מנחם, ומספר תולדות אנשי מופת ממכתב של ר' אשר שווארץ הי"ד מפי זקנו ר' חיים אהרן רוזנברג זצ"ל).

בשנת תקפ"ד בהגיעו לגיל י"ח נשא את זוגתו הצנועה והצדקת מרת רחלי בת הקצין והנגיד מוקיר רבנן רבי יוסף יוזפא קליין בן ר' ש"ח (אולי שמואל חיים) מחשובי ומגבאי הקהלה דב' דיארמוט, וישב באהלה של תורה על שלחן חותנו ז"ל בק"ק יארמוט.

ר' יוסף יוזפא קליין היה מהגבאים החשובים מב' דיארמאט, ובטבלא שקיימת עד היום מבית הכנסת הישן הנבנה בשנת תקפ"ג נזכר שמו בין שאר הגבאים החשובים "יזה נעשה ע"י הגבאים בכח"ק... ור' יוזפא בש"ח... נגמרת הקדש בשנת תיקפי"ג לי"ק"י". (תמונה זו נדפסה בעלי זכרון מס' 19). נזכר בספרים: מכתב מאליהו (פראג תקי"ע), וספר שני עפרים (פראג תקפ"ה), שנתן מעות קדימה. נלבי"ע ביום ט' אלול שנת תקפ"ז, ומנ"כ בב' דיארמאט. וזה נוסח מצבתו: "פ"נ / איש יקר .. תמימי דרך מכסף טהר ומזהב נערך / יראת ה' ואהבתו שם שם לו לראשיתו / נשא ונתן באמונתו ויצו ה' את

ברכתו / וכאשר יפרץ כן ירבה / לרחם אומללים
נפשם לתשועה / לתופשי התורה הי' למגן ועזרה
/ להגדיל תורה ולהאדירה / ספדו מגדילכם אין /
נגדו על יוסף פורת עלי עין / תומתו ויושר..
לעומיו / ושימו לדרך פעמיו / הי"ה המפואר
והנכבד כ"ה יוזפא בש"ח / ז"ל וגוע ש"ק ט' אלול
ולמחרתו בא / למנוחתו בשנת תקפ"ז לפ"ק,

ת.נ.צ.ב.ה..". שם
בבית החיים נמצא
מצבה שיתכן שזהו
מצבת זוגתו מרת
שבע, וזה נוסח
המצבה: "פ"ט /
זאת מצבת אשה /
אשר דרכיה דרכי
נועם / וכל

נתיבותיה היו שלום / כבודה בבית ומהוללת / בחוצות מ'

שבע ב"ה אהרן / הלה נפטרת יום ו' עש"ק י"ב / כסלו תקצ"ה לפ"ק / ת.נ.צ.ב.ה..".

>בשנת תקצ"ה ותקצ"ח חל י"ב כסלו ביום א'. בשנת תקע"ה ותקע"ח חל בעש"ק<

לאחר חתונתו עמד בראש ישיבה, עפ"י פקודת הג"ר מאיר א"ש האב"ד דשם
(ואח"כ אבד"ק אונגוואר), והיה לו בחורים מופלגים שנעשו אח"כ גדולי הדור (ר'
אשר שווארץ כתב במכתב בספר תוא"מ, דמוהר"ז פוקס ז"ל אב"ד סערעד היה
מתלמידיו, וכן הג"ר מנחם א"ש מהסכמתו לספר יד יוסף נראה שהיה תלמידו. וכן כתב
אביו ר' הרש שווארץ בהקדמתו לספר זכרון מנחם, דתלמידיו הי' כולם גדולי הדור). אמנם
אנשי הקהל לא רצו ליתן ארוחת ימים לבני ישיבתו, כי די להם עול טורח ישיבת
הרב שהם ששים בחורים, עוד יעמיס עלינו עול ישיבת ר' מענדל הרשז', והיה כאשר
שמע רבי מאיר א"ש דברים כאלה, אמר להשמש דהקהל שיכריזו בליל ש"ק שביום
המחרת ידרוש הרב בבהכ"נ, בשחרית אחר קריאת התורה עמד רבי מאיר א"ש על
הבימה ואמר "רבותי אם תספיקו צרכי ישיבת הרב ר' מנחם צבי טוב, ואם לאו
ביום המחרת הנני נותן לכם בחזרה שטר הרבנות", ופסע לאחוריו, ובע"כ ענו אמן
(מספר תולדות אנשי שם ממכתב של ר' אשר שווארץ הי"ד, ובקיצור נכתב בהקדמת ר'
הרש שווארץ לספר זכרון מנחם).

ביומא דמפגרי ביה רבנן כגון בלי"ג בעומר היה רגיל הגה"ק מהר"ם א"ש עם ר'
מנחם צבי לצאת חוץ לעיר עם תלמידיהם, והיה שם הר גבוה אשר יצא ממנו מים

חיים, ושם דברו ד"ת ושתו מן אותם המים, פעם אחת שכחו להביא כלי שתיה ולקח מהר"ם א"ש הכובע הקטנה מעל ראש ר' מנחם צבי ושתה ממנו, ואמר מהר"ם א"ש לתלמידיו שגם הם ישתו ממנו כי הוא מסוגל ליר"ש (מספר תולדות אנשי מופת ממכתב של ר' אשר שווארץ הי"ד מפי זקנו ר' חיים אהרן רוזנברג זצ"ל. וכן מובא בראש ספר אבני מנחם בשם פנקס החברא קדישא דק"ק יארמוט).

מיום שעמד על דעתו היה מתפלל כל תפלות שמו"ע בדמעות הרבה, והיה לו מקום קבוע בצימצום כ"כ עד שבמקום שנפלו הדמעות בשחרית על אותו מקום נפלו גם מנחה וערבית, והיה רגיל על לשון זקני הדור שאלמלא לא נבלעו הדמעות הללו בארץ היו נעשה מהם תל גבוה. כל השבוע לא היה שוכב במטה חוץ מבש"ק, רק ישב ולמד לילה כיום, והיה לו כמו גומא במצחו שכאשר היה מתנמנם קצת היה נשען על גדלו, וכאשר מט ראשו קצת חזר ללימודו. הוא היה רגיל לומר "אין בין מוח טוב לחלוש אלא נר בעד פרוטה", כי מי שיש לו מוח חלוש צריך לייגע על הענין ב' שעות יותר לערך נר בעד פרוטה. פעם אחת נתן במשכון את המורה שעות מזהב אשר נתן לו חמיו ביום חתונתו בעד נרות, וכאשר נתודע הדבר לחמיו, פדהו והחזירו לו. היה רגיל לשלם לשומר הלילה (אשר נהג בימי קדם לשורר איזה שירה בחוצות כדי שידעו שהוא ער) שישורר את שירו תחת חלונו בחצות, כי הי' ירא אולי מחמת עינו יעבור עליו חצות ולא יערוך תקון חצות (מספר תולדות אנשי מופת ממכתב של ר' אשר שווארץ הי"ד מפי זקנו ר' חיים אהרן רוזנברג זצ"ל).

בשנת תקצ"א התפשטה בארצות אירופה מחלת החולי-רע [קאלערע], וכיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין טוב לרע, ליל שישי ג' אלול תקצ"א, והיה יושב על כסא כבודו ולמד עם תלמידיו, כמנהגו הי' לעסוק בתורה כל אותו הלילה עם תלמידיו בכל שבוע ושבוע עד שבאו תלמידיו ואמרו לו רבי הגיע זמן קרי"ש של שחרית. ויבא השטן וחלה בחולי המהלכת ר"ל חולי המעיים, ואמר לתלמידיו ראשי ראשי, הנני אשכב על מטתי מעט עד כי יעבור זעם ותקיצו אותי ואעמוד בחצי הלילה לקונן על חורבן הבית כמנהגיני תמיד. אבל בעוונותינו הרבים עלה עליו החרון אף ולא קם ולא זע וגבר חליו עד למאוד עד האיר יום השישי שעה חמישית, והי' בשכלו הזך והטוב והי' מצער ודואג ומיצר בלבו אשר לא יוכל להתפלל, ואמר "אוי לי אוי לי חולי-רע ראיתי אשר איני אוכל להתפלל ליוצרי וקוני והגיחה מבטן אמי". ובפתע פתאום נלכד במצודה רעה ויחזיק את אביו בידיו, וצעק בקול מר ויללה ואמר "אבי אבי החזק אותי", והפקיד רוחו ונשמתו הקדושה והטהורה, ועינו ולבו לשמים ויצא נשמתו בקדושה וטהרה, בז"ך שנים ולא הגיע וילך בלא כ"ח (מכתי"ק של אביו הג"ר דוד מהספד על בנו הנדפס בספר אבני מנחם, וממכתב של ר' אשר שווארץ הנדפס בספר תולדות אנשי ש"ם. ועיין בהקדמת ר' הרש שווארץ לספר זכרון מנחם שכתב בזהל"ש "ביום ג' אלול לבש בבוקר טלית ותפילין וישב ללמוד עם תלמידיו

ומיד צעק ראשי ראשי אין אני יכול לעבוד השם כראוי ונפטר פתאום וכו'). ונתקיים מאמרם ז"ל הרף מהם טול הרב שבהם וכפר על כולם, כי מיד נפסקה המחלה הנ"ל (מכת"י בנו ר' חיים אהרן רוזנברג זצ"ל הנדפס בספר אבני מנחם, ומהקדמת ר' הרש שווארץ לספר זכרון מנחם). רך בשנים וזקן בחכמה ויראתו קודם לחכמתו וקדוש מרחם, ויום המות כיום הילדו אשר לא טעם טעם חטא ועינו כיונים אשר לא ראו מדי אמות שלו ובכל זאת הצנע לכת עם ד' אלוקיו וכו' (מכת"י של אביו הג"ר דוד מהספד על בנו). וכך כתב בנו בהקדמה על ספרו יד יוסף על הלכות שבת: "הנה עוצם קדושת אבי זצוק"ל ועוצם חריפותו לאמיתתה של תורה מפורסם מאוד בעיר מולדתו ק"ק ב' דיארמאט יע"א ויותר מחבת הקודש אשר ספרה לי אמי הצנועה והצדקת מרת רחלי בת מוהר"ר יוזפא זצ"ל ואבי זקני החסיד מו"ה דוד רוזנברג, גילה ליום שנפטר אבי זצ"ל ג' אלול שנת קצא"ל, כי פחד שבר זה הי' גלוי וידוע לו, דחד יומא במעלי יומא דכפורי ככלותו לברכו רבו הצדיק גאון הגאונים, מו"ה וואלף באסקאוויץ זצ"ל בישר לאבי זקני שיזכה להוליד בן זצ"ל, וכך ניבא עליו "היה יהיה לאיש קדוש ואור תורה אבל ידוע תדע כי לא יאריך שנות חיים".

ובימים ההם לא עסקו הח"ק בטהרת המתים, כי מי שנגע לאחד אשר שלטה עליו המחלה ר"ל מיד נאחז בו המחלה ר"ל, ויהי כאשר שמע הרב ר' מאיר א"ש ז"ל מן השבר אשר נעשה בקהלתו, צעק צעקה גדולה ומרה, ספר תורה מונח על הארץ וצריך כל אדם למסור נפשו, והלך בעצמו להתעסק עמו ואחריו הלכו כל בני הח"ק, וילך הגאון הנ"ל אחרי המטה הלך ובכה, ובעת הליכתו לקח המצנפת מעל ראשו ויקרעהו לגזרים בצווחו. ובעת מונחת מטתו על הארץ אחרי יציאת נשמתו הטהורה

נשלח לו אגרת הרבנות מקהלה הקדושה שוראני. וסיפרו הזקנים שהיו באותו מעמד שהגאון המהר"ם א"ש זצ"ל אמר להם, שכבר מאתמול ידע שישתלק אותו צדיק, בגין שראה צורתו פורחת בבית המדרש (מכת"י בנו ר' חיים אהרן רוזנברג זצ"ל הנדפס בספר אבני מנחם, ומהקדמת ר' הרש שווארץ לספר זכרון מנחם, וממכתב של ר' אשר שווארץ הנדפס בספר תולדות אנשי ש"ס). מחידושו מביא בנו היד יוסף בה' פסח, וגם נדפס ממנו חידושי תורה בספר אבני מנחם.

וזהו נוסח מצבתו: "פ"נ / ונלקח ארון אלקים קדוש מהו' / מנחם יצא מעבודת המלך / והי' במעט ימיו מהיר וזריז ורץ / כצבי והשלים מלאכתו ועבודתו / והלך לעלמא דקשוט / ביום

וי"ו עש"ק גימ"ל אלו תקצ"א / לפ"ק / ת.נ.צ.ב.ה.": זוגתו הצדיקת מרת רחלי נישאת בזו"ש להראש הקהל דשם, ונפטרה בשב"ק יום ד' דחווה"מ סוכות ונקברה בהו"ר שנת תר"ל, וזה נוסח מצבתה: "פ"ט / האשה היקרה הצנועה / מרת / רכלי בת ר' יוזפ' קליין / מתה ביום ש"ק ד' (דאהס) [דחה"ס] ונקברה / ביום א' הש"ר תר"ל לפ"ק / ושם אמה שבע / תיניצ'ביה"י (יש לציין דבשער בלאט של ספר יד יוסף חלק ג', כתב בנה הג"ר יוזפא שנפטרה בהו"ר, ולכא"ו טעות הוא דעל מצבתה נחרתה שנפטרה ביום ד' דחווה"מ והקבורה היתה בהו"ר. וגם ראוי לציין שכתב שם ששמה רחלי, ועל מצבתה נחרת רכלי, וכן על מצבת בנה ר' חיים אהרן נחרת רכלי).

הגה"ק ר' מנחם צבי, השאיר אחריו שני יתומים קטנים האחד בנו הרב חיים אהרן בן חמש שנים והשני הרב יוסף יוזפא בן ג' שנים שהיה אח"כ אבד"ק פישפיק לאדאני.

הרה"צ ר' חיים אהרן ראזענבורג מב' דיארמאט

הרה"צ הירא והמופלג מו"ה חיים אהרן ראזענבורג (מתואריו שתיאר אותו בנו הג"ר מנחם צבי ראזענבורג אב"ד נאדפאלי בספרו זכרון מנחם, וחתנו ר' הרש בהקדמה לספר הנ"ל ואחיו הגה"ק ר' יוסף יוזפא מפישפיק לאדאן בריש ספרו דברי יוסף, ויד יוסף), נולד בב' דיארמאט ביום י"א תשרי תקפ"ז לאביו הגה"ק ר' מנחם צבי. וכך רשם אביו בפנקס נימולים שבו רשם את כל הנימולים על ידו: "ב' דחהמ"ס מלתי ופרעתי בני מחמדי יחידי וקראתי שמו בישראל חיים אהרן יחי' לאייט לעבודת ה' ולתורתו ויראתו כל הימים אכיר".

כשהגיע לפרקו נשא את האשה מרת דבורה [כנראה היתה בתם של ר' אהרן ומרת רבקה עלפער, ראה עליהם להלן, ונקראת על שם אמו של ר' אהרן. ואחר פטירתה נשא ר' חיים אהרן בזו"ש את אחותה מרת בלימלא]. נפטרה בדמי ימיה ח' אדר ראשון תרי"ג (וכנראה לא נולד לו בנים מזווג זה). וזה נוסח מצבתה בב' דיארמאט (את השורות הראשונות שינינו קצת את סדרם): אלו בכות / פ' נ' / האשה דבורה ב"ה אהרן בריג(?!). / נפטרה / ביום ד' ח' אדר ראשון / בשנת תרי"ג לפ"ק / ושם אמה רבקה / דאבה עין אבות ובעל נעוריה / בלי תדמה

עלי קטיפת דבורה / רכה היתה והלכה בדרך ישרה / היא אשת ר' חיים אהרן רוזענבורג / תנצבה".

בערך בשנת תרי"ד נשא את מרת בלימלא בת ר' אהרן ומרת רבקה עלפער מב' דיארמאט שנולדה בשנת תקצ"ו. מקובל שמשפחת עלפער גרו בב' דיארמאט כבר משנת ת"מ, ראש המשפחה היה ר' אליהו שבא מגרמניא, והיה יועץ מלך גרמניא. בהמוזיע"ם של קהילת ב' דיארמאט יש מכתב שכתב המלך של גרמניא לר' אליהו. גם מקובל דמשפחת ר' אליהו היה המשפחה הי"א שבאה לגור בב' דיארמאט, לכך נקראו עלפטרער, ואחר זמן נתחלף לעלפער. ר' אהרן עלפער נלב"ע ביום כ"ה חשוון תרכ"ט ומנ"כ בב' דיארמאט, וזה נוסח מצבתו: "פ"נ / איש תם

וישר / הי"ה בזאת
יבוא / אהרן אלפער /
אל הקודש, נפטר
ביום כ"ה מרחשון /
שנת תרכ"ט לפ"ק /
תניציביה' / שם
אמ(ה)[ו] דבורה".
זוגתו מרת רבקה
נלב"ע ביום ט' אייר

תרמ"ח ומנ"כ שם בב' דיארמאט, וזה נוסח מצבתה:
"פ"ט' / רבות עשית פה בחדל / בחיים למות חכית /
קץ הימין לך הגיע / המות ולחיים עלית / האשה
הצדקנית מ' / רבקה / אשת ר' אהרן עלפער זצ"ל /
מתה ט' אייר תרמ"ח לפ"ק / תניציביה' / ושם אמה
מרים".

ר' חיים אהרן גר כל ימיו ביארמוט, וזכה לאריכות ימים, נפטר בשנת תר"ע בן פ"ד שנים. לפני פטירתו מענה בפיו "מובטחני שלא תמוש התורה מפי זרע אבי ז"ל", וביקש שיקברוהו ליד אביו זצ"ל. הגבאים של הח"ק לא ידעו מה לעשות, משום שבבית החיים הישן שבו נקבר אביו זצ"ל כבר הרבה שנים לא נקבר אדם שם, ולא האמינו שיהיה עוד מקום בביה"ח הישן. ויהי לנס, שלאחר חיפושים מצאו מקום אחד פנוי ממש ליד אביו זצ"ל ונקבר בכבוד גדול בעש"ק אחר חצות (מלשון בנו הגה"צ ר' מנחם צבי אב"ד נאדפאלי בספרו זכרון מנחם). וזה נוסח מצבתו: "פ"נ / איש צדיק תמים / אשר צוה / לבלתי יחרת על מצבתו / זולתי זאת כי גידל את בניו ובנותיו / על דרך התורה והיראה / מהו' חיים אהרן / בן ראכלי ז"ל / עלה לגנזי

מרומים בן פ"ד שנה / ביום י"ב כסליו ת'רע"ו / בא
למנוחתו בכבוד למחרתו בעישיקי / בצד אביו הגאון
הקדוש מהו' מנחם צבי ז"ל / אשר נפטר תשעה
ושבעים שנה לפניו / תיניצ'ביה'.

זוגתו מרת בלומלא
נפטרה ביום כ"ז תמוז
תרע"א, וזה נוסח
מצבתה: "פ"י / האשה
החשובה והצנועה /
מרת בלומלא / אשת
מו"ה חיים אהרן
ראזענבורג ע"ה / בניך
ובנותיך בדרכי היראה
גדלת / לבא טרף
לביתך מעודך הטרחת
/ ועד זקנה ושיבה חי'
צער חיית / מליצי יושר
בעלך ובניך לפניך

שולחת / למקום מנוחתך ינחך לבית עולמים / אותך
יבכו בניך הנשארים / נפטרה בת חמשה ושבעים לימי
חייה / ביום כ"ז תמוז ת'רע"א לפ"ק / ושם אמה
רבקה / תיניצ'ביה'."

צאצאיהם :

א. הגה"צ ר' מנחם צבי ראזענבורג אב"ד נאדפאלי זצ"ל, נולד בשנת תרכ"ט. עוד בימי ילדותו הכירו כולם כי זרע ברך ה' הוא. נתגדל על ברכי דודו הגה"צ ר' יוזפא אב"ד פ' לאדאן, ונתעלה בתורה ויראה, כמו שסיפרו חביריו שכאשר עשה תיקון חצות עוד בבוקר נראו הדמעות במקומו, והתענה תעניות בלי שיעור, וכמה פעמים התענה ג' ימים וג' לילות רצופים (ועיין בהקדמת גיסו וחוננו ר' הרש שווארץ לספרו זכרון מנחם שכתב דהגה"ק ר' הילל מקאלאמיא צוה לו שלא יתענה דממעט אותו מעבודת ה'), וישב ועסק בתורה כמעט כל הלילה. בהגיע לפרק האיש מקדש נשא את מרת חנה בת הג"ר מרדכי צבי שלעזינגער אב"ד נאדפאלי. מנשואין אלו נולדו לו ה' ילדים. בשנת תרנ"ו נפטר עליו חמיו, והוא קיבל את הרבנות ותפס ישיבה. ביום י"ז אב תרס"א נפטרה אשתו, ובשנת תרס"ב נשא לאשה את מרת רחל בת אחותו מרת שבע שווארץ (עי' עליהם להלן), וממנה נולדו לו ששה ילדים. ט"ז

שנים ישב על כסא הרבנות, וביום י"ט ניסן תרע"א נפטר בדמי ימיו בן מ"ב שנים בהשאירו אחריו את אלמנתו וי"א יתומים (ועיי' בהקדמת גיסו וחותנו ר' הרש שווארץ לספרו זכרון מנחם שרמז בזה, דימי חייו הי מ"ב שנה, וימי חייו זקיני הגה"ק ר' מנחם צבי היו כ"ח שנים, ביחד שבעים שנה, שנותיו של אדם). והשאיר אחריו ברכה ספר זכרון מנחם על התורה ומועדים, ובכת"י חידושים על הש"ס יור"ד ושו"ת. זוגתו מרת רחל נישאת בזיוו"ש להגה"צ ר' אשר אנשיל ווייס, הוא קיבל את הרבנות, ושימש ברבנות עד שנת תש"ד, הי"ד. וגם ממנו נולדו לה כמה ילדים. השאיר אחריו ספר שמן למנחה (מהקדמת הג"ר אהרן ישעי' ראטער שליט"א מבני ברק לספרו שערי אהרן).

ב. ר' שמואל ראזענבורג ז"ל

ג. ר' דוד ראזענבורג הי"ד

רצ"ה שווארץ עם בניו ר' אשר, ר' יוסף, ר' שאול, ר' מנחם, ור' דוד ישעי'

ד. מרת שבע אשת הרה"צ ר' צבי הרש שווארץ הי"ד. מגיד מישרים בעיר באלאשא דיארמאט, ותלמידו של הג"ר יוסף ישראל דייטש אב"ד בי דיארמאט (ראה הסכמת הג"ר יוסף ישראל דייטש לספר זכרון מנחם: "הן הביא לפני תלמידי הרב המופלא מו"ה הרש שווארץ נ"י מ"מ דביהמ"ד דפה עירינו..."). וכן הסכמת הנ"ל לספרו של הרב אשר שווארץ בן הרב הרש 'מנחת אשר עה"ת: "חזיתי איש מהיר במלאכתו וכו' מהו אשר נ"י בן תלמידי הרבני הצדיק מגיד מישרים בביהמ"ד דפה מהו הר"ש שווארץ נ"י..."). נולד בעיר

ניר באגאט שבארץ הגר לאביו ר' יוסף שווארץ דשם (ועיין בעלי זכרון מס' 21 אודות משפחת שווארץ שיש שמיחסים אותם להרה"ק ר' שאול מקאליב זי"ע. וראה עוד בעלה 49 עמ' נו).

כאמור שהיה ת"ח עצום ומגיד מישרים דשם, וקצת דברי תורה נדפס ממנו בספר מנחת אשר לבנו הג"ר אשר שווארץ משמו, ודבריו ערבים ומתוקים כדבש. וכן הוציא לאור ספר זכרון מנחם מגיסו וחנתו הג"ר מנחם צבי רוזנברג, וכתב שם

הקדמה נפלאה. ולפרנסה היה לו מצה פאבריק. נזכר בספרים: עולת חודש, ואמרי יהודא, שנתן מעות קדומה.

ר' הרש וזוגתו מרת שבע נעקדה"ש ביום כ"ב סיון תש"ד באושוויץ, הי"ד.
ואלו צאצאיהם:

1. הג"ר אשר שווארץ מגיד מישרים בבי' דיארמאט בעמח"ס מנחת אשר, אביו של הרה"ח ר' דוד ליב שווארץ מבני ברק ז"ל (ע"י בעלי זכרון מס' 21).

2. ר' מנחם מענדל שווארץ מבי' דיארמאט, אשתו מרת גיטל היתה בתה של הג"ר יצחק ראזענבורג אבד"ק האדאז בן הג"ר יוזפא ראזענבורג אבד"ק פישפיק לאדאן (ועיין עליו לקמן).

3. ר' דוד ישעיהו שווארץ מבי' דיארמאט.

4. ר' יוסף שווארץ, גר בסוף ימיו בבני ברק.

5. ר' שאול שווארץ בזשיבוי. <נפטר בשנת תש"ה. זוגתו מ' רחל בת ר' דוד וקסלר מזשיבוי. הורי ר' אליהו שחורי מחיפה, מח"ס 'בנתיב היסורים אל החופש', חיפה תשנ"ה.>

6. מרת רחל אשת הגה"צ ר' מנחם צבי ראזענבורג אבד"ק נאדפאלי בעמח"ס זכרון מנחם הנ"ל. ובזיוו"ש אשת הגה"צ ר' אשר אנשיל ווייס הנ"ל.

7. מרת רבקה אשת ר' אברהם יעקב הופמאן.

8. הילדה יסכה נלבי"ע בדמי ימיה בת י"א שנה ביום ט"ז סיון תרס"ט ומנ"כ בבי' דיארמאט.

9. מרת ח"י אשת ר' משה דוב ליכטענשטיין ממאקאווא הי"ד, בן הרה"צ ר' יצחק ליכטענשטיין ממאקאווא ובסוף ימיו בירושלים עיה"ק, בן הג"ר ברוך בענדיט ל"ש מקאלאמא בן הרה"ק ר' הילל מקאלאמא זי"ע.

ה. מרת דבורה אשת ר' שמואל קריינער מווייטצען. מרת דבורה נפטרה ביום ה' מרחשון בשנת תש"א ומנ"כ בווייצען.

ו. מרת יענטא אשת ר' אברהם מארקוס מנאגראד-בערצעל.

ז. מרת לאה אשת ר' נפתלי נטע ראטענבערג שוי"ב בווייטצען <נפטר כ"ו תשרי תר"צ ושם מנ"כ ליד זוגתו מרת לאה שנפטרה ב' חשון תרפ"ח.>

ח. מרת מרים אשת ר' מנחם שטארק, ששימש כשו"ב בגאווא בציווי השינעווער רב זי"ע. <ראה עוד בעלי זכרון 22 עמ' מט, 24 עמ' לח.>

מצבת הילדה יסכה שווארץ

הגה"צ ר' יוסף יוזפא ראזענבורג אבד"ק פישפיק לאדאן

הגה"צ מו"ה יוסף יוזפא ראזענבורג נולד בב' דיארמאט ביום ח' אלול תקפ"ח (ערב יומא דהילולא הראשון של זקינו ר' יוזפא קליין שעל שמו נקרא) לאביו הגה"ק ר' מנחם צבי זצ"ל. וכך רשם אביו בפנקס נימולים שבו רשם את כל הנימולים על ידו "יום ב' ט"ו אלול מו"פ בני מחמדי וקראתי שמו בישראל יוסף המכונה יוזעף יחי", ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שאזכה לגדלו לתורה לעבודת ה' וליראתו כל הימים ויאמר עליו עבדי ישראל אשר בך אתפאר אכ"י"ר".

בילדותו הלך לאונגוואר ללמוד בישיבת המהר"ם אש ז"ל שהיה מלפנים אב"ד ב' דיארמאט, והיה אז מקורב מאוד עם אביו הג"ר מנחם צבי כהנ"ל. ויהי בהגיע לאונגוואר הלך עד שערי ביהכ"נ, ומצא שם את הגאון האב"ד המהר"ם אש מדבר עם הראש הקהל, ושמע שאמר לו "מנהגי ללמוד בכל יום י"ט פרקי משניות, י"ח פרקים הנני שונה לעצמי, ופרק אחד לעילוי נשמתו של ידידי מק"ק ב' דיארמאט רבי מענדל הערש ז"ל שנפטר בצעירותו". כששמע זאת שהזכיר את שם אביו ז"ל פרץ בבכי, כשראה המהר"ם א"ש הילד בוכה שאלו למה תבכה בני, ענהו הילד שהוא בנו של רבי מענדל הערש. המהר"ם א"ש שמח מאוד לקראתו וחיבבו כבנו ונתן לו אש"ל, והכניסו לישיבתו, עד שנעשה לו לתלמיד מובהק, כאשר העיד עליו בנו הגאון רבי מנחם א"ש ז"ל בהסכמתו לסי' יד יוסף על הלי' שבת.

כשהגיע לפרקו נשא לאשה מרת לאה בתו של הנגיד הקצין ר' יהודא מק"ק נאטשאוין >לזוהתו ופרטים נוספים על ר' יהודה וחתנו הנ"ל, ראה מש"כ הרב שב"י סיימון בעלי זכרון 19 עמ' ט' והלאה<. זוגתו נפטרה עליו בצעירותה לאחר שילדה לו בן ובת. ונישא שנית להרבנית הצדקנית מרת ברכה יוטא בת הגה"צ ר' יצחק ראכליטץ זצ"ל אב"ד בערגסאס. באותה עת התוודע לצדיקי הדור והתקרב אליהם, היה רגיל לנסוע לצאנז למרן הגה"ק בעל דברי חיים, וקיבל הסכמתו בשנת תרכ"א על ספרו יד יוסף ח"א. כמו"כ קיבל פני הגה"ק רבי צבי הירש מליסקא זצ"ל. עמד בקשרי הלכה עם גאונו דורו, הכתב סופר, השואל ומשיב, מוהרש"ק מבראד, המהר"ם שיק ועוד.

בשנת תרכ"א כשהוא כבן שלשים ושתים שנה, נתקבל לרב אב"ד פישפיק לאדאני, וכן ניהל שם ישיבה. הנהיג את קהלתו הק' בעוז דקדושה ולא הניח לפרוץ שום פירצה, ועל כל קוץ וקוץ מדיני השו"ע ומנהגי בית ישראל הכשרים הי' מוסר נפשו עלי'. ובעת שחלק מק"ק סיגוט רצו להיפרד מקהל האורטודקסית נתמנה ע"י הגה"ק בעל קדושת יו"ט זי"ע ומהקהל דשם להיות הדיין, יצא ללחום מלחמת ה' ביד רמה, עד שנכנעו המתפרדים. תשובתו בנידון זה נדפסה בספר מלחמת מצוה שיצא לאור בסיגוט שנת תרמ"ט.

בשנת תרכ"א נדפס בפרעסבורג חיבורו הראשון יד יוסף ורביד הזהב עלי' הלי' שבת ועירובין. ובשנת תר"ל נדפס באונגוואר חלק שני ושלישי על הלי' פסח והלי' יו"ט. בשנת תרמ"ה נדפס בקאלאמייא החלק הראשון מחיבורו הגדול על יו"ד בשם דברי יוסף. חלק שני מחיבורו דברי יוסף נדפס במונקאטש שנת תרנ"ב, והחלק השלישי נדפס שם בשנת תרנ"ו. חלק רביעי נדפס בשנת תש"מ.

כשלושים וחמש שנים ישב על כס הרבנות בפישיק לאדאן והגלילות, ונסתלק בקדושה ובטהרה ביום כ"ט ניסן תרס"ה בק"ק פ' לאדאן. זוגתו מרת ברכה יוטא נפטרה בשיבה טובה בגיל צ"ו ביום שביעי של פסח תרפ"ז.

ואלו צאצאיו:

מזו"ר:

א. בנו הבכור ר' מנחם צבי ראזענבורג ז"ל שנפטר בצעירותו.

ב. בתו מרת יענטא אשת ר' משה זאב שווארטץ ז"ל.

מזו"ש:

רבי יצחק רוזנבערג

ג. בנו הגה"צ ר' יצחק ראזענבורג זצ"ל אבד"ק האדהאז, נשא את מרת רייזל בת הגה"צ ר' ברוך בענדיט ליכטענשטיין מקאלאמייא בנו הגדול של הגה"ק רבי הילל מקאלאמייא זי"ע. בעמח"ס גבורות יצחק על סוג' הש"ס. נפטר י"א חשון תש"ה, ואחר כמה שנים הובילו אותו לארצינו הק' ומנ"כ בזכרון מאיר בבני ברק. זוגתו הרבנית הצי' מרת רייזל נפטרה ט"ו אב תש"ה ומנ"כ ג"כ בזכרון מאיר בבני ברק.

ד. בתו שבע, נפטרה בילדותה

ה. בנו הגה"צ ר' זאב וואלף ראזענבורג ראב"ד דעברעצין, נשא את מרת חנה פראדיל בת הגה"צ ר' ישעי' ביערין אבד"ק שאראשפאטאק. השאיר אחריו ברכה כת"י בכל מקצועות התורה שרובם נאבדו בימי הזעם. נפטר בש"ט בן צ' שנה ביום ב' דר"ח אייר תשי"ב בק"ק דעברעצין ושם מנ"כ. זוגתו מרת חנה פראדיל נפטרה י"ב טבת תר"ץ, ומנ"כ בדעברעצין. <צילום מצבותיהם ראה בעלי זכרון 8 עמ' כא-כב.>

ו. בתו הרבנית הצי' מרת מלכה אשת הגה"צ ר' אברהם הלוי שטרויס ממלא מקומו ברבנות פישיק לאדאן. <נפטר כ"ב אלול ת"ש ושם מנ"כ.>

ז. בנו הרב ישעי' זצ"ל שהי' גר בקאבא, חתן גיסו הרב משה זאב שווארטץ הנ"ל.

בשולי המאמר:

על מצבת רבי **דוד רוזנבורג** נכתב: "ונקבר ביום ו' עש"ק ד' אלול תקצ"ו", ולא ר"ח אלול כפי שהעתיק במאמר למעלה. אמנם לא כ"ד אלול ולא ר"ח אלול חלים בשנת תקצ"ו ביום עש"ק. ואולי נפטר כ"ד אלול בשנת תקצ"ה, ובטעות חרטו את השנה שבה הוקמה המצבה. (הערת הרב שלמה וייס)

בנוגע לזיווגו הראשון של רבי **חיים אהרן רוזנבורג**, מרת דבורה בת ר' אהרן ורבקה, אכן נכונה השערת כותב המאמר שהיא היתה בתו של רבי אהרן עלפער, וכפי שנכתב במאטריקל הנישואין בבי' יארמוט: הבי' אדולף רוזנבערג סוחר מבי' יארמוט בן מנדל הירש ורוזליה רוזנבערג תלמודיסט בבי' יארמוט בן 26 נשא בבי' ניסן תרי"ב את הבתולה אנטוני עלפער מבי' יארמוט בת ארון ורגינה עלפער סוחר בדים בבי' יארמוט בת 18. היא נפטרה בתוך השנה לנישואיה (כפי שנרשם במאטריקל הפטירות: דבורה רוזנבערג נפטרה ח' אד"א תרי"ג בת 19), בעת לידה, וכפי שנרשם במאטריקל הפטירות: פטירת נפל ביום ח' אד"א תרי"ג בת אדולף רוזנבערג ודבורה עלפער (Elver בגרמנית).

לאחר פטירתה נשא רבי חיים אהרן את אחותה, מרת בלימלא, כפי שנרשם במאטריקל הנישואין בבי' יארמוט: האלמן אדולף רוזנבורג סוחר מבי' יארמוט בן מענדל הירש ורוזליה רוזנבורג תלמודיסט בבי' יארמוט בן 27, נשא בא' ניסן תרי"ד את הבתולה אליזבט עלפער (Elver) מבי' יארמוט בת ארון ורגינה עלפער (Elver) בת 19. פטירתה רשומה במאטריקל הפטירות: נפטרה ב-22 יולי 911 אלמנת רוזנבורג אדולף, בעטי לבית עלפער, בת 76, אביה ארון עלפער. פטירת אביה רשומה גם במאטריקל: אהרן עלפער נפטר ב-כ"ה חשון תרכ"ט, יליד בי' יארמוט סוחר בן 62. את פטירת אשתו מרת רבקה, שלפי מצבתה נפטרה בשנת תרמ"ח לא נמצא במאטריקל במקומו. ואולי יש לקרוא במצבה: תרמ"ה (לא היה תח"י המאטריקל משנה זו). - התודה להרב שמחה בונם יוסף סיימון על חלקו באיתור רישומים אלו.

בקשר לבתו של רבי חיים אהרן, מרת **דבורה קריינער** אשת ר' שמואל קריינער. יש להוסיף: ר' שמואל ב"ר חיים צבי קריינער מטאפאלטשאן, שימש כש"ץ מ"ץ בכמה קהלות, ובסוף ימיו גר בנעמעש-קורטא. נפטר ביום ט' טבת תרע"א ושם מנו"כ. אלמנתו מרת דבורה ילידת תרס"ו נישאה לאחר מכן לר' ישראל פליישמאן והתגוררו בווערפעלעט. כשנפטר בעלה השני בשנת תרצ"ו עברה להתגורר אצל צאצאיה בוואייטצען, וכאמור במאמר, שם נפטרה ונקברה. פרטים נוספים עליה ועל משפחת קריינער (וכן על משפחת רוזנבורג) ראה בסוף ספר 'כיצד מזמנין' (לונדון תשס"ב). תשו"ח להרב שלמה זלמן בלייער מלונדון (בן מחבר ספר הני"ל) שקבלנו ממנו מהדורה מעודכנת של תולדות המשפחה.

הרב בנימין פאפענהיים
ברוקלין

שושלת יחוס משפחת פאפענהיים אל מרן ה'תוספות יו"ט'

במשפחתנו - משפחת פאפענהיים - קיימת מסורה שאנו מתייחסים אל רבינו בעל **התוי"ט** זי"ע, מסורה זו מסר גם דו"ז ר' שלמה פאפענהיים ז"ל מירושלים ששמע כן מאביו או מאמו ע"ה.

אמיתות הדבר ופרטי"ו היו בחזקת סומין עד שהאיר ה' עיננו, וזה סדר היחוס:

זקיננו ר' **וואלף פאפענהיים** נולד בפרעשבורג ביי"ג בתשרי תרי"ט לאביו ר' **חיים צבי פאפענהיים** ואמו מרת מרים ע"ה (ראה עליהם עוד בפנקס המוהל חתי"ס עם בירורים והערות להרמא"ז **קינסטליכער** שליט"א עמוד תקפ"ג).

למד שם בפרעשבורג בישיבת מרן **הכתב סופר** זי"ע ונתעלה להיות ממובחרי התלמידים. שם התיידד עם כמה מגדולי תלמידי מרן הכת"ס שהיו אח"כ מנהיגי ישראל, ובמיוחד עם הגאון ר' **יוסף חיים זאננענפעלד** זי"ע רבה של ירושלים, אשר קשרי הידידות בינם המשיכו עוד רבות בשנים בעמדם יחד על משמר הדת ובראש המלחמה למען התורה והאמונה.

בה' באלול שנת תרל"ז נשא את מרת **לאנע** בת ר' **גבריאל ואידל שיף** (מצעהלים) בבאדען ליד וויען.

ר' וואלף פאפענהיים יושב לימינו של הגאון ר' ישעי' פירסט זצ"ל באסיפה של אגודת ישראל בווען

ר' וואלף הי' מותיקי הלוחמים בעד הקהלה החרדית בוויען ומהעומדים בראש ה"שיפשו"ל" הנודעה לתפארת בישראל ולימין מנהיגם הרוחני הגאון ר' ישעי' פירסט זי"ע.

הי' ממייסדי "אגודת ישראל" ונשיא האגודה בוויען. כדאי לציין מה שכתב הגאון ר' יוסף חיים זאנענפעלד זי"ע להרב דר. מאיר יונג זצ"ל ביום בדרי"ח אדר שנת תרס"א, וז"ל בסוף המכתב: "הרב הגביר ר' וואלף פאפענהיים נ"י ראש אגודת ישראל בוויען, בא לפעה"ק תמול, והיום ביקר אצלי בביתי, ודברנו הרבה ע"ד האגודה."

נפטר בשנת התשעים לחייו בט' באייר תרח"צ בוויען ושם מנו"כ בביה"ח "צענטראל פריעדהאף". מופלג הי' במדותיו התרומיות ובתכונת הנהגתו המופלאה וכן נחרט במצבתו במילים ספורות מעוטי הכמות ומרובי האיות:

פ"נ / מנהיג ישראל והדרו / לוחם מלחמת ה' מנעוריו / וגומל חסד לכל / מופלג בתורה ביראה ובחכמה / מוה"ר ר' בנימין זצ"ל / המפורסם בשם / ר' וואלף פאפענהיים / נפטר בשיבה טובה ט' אייר תרצ"ח / שם אמו מרים / תיניצ'ביה'

אביו ר' חיים צבי פאפענהיים נולד בפרעשבורג בערך בשנת תקע"ב לאביו ר' וואלף ואמו מרת גיטל (ראה עליהם עוד בפנקס המוהל הנ"ל עמוד ק"ב-ק"ג).

הוא הי' מצד אביו נצר למשפחה רמה כעדותו הנאמנה של מרן החת"ס זי"ע (קובץ תשובות חת"ס סי' מ"ב) "הנגיד הר"ר וואלף פאפענהיים ממשפחת רם" (ראה גם בפנקס המוהל הנ"ל עמוד ק' שמרן מתארהו בתואר הנעלה "החבר ר' וואלף"). ומצד אמו - מרת גיטל בת ר' קלמן ושרה וואנענפריעדן, נצר למשפחות המפוארות בישראל: ברילין, אפענהיים, בכרך, ועוד.

ר' חיים צבי הי' מראשי הקהלה בפרעשבורג ומהלוחמים התקיפים בעד הקהלה החרדית, וכמה פעמים ביטל מזימות אנשי רשע בני בליעל שהרימו ראשם נגד הקהלה החרדית אחרי מות קדוש ישראל מרן החת"ס זי"ע (ראה בס' לפלגות ישראל בהונגרי' עמוד ל"ג, ובס' קורות התורה והאמונה בהונגרי' עמוד 56). נפטר בן פ"ג שנה בוויען ומנו"כ בביה"ח החדש בפרעשבורג וז"נ מצבתו:

פה נקבר הישיש היקר הנעלה והמפאר כה' חיים הרש פאפענהיים זצ"ל / חיים ארוכים בשנות גבורות היו לו למנה / צבי תפארת קהלה קדושה בהלקחו הודה פנה / פרנס נכבד עסק בעניני צבור בנפש נאמנה / אזר מתניו לערוך מלחמה נגד מהרסי תקנה / פני שרים התיצב למליץ בעת צרה ליהודים / פתח חרצבות רשע באמרי שפר לשון למודים / ענותו רבה מול נכאים והשיב נפש נדודים / נדיב לב לאביון בני ביתו עניים מרודים / הלך תמיד בעקבי ישראל ואין ברוחו רמיה / יראת שמים בלבבו הטוב לעשות בלי פניה / יזכרו לעד מעשיו הטובים בלי יפלו לנשיה / מועד קץ הפלאות יפקד לשוב ויקום לתחיה / נפטר י"ב אייר שנת תר"נה' לפ"ק / ושם אמו גיטל תנצבה

מרת מרים - אשת ר' חיים צבי פאפענהיים - נולדה בפראג בערך בשנת תקע"ד לאבי' ר' יונתן פארגעס ואמה מרת עלקלה.

נפטרה בווען בת נ"ה שנה בט"ו באייר תרכ"ט ונקברה שם בביה"ח "ווערינגער פריעדהוף" ופינו אותה לבית החיים "צענטראל פריעדהוף" בווען ביום ו' כסליו תש"ב, וז"נ מצבתה:

מצבת קבורת היקרה מ' מרים פאפענהיים נ"ע

מיום	פנתה התמימה לרדת פה קבר
רק	אבל לביתה נרו עמה כבה
ירדה	פלאים תפארתי קונן בעלה לשבר
מטע	פאר, ממשפחה נכבדת חצבה
אם	עדינה אין כמותה ברחם רחמתיים
שחי	נפש לה יקוננו בניה ובנותיה
תמו	הלכות חלדה טרם קצרה שבעתיים
חסדי	ימין צדקה כמעט תמו נעוריה
יקרת	יפת פעמים בחיל לתושיה

ידועה	מסביב לכל מזכירה באדמה
מקור	דמע עינם למותה מר בוכיה
צבי	חמדת ביתה כי שב הרמה
בלב	כלם אזכרת אהבתה נצבת
יסוד	מוסד לעולמים והיא פנתה לאלמות

בת המנוח כ"ה יונתן פארגעס נ"ע

ואשת הגביר כ"ה חיים צבי פאפפעהיים נ"ע

מתה יום ב' ט"ו אייר

שנת תרכ"ט לפ"ק

שם אמה עלקלה

תנצבה

ר' יונתן (Jonas) פארגעס (פורית) נולד בפראג בערך בשנת תקל"ב-ג' לאביו ר' שמחה (Simon) ואמו מרת מלכה (Sarah). בהגיעו לפרקו נכנס לחופה עב"ג מרת עלקלה (Eva) בת ר' מאיר פירטה פו"מ בפראג, ביי"ט בטבת שנת תקנ"א (עפ"י רישום הנישואין בפראג).

ר' יונתן נפטר כבן ס"ו שנה בב' אב שנת תקצ"ח ומנו"כ בפראג (עפ"י רישום הפטירות בפראג). מרת עלקלה אשת ר' יונתן פארגעס נולדה בערך בשנת תקל"ג-ד' והאריכה ימים ונפטרה כאלמנה בכ"ב סיון שנת תרי"ג.

ר' שמחה פארגעס (פורית) הי' בנו של ר' צבי או הירץ, בכמה מקומות מוזכר בשם Simon Hertz או Simon Herschl ובמקומות אחרים מוזכר רק בשם Simon, א"כ אין זה כ"א שם אביו שספחוהו לשמו כנהוג בימים ההם.

מרת מלכה אשת ר' שמחה פארגעס היתה בת ר' שלמה זעלקעס-צדוקש. כן כתוב ברישום הפאמיליאנטען של בנה מאיר פארגעס, שאמו Sarah היתה בת Salamon זעלקעס, וכן ברישום חלוקת עזבונה של אשת ר' שלמה הנ"ל - מרת ליבא לאה - כתוב בין הילדים "מלכה אשת Simon Herschl פארגעס מפראג (ראה העתק מזה בחוברת נאכלאז"ע דע"ר יודע"ן אי"ן וויע"ן מדר. טאגליכט בעמוד 240). וכן ברישומה בביה"ח כתוב "מלכה בת ר' שלמה צדוקש אשת ר' שמחה פארגעס", והוא בוודאי מרת מלכה אמו של ר' יונתן, כי בביה"ח היא רשומה בתאריך "י"ב אדר תקע"ב", שהוא למספרם 25 February 812, ומצאנו רשום ברישומי המעטריקאל פטירת Sarah אשת simon hertz פארגעס בתאריך זה, וברישום נישואי ר' יונתן כתוב ששם אביו הוא Simon ושם אמו Sarah. הוכחה נוספת, שכן ברישום המעטריקאל צוין שנפטרה בבית מס' 262 וכן ברישום נישואי בנה ר' יונתן מצוין "בית מס' 262", א"כ ודאי שזו היתה אמו. - מרת מלכה נפטרה ביי"ב אדר תקע"ב ומנו"כ בפראג בביה"ח "וואלשאנער פריעדהוף" (עפ"י רשימת בית החיים).

ר' שלמה זעלקעס (ע"ש זקינו ר' יודא זעלקי) צדוקש הי' בן לא' ממשפחות הותיקות בפראג. את זכרו מצאנו שם כשליח להולכת מעות צדקה עבור עניי טבריה בשליחות הגאון בעל נודע ביהודה זצ"ל, כמובא בקובץ בית אהרן וישראל קובץ מ"א עמוד קל"ה בהערה 2, העתק אישור על קבלת כספים משנת תקכ"ב "עשרים ושמונה זהו" קבלתי מאמ"ו הרב הגאון מה"ו יחזקאל נר"ו ע"י הקצין התורני מה"ו שלמה זעלקס לפני עניי טברי"...

אח"כ העתיק מושבו לק"ק וויען, באסרו חג השבועות שנת תקל"ט קיבל חזקת הקהלה באייזנשטאדט, ואחר פטירת אשתו מרת ליבא לאה ב' באב תקמ"א, העתיק מושבו לק"ק אייזנשטאדט. נפטר בג' אלול תקמ"ד ושם מנו"כ וז"נ מצבתו:

י"נ בטהר' עש"ק ג' אלול תקמ"ד לפ"ק.

שלמה תיקן וקשט את עצמו
לעלמא דקשוט בכל מיני תקנה,
לאור יצא משפטו אשר לו
משפט הבכורה ומצא חן וחנינה,
מקומו ועד שכבו קא גריס ותני
וגם משאו ומתנו היה באמונה,
השכים והעריב לבית עבודת
אלקינו תפילתו תמיד בכוונה,
צאצאיו ולילדו על ברכיו פזר
הונו לקנות בו חכמה ובינה,
דלתו הי' פתוח לכל עני ארחתו
לא מנע ובעין יפה חלק מנה,
וי להאי שופרא דבלה בעפרא
אוי נא לנו כי הודו והדרו פנה,
קנה שם טוב לעצמו ובשרו ישכון
לבטח שקט שאנן אף ערשו רעננה,
שם נפשו רוח נמוכה הלך למנוחה
ואותנו עזב לאנחה ויגונה,
ה"ה התורני מוהר"ר שלמה בן הר"ר
משה מפראג קריה עליזה ונאמנה,
מלאתי מספר וצדק ילין פה רוחו
וגויתו פה נטמנה תנצב"ה

ר' שלמה זעלקעס צדוקש הי' בנו של ר'

משה צדוקש (כן כתוב במצבתו). המשך שושלת היחוס למרן התו"י"ט מבואר בספר

מצבות ווינא להחכם וואכשטיין בעמוד 441 עפ"י מצבות אבות המשפחה המובאים
בסי "משפחות ק"ק פראג עפ"י מצבותיהן" להחכם סיני הוק)
ר' משה הי' בין החותמים על כתב רבנות של רבינו ה"נודע ביהודה" בפראג בשנת
תקט"ו (ראה העתק כתב הרבנות בס' מופת הדור להרב י.א. קאמעלהאר עמוד ו'-
ז'). נפטר בחודש אייר שנת תקכ"ח (הוק עמ' 295)

אשת ר' משה היתה מרת **מלכה** (עלא) בת ר' **שלמה** ב"ר **משה אולמא** נכדת הדיין
דבי דינא רבא ר' **וואלף חפץ** ז"ל (הוק עמ' 133) נפטר בחודש סיון שנת תקי"א
(הוק עמוד 294)

ר' **משה** הי' בנו של הישיש כ"ה **יודא זעלקי צדוקש** (שם עמ' 295), וזו "מגזע
גאונים וקצינים" מרת **ריזלא** בת ר' **יעקב הכהן**, נפטר בחודש אדר שנת תפ"ד
(הוק שם, ובעמ' 399).

ר' **יודא זעלקי** הי' גבאי דמתא בפראג, נפטר בחודש טבת שנת תפ"ה (שם עמ' 294).
ר' **יודא זעלקי צדוקש** הי' בנו של ר' **שלום צדוקש** (ראה הוק שם) וזו מרת **פריידלה**
בת הגאון ר' **משה הלוי העליר** (וואלערשטיין) בנו בכורו של מרן (גרשון שאול) **יום**
טוב ליפמאן הלוי העליר בעל תוס' יו"ט, מעדני מלך, לחם חמודות, תורת האשם,
ועוד.

ר' משה מוזכר בספרו הגדול של מר אביו בתוס' יו"ט מסכת עוקצין פ"ג משנה
י"ב: "ובני האלוף מהר"ר משה שי אמר..."

מרת **פריידלה** נפטר בחודש אייר שנת ת"מ (שם 294)

אביו ר' **משה** נפטר בט"ו בטבת שנת תכ"ג, מנוסח מצבתו כפי שהביא החכם הוק
בספרו הנ"ל:

אי' מדייני גולה ומנהיג הקהלה, האלי המר' הראש והקצין מו' משה בן הגאון הגדול
מו' ליפמאן בעל תו"ט סג"ל ז"ל היום הזה העולם חשך וענן וערפל כי שר וגדול
היום הזה בישראל נפל לפ"ק.

בצאתי את המאמר אפרוש כפי אל ה' בתפלה יהא רעוא שלא יצא מכשול
מתחת ידי ושנזכה לילך בדרכי אבותינו ורבתינו הקדושים נ"ע.

לא אמנע מלהודות בשער בת רבים את הר"ר **יצחק נחמן שטראה** שליט"א והר"ר
דוד מאיר ישראל רוס שליט"א שעזרו לי הרבה בכל חלקי המאמר, ישלם ה' פעלם
ותהי משכורתם שלמה מעם ה', אמן.

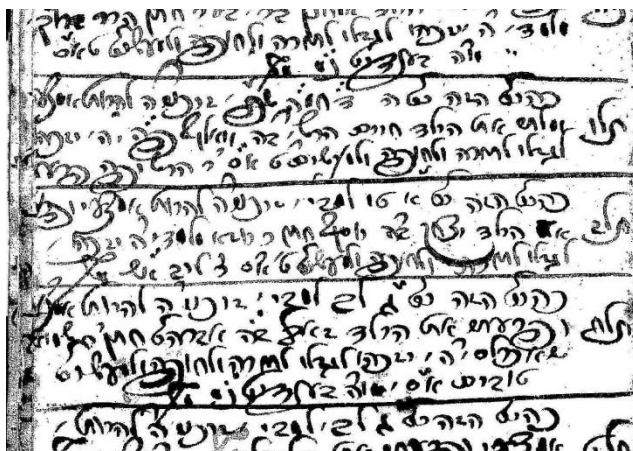
בשולי המאמר:

מרת עלקה הנ"ל אשת ר' יהונתן פארגעס וחמותו של ר' חיים צבי פאפנהיים נטמנה
בבית החיים וועהרינג שבווינא ועל מצבתה נחרטו השורות הבאות: פ"ט / הצנועה
הישרה מנשים היקרה טובת לב ותמימה / במעשיה נעימה, האשה המשכלת מרת /

עלקה / אשת התור' כ"ה יונתן פארגעס ז"ל בת הרבני / מו"ה מאיר פירד ז"ל פו"מ
 בק"ק פראג, ושם אמה רבקה / נפטרה ביום ג' כ"ב סיון ונקברה ביום וי"ו כ"ה בו ש'
 תר"י"ג לפ"ק / אשת חיל תמה וברה - בכל דרכיה מאושרה / ביתה בנתה בדעת ובינה -
 לבה מלא חמלה וחנינה / בצדק ויושר הגדילה בניה - ביראת אלקים כל ימי חייה /
 עניים ודלים מהונה תמכה - בדברי פיה רוח נמוכה / אם כעת רמה רפידתה - הנה בא
 יום פקודתה / וענתה בה רוח צדקתה - לצרור בצרור החיים נשמתה.

גם בנה נטמן שם ועל מצבתו נחרט: פ"נ / האיש היקר והנכבד הולך תמים ופועל צדק /
 כ"ה שמחה בן מו"ה יהונתן פארגעס זצ"ל / נפטר בש"ט ז' אדר ראשון בשנת תר"ל
 לפ"ק / שימו הטוב נודע בשערים ויחיה נצח / מיעשו לו עטרה כציץ על מצח / חיסד
 וצדקה עשה כל ימי חייו / ה"לך למנוחתו ויאכל פרי מעשהו / תינציביה. [שימו'ן בשמו
 הלועזי, נולד בפראג בשנת תקנ"ח. לידו נטמן בנו הב' אהרן בן כ' שנה, נוסח מצבתו:
 פ"ט הבחור המשכיל והנחמד / אהרן בן הר"ר שמחה / אשר הלך לעולמו יום ו' עש"ק
 ז' שבט שנת תרט"ו לפ"ק / תינציביה].

כן גם בתה שנפטרה בדמי ימיה בת ל"ז שנה נטמנה שם, ועל מצבתה יקוננו אחיה: פה
 טמונה האשה החשובה / והנכבדת מרת בילה בת ר' / יונתן פארגעס מפראג הבירה /
 אלמנת הגביר ר' שלמה קאלמוס / נפטרה יום ג' כ"ב כסלו ש' תר"ה לפ"ק / אחותנו
 את חדות אמך גפן פוריה / עטרת בעלך מגנת בניך רבת עליליה / בדמי ימך בעל נעורידך
 כי נגזר מחיים / נואש לא אמרת לא הפחידך מות אשת חיל / אך בלבך נדרת: כנשר
 אשא כנפים / על צאצאי למחסה גם יומם גם ליל / בנך כי חלה ותעמדי בפרץ לפדותו /
 משחת / ותאמרי למות: הואיל נא נפשי כפרו / לקחת / כשושנה טמונה עוד תפיץ הריח
 / כשמש בערב עוד שואף זורח. מענני המות כן הפיצה חיים / תפרוש כנפיה ותעל
 שמים. / תנצבה.

רישום מילת ר' חיים צבי
 פאפנהיים בפנקס המוהל
 של רבי אייזיק סג"ל ראבב
 בפרשבורג:

"כהיום הזה יום ה' ד'
 חה"מ ש"פ [תקע"ב] זיכני
 ה' להיות אמצעי ומלתי את
 הילד חיים הרש ב"ה וואלף
 פ"ה, ה' יזכהו לגדלו לתורה
 ולחופה ולמעשים ט' א"ס.
 ר' הרש יפה פרעו"

הרב בנימין הלל בערגער
ברוקלין

הגאון רבי דוד פאלאטשיק זצ"ל

רב דקהל היראים בלאשאנץ-טוגאר, ושו"ב בווינה

בעלי זכרון 46 הזכיר **הרב שלמה ווייס** שיחי', בתוך מאמרו על רבני לאשאנץ, כי בתקופה מסוימת כיהן כרב רבי דוד פאלאטשעק ב"ר אברהם, מילידי דיאנדיאש, ואף הזכיר פרטים וידיעות חשובות אודות שני כרכי חידושי תורה בכתב יד ששרדו, ומקום הימצאם כהיום וכו'.

דבר זה הי' לי לסייעתא דשמיא והשגחה פרטית, כי ממש לאחרונה נתוודע לנו ע"י המטריקאל כי א"ז היתה בת **"רבי דוד פאלאטשיק מדינדיש, ב"ר אברהם ובריינדל קרעטש"**, והיתה לי לחשיבות מאד לראות כל פרטים הנ"ל אודות אא"ז ז"ל.

יצרתי קשר עם הבעלים של הכתבי יד הנ"ל, ידידי הר"ר **שמואל סטפאנסקי** שיחי' מברוקלין והרה"ג ר' **שמואל אהרן טעננענבוים** שליט"א רב הצעיר דק"ק טארנא בקרית יואל, ובטוב עינם ולבם מסרו לי את שני הקובצים, תשואת חן חן להם. עברתי עליהם בעיון רב, ושאבתי משם הרבה מידע ופרטים חשובים אודות אא"ז ומשפחתו. וביחד עם הפרטים והידיעות שמצאתי בהמטריקאל עלתה בידי בעז"ה לסדר מאמר אודותיו ואודות משפחתו, אחר **מאה שנה לפטירתו תרע"ח-תשע"ח**, ואשמח לשמוע הערות והארות.

נוצר תאנה יאכל פרי', הי"ה העורך הר"ר **משה אלכסנדר זושא קינסטליכער** שיחי', העומד לצדי בכל חלקי המחקר, ועזר לי הרבה בעריכת המאמר.

הגאון רבי **דוד פאלאטשיק** ז"ל נולד בדינדיש (Gyongyos) ביום כ"ט טבת תרי"ח, לאביו רבי **אברהם** ז"ל וזוגתו מרת **בריינדל** ע"ה לבית קרעטש.

במעלליו יתנכר נער, כאשר כבר בבחרותו הגה יומם ולילה בלימוד התורה, עסק בסוגיות עמוקות שבש"ס, וקנה הרבה מרבותיו הגדולים - גדולי דורו, קודם אצל רב העיר בדינדיש הגאון רבי **אלעזר פירסט** זצ"ל, ואח"כ קיים את הוי גולה למקום תורה והלך ללמוד אצל הגאון רבי **זאב וואלף טעננענבוים** זצ"ל אבד"ק ווערפעלעט ומח"ס רחובות הנהר; אצל הגאון רבי **אהרן דוד דייטש** זצ"ל אבד"ק יארמוט בעמח"ס גורן דוד; ולאחרונה אצל הגאון רבי **אברהם שמואל בנימין סופר** זצ"ל **הכתב סופר** זצ"ל בישיבתו הרמה בפרעשבורג.

בלומדו אצל הגאונים הנ"ל הרבה לרשום מחידושי תורה של רבותיו, השיעורים וסוגיות עמוקות שלמד אצלם בש"ס ופוסקים, הדרשות שנשאו בשבת הגדול ובמועדי השנה, בנוסף להרבה חידושים ופילפולים שחידש בעצמו.

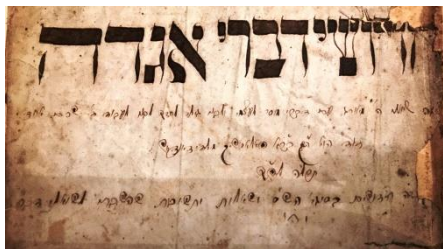
בהגיע לפרקו נשא את מרת **שרה** ע"ה, בת הר"ר **פינחס קרעטש** ז"ל וזוגתו מרת **ביילא** ע"ה לבית **בלומענטהאל**.

זוגתו נולדה **בעטשעג** (Esceg) ביום א' דחג השבועות, ו' סיון תרי"ב, והיא בת דודו, כמו שכתב בספרו: "שאלני **דודי וחמי נ"י** ... והשבתי לו וכו'" – דהיינו חותנו הר"ר פינחס הי' אחי אמו מרת בריינדל.

החתונה התקיימה בעטשעג בל"ג בעומר תר"ל, כאשר הגאון **רבי שרגא פייש יונגרייז** זצ"ל אבד"ק טשעטשע הסמוכה משמש כמסדר קידושין.

"חידושי דברי אגדה"

גם לאחר חתונתו המשיך ללמוד תורה בהתמדה גדולה. במשך השנים רשם לעצמו כמעט 450 עמודים מלאים חידושים ורעיונות, דרושים ופלפולים, על תנ"ך, מסכתות הש"ס, רמב"ם ושולחן ערוך וכדומה. בנוסף לכמה דרשות שנשא לקהל עדתו כדלהלן בימי הרחמים והרצון, מועדי השנה ומאורעות שונות, ושאלות ותשובות בעניינים העומדים על הפרק.

וכן כתב על שער הספר: "חידושי דברי אגדה / מה שחנני הי' מאורג עם דברי מוסר לעצמי ולבני גילי לחזק לבנינו לעבוד ד' שכם אחד / דוד הוא הק' בר"א פאלאטשיק מילדי דיונדיש / תרל"ה לפ"ק / איזה חידושים בסוגי' הש"ס ושאלות ותשובות שהשבתי לשואלי דברי".

את ספרו זה כתב במשך השנים בלי שום סדר, אלא כל אימת שנפל לו חידוש או רעיון טוב, כתבו ורשמו בספרו.

בין השאר הוא מזכיר הרבה עניינים מה שלמד אצל רבותיו הנ"ל, ומשאר תלמידי חכמים ורבנים שבדור. גם מביא הרבה דברי תורה מספה"ק אור החיים, ומגדולי החסידות כמו נועם אלימלך, אוהב ישראל, מאור ושמש, ועוד, ועליהם הוא מוסיף נופך משלו.

גם יש שם הספד שנשא על אמו מרת **בריינדל** ע"ה בעת הקמת מציבתה ביום כ"א תמוז תרמ"א; הספד שנשא בשנת **ברכת"ך** (תרמ"ב) על הגאון **רבי שמואל קאמאדער** [מב"ח-פרענקל] זצ"ל אבד"ק דאראג, ושם מספיד גם את הגאונים **רבי חיים סענדרע** [פרידמאן] זצ"ל דיין במישקולץ, ואת **רבי נתן בנימין** [נטע וואלף הלוי ליבר] זצ"ל ראב"ד פרעשבורג, ואת **רבי מאיר ליב רוזנבוים** זצ"ל אב"ד טיסא-סענטאימרע. הספד זה נדפס לאחרונה בספר אמרי שפר, מהדורת ב"ב תשע"א ח"ב עמ' ת"ד. (פרטים נוספים על שני קובצי הכתבי יד ראה בעלי זכרון 46, עמוד נ"ב-נ"ג).

בשלהי הספר כתב "הקדמה", וערך מפתחות מסודרות על סדר התנ"ך, ש"ס, מועדי השנה וכדומה, כנראה שהי' בכוונתו להדפיסו ולהוציאו לאור עולם, אבל למעשה לא יצא מן הכח אל הפועל, והקובץ נשאר בכתב ידו, ובסייעתא דשמיא נשאר לפליטה.

וכך כתב בההקדמה :

יתברך הבורא ויתקדש המרחם על עמו ישראל, ונתן לנו תורתו הקדושה להדריכנו לעבודתו שנגיע במהרה לתכלית האמיתי, ולכן אנו מחויבים לעשות כל מגמתינו והשתוקקותינו וכל מעבדינו רק במה שנוגע ומביא אותנו לעבדו בלב שלם עבודה שלימה, ועל אחת כמה וכמה שאנו מחויבים לתקן חטאתינו, וביותר ויותר חטאת נעוריי אשר מי יאמר בזה חף אני מפשע. לכן הוצאתי מכח אל הפועל מה שחנני ה' באיזה גרגיר חידושי תורה מתוך עניות ודלות וגם אביונות. ולכן יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שיתמו חטאים ונגעי בני אדם אשר נבראו בעוה"ר ע"י ויזכנו שיהיו מליצי טוב בעדינו.

וקראתי ספר זה **בשריון** על כוונת הפסוק שמואל א יז גבי דוד המע"ה וילבש אותו שריון, לכבוד אבותי הקדושים זללה"ה כי שמי **דוד** ושם אבי **אברהם** זללה"ה ושם אמי **בריינדל** זללה"ה עולה גימטרי' תיבת **בשריון** תקס"ח, ונזכה ללבוש בחלוקא דרבנן. אלה דברי המחבר, אשר בזכות רבותיו מעתיר, וזכותם וזכות אבותי יעמוד לי ולזרעי ויקוים בנו לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך מעתה ועל עולם אמן.

דוד הוא הק' בר"א ז"ל **פאלאטשיק** מילדי דיונידיוש

מלחמת אש דת בלאשאנץ

במשך תקופה מסוימת, כיהן כרב לכת היראים את דבר ה' בלאשאנץ-טוגאר, כהיום במדינת סלובקיה, וניהל את עדתו ביד רמה, ויצא בכל כוחו ללחום נגד המתחדשים והמשכילים שרצו להרוס את חומת הדת במדינות הללו כידוע.

עובדא זו ניתן להיווכח בין דפי הספר, כאשר בכל עת מצוא הרחיב הדיבור נגדם ונגד מעשיהם, הן בדרשותיו לקהל עדתו בעתים שונים, והן בשאר חידושי ורעיוניו, וביותר נראה הדבר בכתבו מכתבים לרבני הגלילות, לזרזם ולבקשם לעמוד בחזקה לגדור גדר ולעמוד בפרץ.

בשלהי המאמר העתקנו מספר אגרות מתוך הספר, שמתוכם נחשפים שתי פרשיות שבהם יצא במלחמתה של תורה ויראה, לשמור על חומות עירו ועדתו, ולהרחיק את הפושעים, ולהיפרד ולהיבדל מהם לגמרי, וללמד על הכלל כולו יצא, איך ההבערה לחלק יוצאת.

לא ידוע בדיוק מתי ולכמה זמן ישב על משמרתו בלאשאנץ. בשתי מקומות רשם התאריך ואת עיר לאשאנץ, בדף מ"ג "ג' פ' בא תרמ"א לאשאנץ טוגאר יע"א", ובדף ע' "ב' דר"ח אלול תרמ"ב לפ"ק פה לאשאנץ".

אכן מבין דפי ספרו הנ"ל ניתן לדייק שזה הי' בערך משנת תרל"ט/מ עד בערך תרמ"ה/ו, והוא בשנות השלושים לחייו.

באותן השנים יש דרשות שאמר לפני קהל עדתו בראש השנה ויוה"כ, שבת הגדול ושאר מועדי השנה, גם לז' אדר וכדומה, וגם החידושי תורה שרשם על פרשיות השבוע באותן השנים הם בדרך דרש מתובל בדברי הדרכה ומוסר, ונראים כמו שנאמרו לציבור מקשיבים (ואינם רעיונות ורמזים קצרים, כמו גמטריאות ור"ת וכדומה). באותן השנים גם התכתב עם הרבנים כנ"ל, בעניינים העומדים על הפרק.

[יצויין, כי שני בניו שנולדו לו עפ"י חשבון דלהלן בערך בשנת תר"מ ותרמ"ה, אכן אינם במאטריקאל בדינדיש, כי לכאורה נולדו בלאשאנץ].

בדינדיש ובווינה

מלאשאנץ חזר לעיר מולדתו דינדיש. כן הוא בספרו "אור לעש"ק פ' יתרו תר"ן לפ"ק דענדיש יע"א" (וכן הוא גם במטריקאל לידת בתו), וכנראה מהמכתב דלהלן שהעתיקו בספרו (ושנכתב כנראה בשנת תרנ"א), הי' לו שם איזה משרה רבנית:

השם עבים רכובו, ירוק מחסדו וטובו, לכבוד הדרת גאונו, הי"ה הרב המופלג ומפורסם צדיק באמונתו יחי' כקש"ת הרב מו"ה ר' נתן מיללער נ"י כבוקר לא עבות וכצאת השמש בגבורתו אב"ד דק"ק סעטשין יע"א והגליל.

אח"ד שכ"ם תורתו נ"י אודיעהו שעוד לא שקטה ריחנו מהשמחה והעליצות שזיכנו השם לקבל פני הדרתו במקומינו, וכן ישמחנו השם במהרה בבנין ציון ועריה כאות נפשו הרמה. הנה בענין מה ששאלתי את פי קדשו אודות אותו הווענטיל ששימש במים בפלומפה, אי חשיב שימושו במים כנעשה לשמש הקרקע או כמחובר לקרקע שעל ידי זה אינו מקבל טומאה הכלי מתכות, והשיבני כבוד גאונו נ"י ששימש למים דינו כשימש לקרקע ובנידן דידן כשהוציאו האומן מהבאר אמר לר' שמשון נ"י דכאן שאינו מועיל לפעולתו להלאה, והצריכו ליקח חדשה להבאר שלו ...

לאחר כמה שנים עבר לגור בווינה בירת אסטרייך, שם שימש כשוחט במשך שנים רבות. התאריך היחידי שמצאנו מתקופה זו הוא בדף קמ"ד "אור לחנוכה תרנ"ג ע"י ויען". אח"כ לא רשם עוד תאריכים ומקום מושבו עד סוף ספרו.

רבי דוד זצ"ל נפטר כ"ו טבת תרע"ח לפ"ק, והובא למנוחות בביה"ח החדש 'צענטראל פריעדהאף' (Zentralfriedhof) בווינה, בחלקה מכובדת בין שאר רבנים ואנשים חשובים. ברשימות ביה"ח בווינה נרשם מקום קבורתו המדויק, אבל לדאבונינו החלקה מוזנחת, ולא הצלחנו לאתר את מצבתו.

זוגתו מרת רבקה ע"ה נפטרה עליו אור ליום ה' כ"ז מרחשון תרס"ג, ונקברה אף היא בביה"ח הנ"ל. מצבתה קיימת, אבל מחמת יושנה והזנחתה, לא הצלחנו לפענח מה כתוב עליה.

מצבת מ' רבקה פאלאטשיק בבית החיים
בוויען

החלקה בבית החיים בוויען בה נטמן רבי דוד
פאלאטשיק

ביתו אחריו

בהמטריקאל מצאנו ד' צאצאים :

א. **ביילא** (Betti)

נולדה בדינדיש י"ט אדר תרל"א.

ב. א"ז **מרת רבקה רייכמאן ע"ה**

נולדה בפעלדעברע (כשלושים ק"מ מדינדיש), ר"ח כסליו תרל"ה. בהגיע לפרקה נישאה לאא"ז מוה"ר **יהודה צבי רייכמאן** ז"ל. נולד יי סיון תרל"ה, לאביו הר"ר **בנימין זאב** ז"ל, שוחט במחוז נייטרא, ולאמו **מרת גיטל (שטרייכער)** ע"ה. בבחרותו למד אצל הגאון **רבי שאול בראך** זצ"ל בעיר כהונתו הראשונה, **מאגנדארף**, וגם אחר נישואיהם נשארו לגור במאגנדארף ליד רבו, והיי ממקורביו ואנשי ביתו הנאמנים.

רבי יהודה צבי הי' איש מורס מעם, ובין השאר הסתופף אצל הרה"ק **רבי ישכר דוב מבעלזא** זצ"ל במונקאטש. באחרית ימיו גר ב**ראקאשפאלאטא** (נייפעסט), ונעקד"ה חיי תמוז תש"ד הי"ד. זוגתו מרת רבקה נפטרה בתשעה באב (בתחילת שנות התר"פ, לא ידוע לי בדיוק באיזו שנה).

צאצאיהם הידועים :

1. אא"ז הגאון רבי **פינחס רייכמאן** זצ"ל הי"ד. נולד ג' שבט תר"ס, למד בישיבתו של הגאון **רבי שאול בראך** זצ"ל בקראלי. שוייב ודומיץ בכפר

יאסקאראיענא. זוגתו מרת **זיסל** ע"ה בת הר"ר **יצחק מאיר קליין** ז"ל מאלמושד. נעקד"ה ביום כ"ט תשרי תש"ה. גם זוגתו ועשרה מצאצאיו עלו על המוקד בשנות הזעם הי"ד. חתניו לוקחי ב' בנותיו שנשארו לפליטה, ה"ה הג"ר **יחיאל מיכל אונגער** ז"ל, ר"מ בישיבת פאפא בניו יארק (בן הגה"צ רבי **אברהם צבי אונגער** זצ"ל הי"ד ראבד"ק **קאפאואאר**), ואמ"ז הר"ר **חיים בערגער** ז"ל, ממייסדי וראשי ק"ק שיכון סקווירא.

2. **חנה** ע"ה. נולדה ט' אייר תרס"ב, ונפטרה בתחילת שנת תר"ע.

3. **שרה** ע"ה. נולדה י"ז כסליו תרס"ד.

4. ר' **אהרן רייכמאן** ע"ה, נולד י"ז מרחשון תרס"ו. זוגתו מרת **פעסיל** ע"ה בת הר"ר **חיים יעקב פרידמאן** ז"ל מאוהעל. נפטר בצעירותו, כמה שנים לאחר נישואיו, ואשתו האלמנה חזרה לבית אביה עם שני ילדיה **שלמה ורבקה**, והיו נקראים על שם משפחת אמם "**פרידמאן**". שניהם נשארו לפליטה, הר"ר שלמה פרידמאן ז"ל הסתופף בצל הגה"ק השפע חיים מקלויזנבורג זצ"ל בניו יורק.

ג. מ' **אברהם פאלאטשיק** ע"ה

נולד א' דר"ה תרמ"ט בפאטא [זהו לכאורה כפר דינדישפאטא הסמוך לדינדיש. ויצוין כי במטריקאל נרשם שם הסנדק "Mor קליין סוחר בפאטא", וברשימת הפרענומערנטען לספר אמרי שפר (מונקאטש תרמ"ח) אכן מצאנו מוה"ר משה קליין בדינדיש פאטא. >ר' משה קליין, נזכר בשו"ת אבני חשן סי' סו ובשו"ת ערוגת הבושם חאו"ח סי' קכא. חתן ר' כלב פייבל ברוין בדינדישפאטא, בן בנו של רבי כלב פייבל באסקאוויטץ אב"ד דינדיש].<

ד. **Maria**

נולדה בדינדיש בשנת תר"נ, ונפטרה בת ט"ז חדשים י"ט אלול תרנ"א.

בספרו בשריון הנ"ל מצאנו שלשה בנים נוספים, אותם הוא מזכיר כמה פעמים ומביא בשמם חידושי תורה והערות שונות:

ה. הר"ר **שמואל בנימין פאלאטשיק** ז"ל

מסתבר שקרא עליו את שם רבו המובהק הגאון בעל כתב סופר זצ"ל. אביו מזכירו כמה וכמה פעמים בספרו. בדף קל"ג, שנכתב בשנת תרנ"ב, מזכירו בתואר "בני **הבחור** שמואל בנימין נ"י", ובדף קמ"ח, שנכתב בערך בשנת תרנ"ג כדלהלן, הוא כותב "ואמר בני הב' שמואל בנימין נ"י **קודם שהוא בר ארביסר**", נמצא שנולד בערך בשנת תרל"ט.

בימי בחרותו נסע ללמוד בישיבתו של הגאון בעל ערוגת הבושם זצ"ל, כך הוא ב"ספר הזכרון" לתלמידי הערוגת הבושם (נמצא במוזיאון היהודי בבודאפעסט,

ונדפס בספר "תולדות ערוגת הבושם" ברוקלין תשע"ו, ראה גם ב'עלי זכרון' 17 עמ'

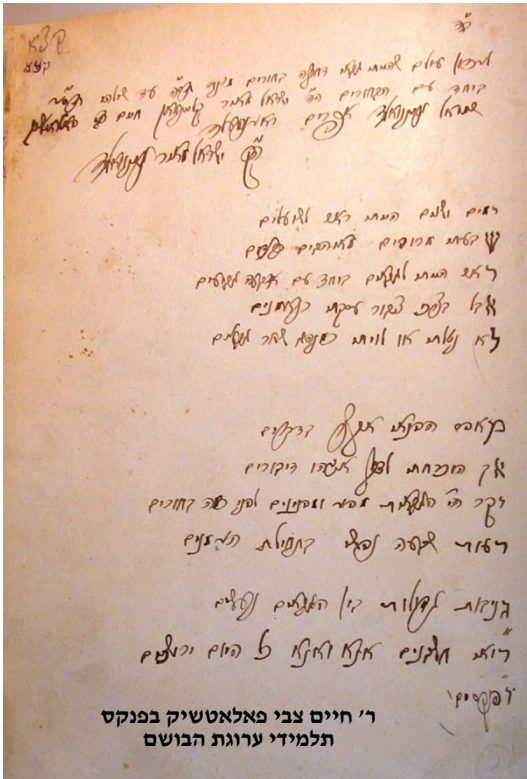

נ) "הב' שמואל בנימין פאלאטשיק, מעיר הבירה וויען, ג"ש [גבאי שני] דחברה ע"ש [עונג שבת] חורף תר"ס, גבאי ראשון דח' בחורים".

כנראה שלח משם חידושי תורה לאביו, כאשר מזכירו בדף קס"ג "וכתב לי בני הבחור המופלג כ"ש שמואל בנימין נ"י", ובדף ר"ד הוא מזכירו כאברך "והקשה בני מו"ה ר' שמואל בנימין נ"י".

>אולי זהה לר' שמואל בנימין פאלאטשעק שהתגורר בשנת תר"ע בהעדיעס (וילקט יוסף תר"ע עמ' 136). זוגתו מרת ריזל היתה בתו של רבי גבריאל קוסטליץ מסומבוטהעלי-

ירושלים, תלמיד הכת"ס, מח"ס מים מגבא עה"ת (ראה שם בהקדמה). <

ו. הר"ר חיים צבי פאלאטשיק ז"ל

אביו מביא בשמו כמה הערות ודיוקים. בדף קמ"ד כותב "ודייק על זה בני הב' חיים צבי נ"י כשהוא בר תמניא שנין", ומעבר לדף כתוב התאריך "אור לחנוכה תרנ"ג ע"י וויען", נמצא שנולד בערך בשנת תרמ"ה.

גם הוא נסע ללמוד תורה אצל הגאון הערוגת הבושם. שמו מופיע ברשימת התלמידים הנ"ל "ב"ה, לזכרון עולם שהייתי גבאי דחברה בחורים בשנת תרס"ה עד שילהו תרס"ז, ביחד עם הבחורים הב' ישראל מאיר קליינמאן, חיים צבי פאלאטשיק, שמואל גרינוואלד, אפרים ראזענפעלד - הקי ישראל מאיר גרינוואלד [בנו של הערוה"ב]".

נשא את מרת **רבקה** ע"ה בת הר"ר **משה צבי גוטליב** ז"ל [שו"ב בדעש, עלה לארה"ק ונפטר כ"א אלול תר"ע, נטמן בהר הזיתים בחלקת כולל גאליצ'ין], בן הר"ר **ברוך יחיאל מיכל גוטליב** ז"ל [שו"ב באוהעל, נפטר בדעמעטשער ט"ז כסלו תרס"ה], בן הגה"צ **רבי יעקב גוטליב** זצ"ל אבד"ק בויאם וחוסט [תלמיד החת"ס, נפטר כ"ה אדר ב' תרי"ג].

צאצאיהם הידועים :

1. הר"ר **משה פאלאטשיק** ז"ל, חתן בזוו"ר אצל הר"ר **יצחק אייזיק ברוין** ז"ל (בן בנו של הר"ר **ישראל חיים העברי-ברוין** ז"ל), ובשנות הזעם עלו זוגתו וכל צאצאיו עקד"ה הי"ד. אחר השואה נשא את מ' סאסא פייגא בת השו"ב הר"ר שמואל פארקאש ע"ה, והתיישב בארה"ק בבני ברק. נפטר י' שבט תש"מ. [באותה תקופה גר בב"ב דודי ר' יחיאל מיכל אונגער הנ"ל חתן הר"פ רייכמאן, ור' משה מסר לצאצאיו שיש קירבה משפחתית קרובה ביניהם, אבל צאצאיו לא ידעו איך היא הקירבה, ועכשיו שמצאנו כל הפרטים האלו, נתברר לנו דהיינו הך, שר' חיים צבי ז"ל אביו של ר' משה ז"ל ה"ה ר' חיים צבי הנזכר בנו של רבינו ז"ל, (וה"ה גיסו של ר' יהודה צבי רכ"מ ז"ל אביו של ר' פינחס רכ"מ ז"ל). ועל סמך זה כתבתי פרטים אלו, ששמעתי מפי בנו של ר' משה, הר"ר חיים צבי פאלאטשיק שיחי' מניו יארק, מה שידוע לו אודות משפחתו ואבותיו].

2. מ' **שלמה** ע"ה.

3. מ' **ברוך יחיאל מיכל** ע"ה.

ז. מ' **אלי' פאלאטשיק** ע"ה

בספרו בדף קפ"ג: "ודייק בני אלי' נ"י והוא בר תמניא", ובדף קפ"ח: "נתעוררתי על [ינדי] בני הקטן אלי' נ"י".

בית אבותיו

פרטי ותולדות בית אבותיו ולמעלה עדיין לוטים בערפל, אכן אציג פה מה שעלה בידי לאסוף ולברר במטריקאל, ומי שבידו חומר או מידע שיכול לעזור ולהוסיף, נא להמציאן לנו, ולזכות ייחשב לו.

אביו ר' **אברהם** ז"ל נולד לכאורה בתחילת שנות התק"פ בערך. לא ידוע לנו מתי נפטר, אבל בפטירת זוגתו בתר"מ עדיין הי' בחיים, (וגם בחתימת רבינו בשנת תרמ"ג אינו מזכירו ב"ז"ל), ואולי בר"ה תרמ"ט כבר נולד נכד שנקרא על שמו.

אמו **מרת בריינדל** קרעטש ע"ה נולדה בערך בשנת תקפ"ב בהאמאק-טערען (Homokterenyé), ונפטרה במישקולץ י"ט תמוז תר"מ.

צאצאיהם - כולם נולדו בדינדיש :

א. אא"ז **רבי דוד** זצ"ל. נולד כ"ח טבת תר"ח כנ"ל. [במטריקאל: סנדק, שמואל מיכלשטאדטער ו(חותנתו) [אמו] גיטל (Kati) גוטמאן - אכן מצאנו במטריקאל זאב (Wilhelm) וגיטל מיכלשטאדטער ובנם שמואל, לע"ע לא מצאנו קשר משפחתי בין שתי המשפחות].

ב. **משה** ע"ה. נולד י' סיון תר"י.

ג. **אסתר** ע"ה. נולדה ה' תמוז תר"ב.

ד. **הנלה** (Hani) [אולי חנלה כמו חנה'לה?] ע"ה. נולדה כ"ט סיון תר"יז.

בעלי זכרון 47 כתב הר"ר נפתלי אהרן וקשטיין שיחי' כי היא נישאה להג"ר יעקב לייב בעק זצ"ל (בזיווגו השני) רב ומורה צדק בלאשאנץ. רבינו אכן מזכירו כגיסי כמה פעמים, הן את חידושי והערותיו, והן את עבודתו ומשמרתו כמשגיח וממונה על השחיטה דשם, (ראה להלן בנספח א').

[יש להעיר על דברי רנ"א הנ"ל, מסתבר לומר שבו מ' **חיים צבי בעק** הנזכר שם הי' מזיווגו השני, מרת הנלה פאלאטשיק הנ"ל, כי גם גיסו, רבינו, הי' לו בן בשם זה. לפי"ז מה שמציין שם כי בתו **בלימה** נולדה לו כנראה מזיווגו השלישי, לא מסתבר, כי אם חיים צבי הנ"ל נזכר "בבחרותו" בשנת תרע"ג, דוחק גדול לומר כי אחותו שנולדה יותר משלושים שנה קודם לזה בשנת תרמ"ב, כפי שיוצא ממצבתה, היתה מזיווגו השלישי].

ה. **שיינדיל** ע"ה. נולדה כ"ב מרחשון תר"כ.

ו. **אפרים** ע"ה. נולד י"ד ניסן תרכ"ד. [סנדק: שלום פאלאטשעק, ראה להלן].

*

במטריקאל בדינדיש מצאנו **ברוך** (Bernard) **פאלאטשיק** וזוגתו **אסתר** (Netti) **טרעפער** ע"ה.

ולהם שני ילדים:

א. **שלום** (Samu/Salamon), נולד בסעטשין בערך בשנת תקפ"ו, ונשא את לאה טרעפער ילידת דינדיש, נולדה בערך שנת תקצ"ה. החתונה התקיימה י"ב שבט תר"ב. בזואיש ז'ען יש רישום מקבורתו של שלום (Samuel) ב"ר ברוך פאלאטשיק, נפטר י"ט ניסן תר"ע ונקבר בערלוי (Eger) כ"ב ניסן.

צאצאיהם: ברוך (דינדיש, תר"ג); אפרים (דינדיש, תר"ט); יהודה (דינדיש, תר"יז); שיינדיל (דינדיש, תר"ט); אסתר (דינדיש, תרכ"ב); רבקה (דינדיש, תרכ"ד); משה (דינדיש, תרכ"ו); דוד (פעלדעברע, תר"ל); עמנואל (פעלדעברע, תרל"ב); אפרים (פעלדעברע, תרל"ה).

ב. **אסתר** (Netti). [נקראת כשם אמה, ולכאורה נפטרה האם בלידתה]. נולדה בערך בשנת תקצ"ז, ונישאה למתתיהו זיננער/ציננער יליד פאסטא, נולד בערך שנת תקצ"א. החתונה התקיימה כ"ה אלול תרט"ז.

צאצאיהם: מרדכי/Marten/Markus (דינדיש, תרי"ח); הינדל (Hani) (דינדיש, תרכ"א); ברוך/Bernard (דינדיש, תרכ"ג); Juli (דינדיש, תרכ"ו).

*

מסתבר מאד לומר, כי גם ר' אברהם פאלאטשיק דידן היה בנם של ר' ברוך ואסתר הנ"ל.

רוב השמות דומים אצל שתי המשפחות: דוד, אסתר (ע"ש האם), אפרים, משה ושיינדיל. וגם השם רבקה, בת ר' שלום ונכדת ר' אברהם.

ר' ברוך נפטר בצעירותו. שלום כבר קרא לבנו בכורו ברוך ע"ש אביו. ואכן במטריקאל הנישואין של שניהם, שלום ואסתר, אצל העדות / עומד מצד החתן/הכלה נרשם "אברהם פאלאטשיק", וזה מתאים להיות אחיהם הגדול, ר' אברהם הנ"ל.

במטריקאל, בברית מילה של אפרים ב"ר אברהם נרשם הסנדק "שלום פאלאטשעק" כנ"ל, ואצל הבריי"מ של ברוך ב"ר שלום נרשם הסנדק "אברהם פאלאטשעק".

[בניו הצעירים של ר' שלום נולדו בפעלדעברע בשנות תר"ל-תרל"ה, באותה תקופה מצאנו גם את רבינו, רבי דוד זצ"ל (בן [אחיו] ר' אברהם) בפעלדעברע, שם נולדה לו בתו רבקה בשנת תרל"ה כנ"ל].

עפ"י כל הנ"ל ניתן לשער כי ר' אברהם הי' בנם של ר' ברוך פאלאטשעק ואסתר טרעפער ע"ה.

*

ר' ברוך ואסתר גרו מתחילה בסעטשין (כן הוא בלידת בנם שלום כנ"ל).

בצענזוס עיר סעטשין בשנת תקנ"ד (1794) מצאנו: "אברהם פאלאטשעק, זוגתו, 3 בנים, 2 בנות, 2 משרתות"; "Markus פאלאטשעק" - הוא נזכר גם בצענזוס משנת תקמ"א (1781).

ברשימת משלמי המס משנת תקע"ח (1819) "א[פ]רים פאלאטשעק".

בצענזוס שנת תק"פ/א (1820/1821) "Bernard [לכאורה ברוך כנ"ל] פאלאטשעק, זוגתו, 2 בנים, 2 בנות, 2 משרתות". "אפרים פאלאטשעק, זוגתו, 4 בנות".

משפחת פאלאטשיק לבית חיות

אצלינו במשפחה ישנה מסורה בלתי ברורה שאנו נכדיו של הגאון הגדול בעל **אשל אברהם ודעת קדושים מבוטשאטש** זצ"ל, דרך משפחת פאלאטשיק. למעשה לעת עתה לא מצאנו לזה דרך ומהלך. - על זה העיר לי העורך הר"ר משה אלכסנדר זושא שיחי' דבר המתקבל יפה ועולה על הדעת.

ידוע כי כבר לפני למעלה מ-200 שנה היו כמה משפחות "פאלאטשיק" באונסדורף ובשאר מקומות באונגארן, שהיו צאצאים למשפחת חיות הידוע, מגזע חסידי פרובינצה, ורק בספרי המדינה נרשמו פאלאטשיק.

אחד מהם הי' הגאון **רבי אפרים חיות** זצ"ל, בעמח"ס **אשל אברהם** על שם אביו הגאון **רבי אברהם חיות** זצ"ל, שיצא לאור בשנת תקע"ט, אשר על מצבת בנו בטאפאנאר כתוב "**מצד אביו ממשפחת חיות** [ובאותיות קטנות]: **פאלאטשעק** ... ר' איצק במו"ה אפרים חיות". ראה תמונת המצבה וההערות בעלי זכרון 30 ו-31, ומשם דרשנום לטובה.

לכאורה ניתן לשער כי משפחת פאלאטשיק דידן היתה ג"כ נצר למשפחת חיות הנ"ל. השמות אברהם ואפרים שהיו במשפחה ישמשו לראי' על זה, ואולי נתחלפו 'אשל אברהם' חיות עם 'אשל אברהם' בוטשאטש.

מובן כי אין זה אלא השערה בעלמא, ונשמח לשמוע אם יש למישהו איזה ידיעה בענין לכאן או לכאן.

ואסיים מעין ההתחלה, בבקשה לכל מי שיש בידו להאיר עיני, נא אל תחזיק טובה לעצמך, אלא לפרסמם בין העלים.

נספחות

**חילופי מכתבים בין הגאון רבי דוד פאלאטשיק זצ"ל לרבני זורו
דבברים העומדים על הפרק בקהילתו קהל עדת היראים בלאשאנץ**

נספח א - בנידון שוחט ששחט לעדת היראים וגם לעדת הסטאטוסקווא

א. מכתב ר"ד פאלאטשיק אל רבי נתן מילער אב"ד סעטשין

יצו ה' את הברכה ושלום להרב המופלג בתורה עם יראה קדומה גל אגוזים אור נערב עוסק בחוקי חורב יושב בשבת תחכמוני **אב"ד ק"ק סעטשיען** והגליל כקש"ת הרב מו"ה ר' **נתן מיללער** נ"י ויופיע לנצח.

אח"ד שכ"ת נ"י [=אחר דרישת שלום כבוד תורתו נרו יאיר] באתי כמתחנן לפני הדרת גאונו על דבר שנתגלגל מתוך דבר, והוא, שמעתי בין הארטהאדאקסען דכאן שהביאו בשר מכפר **גאטש** הסמוך ללאשאנץ והשוחט דשם הוא עומד תחת דגל של הראבי דסטאטוסקווא, והנה מזה לבד שהוא תחת רשות הראבי הנ"ל כבר ידוע דינו דהאי שוחט ע"י תקנות הגדולים ששחיתתם אסורה כמובא בתשובו' מהר"ם שיק ז"ל או"ח סי' ש"ז, ואין לחלק שהוא דר בכפר לעצמו ואינו במקום הראבי הנ"ל, דמאי איכפת לן אם הוא במקום כבודו או לא, דהא אם לבני הכפר יש דוחק בבשר גם בעצמו הוא מביא להם אגב אורחי' מהמקולין של מקום הראבי, והוא בעצמו ג"כ אוכל משחיתת שטאטוסקווא, א"כ הוא מומר לאותו דבר. ולפרט גריעותם אין להאריך דהא גם אם אין בהם יותר רק שנאדו מתקנות הגאונים די

להפקיעם מחזקת כשרות, וא"כ אין ספק ששחיתתו הוי דינו כשחיתת שאר שוחטי בעלי שטאטוסקווא.

והוכחתי על פני בעלי הארטהאדאקסען דכאן שלא ירעו ולא ישחיתו גדר ותקנות עמודי התוה"ק, והשיבו לי מה שאין אני רוצה להאמין, ששוחט הנ"ל יש לו קבלה ממכ"ת נ"י, ודחיתי מאמר זה בשתי ידיים, כי ליתן קבלה לשוחט שטאטוסקווא בזה ניתן יד לפושעים וחס להזכיר על כבוד הדרת גאונו, אלא אפילו ע"י השגחת כבוד גיסי היקר מו"ה ר' **יעקב ליבעק** [=ליב בעק] נ"י החונה סמוך לכפר גאאטש [בסלובקיה: האליטש], בכפר **האליטש** [סטארא-האליטש, בהונגריה: גאטשפאלווא], ג"כ אינו בגדר הישר. זה אמת שגיסי נ"י ארטהאדאקס, אבל הנה הוכחתי מה הועיל בזה אם הוא אוכל גם להלאה משוחט של שטאטוסקווא, והשיב לי שהוא משגיח עליו והוא אוכל רק כשמניח לשוחט בתוך ביתו שאז מראה לו סכינו. והנה אף שגם לזה איני מסכים, אבל ביותר שעי"ז יוצא מכשול, שהלא כשהשוחט שוחט בכפר גאאטש אז אין גיסי תמיד אצלו, והקול יוצא שהוא שוחט ארטהאדאקס וגם של כת שטאטוסקווא שעומד תחת רשות ב' משג[נ]חים, ומה שהוא תחת השגחת גיסי נ"י, די להפקיע עצמו במה שכתב ידו להארטהאדאקסען, אבל להכשיר עי"ז שוחט של שטאטוסקווא הוא תרתי (מ)הפוכי, ולכן אין בפי מענה להשיב נגד האומרים שמעלתו מכשיר שוחט העומד סוף כל סוף תחת הראבי הנ"ל.

לכן אבקש ממכ"ת נ"י שאל יחר אפו בעבדו כי תורה היא וללמוד אני צריך שלא יהי חילול השם ח"ו, והי יורינו דרך האמת שלא נכשל ולא נכשיל ויוכל להשיב מלחמתה של תורה"ק השערה ויעלה על גפי מרומי קרת כאות נפשו המטוהרה ונפש המשתחוה מול הדרתו אפים

הדי"ש לכ"ע

דוד הוא הקי' ברי"א **פאלאטשיק** אצל כת היראים בהנ"ל

ב. תשובת רבי נתן מילער אב"ד סעטשין

אתמול בנשף בערב יום הגיעני גי"ה ועמדתי מרעיד, כי נתגלה לי טעותי כאשר עיינו תחזינה מישרים במכתבי הערוך אל בעלי בתים שלו יצ"ו, ובעו"ה הצליח מעשה השטן, כי רק אתמול איזה שעות מקודם שהגיע מכתב מעכ"ת נ"י אלי שלחתי הקבלה על בי דואר להשוחט הזה, ובתוכו סגור מכתב לגיסו ידי"נ מו"ה **יעקב ליבעק** נ"י, ובו גלית לו טעמי ונמוקי על אשר לא נתתי להשוחט קבלה לחלוטין בלי תנאי - הכל כאשר לכל - כאשר כתוב במכתב הלטה פה לבעלי בתים שלו יצ"ו. ואע"פ שבימי חודש אייר העבר כתב אלי גיסו הנ"ל נ"י לנסות את השוחט הלזה, אעפ"כ מנעתי ממנו הקבלה, עד אשר ישב חצי שנה תחת השגחת גיסו נ"י. וכן חלפו ועברו כמה שבועות מעת אשר קבלתי שוב כתב סהדוּתא מגיסו הרבני נ"י על השוחט כי הוא הולך בדרך הישר, אעפ"כ אמרתי באלו מאחרין ולא מקדימין

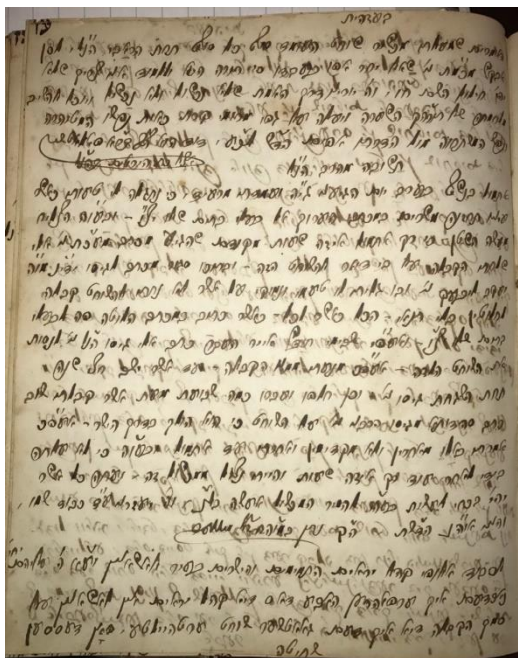
ואחרתי עד אתמול. ובעו"ה כי לא עלתה בידי לאחר עוד רק איזה שעות, והייתי נצול ממכשול זה. ועתה כל אשר יהי בכוחי לעשות בע"ה להסיר המכשול אעשה בל"נ, וה' יעזרנו ע"ד כבוד שמו, והנני אוה"נ הדש"ת

הק' נתן במוה"ח ז"ל מיללער

ג. מכתב רבי נתן מילער לקהלת היראים בלאשאנץ

לכבוד אלופי קהל יראים התמימים והישרים בעיר **לאשאנץ** יע"א ה' עליכם יחי'

לאחר שנודע לי שעל סמך הקבלה שנתתי להשוטט מגאטש קהל יראים בלאשאנץ

כת"י רבי דוד פאלאטיק

אוכלים משחיטתו, הריני מוכרח להודיע בזה למעלתכם שיחי שהענקת הקבלה שלי להשוטט המדובר בטעות גדולה יסודה. מאחר שאני מאוד נזהר מלתת קבלות לשחיטה במיוחד לשוחטים שאינם משמשים בגליל שלי, ובמיוחד לא לשוחטים משמשים בקהלת שטאטוסקווא. לכן לא הייתי מעניק קבלה לשוחט בגאטש כפי שנודעתי כעת שהקהלה שייכת לשטאטוסקווא. כפי שכתבתי עשיתי זאת בטעות מפני שלא ידעתי שהיא לא קהלה ארטהאדאקסית. לא עלה בדעתי דבר הזה מפני שכמה פעמים ביקש ממני ידידי מו"ה **יעקב ליבעק** נ"י לתת לשוחט הזה קבלה, ואני הייתי

משוכנע שרי יעקב ליב נ"י לא רק שייך לקהל יראים אלא גם חבר בה, ולכן לא יכל לעלות בדעתי שהוא יבקש ממני קבלה עבור שוחט בשטאטוסקווא. הוכחה לכך שהייתי בטעות גדולה, שהגבלתי וכתבתי בכתב הקבלה שהיא ניתנה על תנאי שבמשך שלש שנים בצופות כל שנה חייב השוחט להתייצב לפניי לנסיון ולהיווכח ע"י איש אמת שהוא מיראי ה' ומתמימי דרך. ואם לא ימלא תנאי זה אל יקרא שם סמיכתי עליו. באותו זמן צירפתי לקבלה מכתב לידידי מו"ה ר' יעקב ליבעק הנ"ל נ"י, בו הסברתי לו את הסיבה לכתיבת תנאי זה, מפני שכהיום קיים מכשול אצל השוחטים שכעת הם נמצאים בקהלה ארטהאדאקס ולמחרת הם נמצאים בקהלת

קאנגרעס או שטאטוסקווא, ולמה יקרא שמי על שוחטים כאלו. זה תוכן מכתבי שכתבתי אל מו"ה יעקב ליב נ"י. מזה רואים ברור שאני חשבתי שגאאטש שייכת לקהל יראים בלאשאנץ. ועכשיו שהתברר שההיפך הוא הנכון, בעוה"ר המכשלה הזאת תחת ידי, ומייחל אני שבעזרת השי"ת ירחיקני ממכשול זה. לכן אבקש מכם אחיי וידידי שלאחר שהודעתי בבירור שח"ו לסמוך על הקבלה שנתתי בטעות לשוחט המדובר, ואל תאכלו משחיתתו. וה' יהי עמכם ויברך אתכם בכל מיני ברכות והצלחות שמורות בכל וערוכות כאות נפשכם ונפש מוקירכם

הק' נתן במוה"ח ז"ל מיללער

(מכתב הנ"ל תורגם מאידיש-דייטש ע"י הרב שלמה יהודה הכהן שפיצר ותשוח"ל)

נספח ב - בנידון הטמנת חמין בשבת בתנור אחד ביחד עם אנשי הסטאטוסקווא

א. שו"ת מר"ד פאלאטיק

בעזה"ת יו"ד סי' ק"ח

שאלה. אי שרי להטמין בשבת בתנור אחד עם בעלי השטאטוסקווא, כיון ששחיתתם אסורה כנודע מכבר שגזרו הגדולים עליהם ועל שחיתתם, ונוסף לזה הלא כליהם אסורים מחמת בישול שבת כנודע שמבשלים רבים מרק אע"פ שמטמינים איזה מאכל לשבת, כדמשמע במג"א סי' שיי"ח ע"ש ס"ק א', וצריך לבאר.

תשובה. בענין הטמנה בתנור אחד עם בעלי הנ"ל נראה לך על פי מש"כ הפרי מגדים בסי' ק"יח ביו"ד ס"ק א' בשפתי דעת וז"ל בהתחלת הדיבור, ודע דא' מכוסה שרי לכתחילה כמ"ש המחבר, ומ"ש הש"ך אות (י) ו"ד לכתחילה יש להחמיר, היינו בכיסוי בצק, אבל בכיסוי גמור שרי, ואף בבצק דוקא חריף יש להחמיר, ומיהו כ"ז שאין לחוש שיעלה רתיחות, אבל להטמין בשבת קדירה חלב אצל קדירה בשר אפילו שניהם מכוסים ותנור גדול אסור כמ"ש הד"מ אות ג' דמכוסה לכתחילה אסור שמא יזוב לחוץ, והיינו כמ"ש, אבל אם אין לחוש לזה כגון בשר בלא רוטב מכוסה שרי לכתחילה עכ"ל, ע"ש.

הנה מש"כ בסוף הדיבור וז"ל, אבל אם אין לחוש לזה, היינו שיזוב, כגון בשר בלא רוטב מכוסה שרי לכתחילה עכ"ל צריך ביאור, דמה מהני לך אם אינו זב מקדירת בשר אי יכול לזוב מהחלב תחתיו, אף שאין רוטב על הבשר, אלא ודאי צריך לומר שגם בקדירה החולבת יש דבר שאינו שייך בו זיבה, וכן משמע בפירוש בד"מ שם ס"ק (בי) [ג'], וז"ל כתב בתשובת מהרי"ו סי' מ"ז דאסור להטמין תבשיל של בשר עם תבשיל של חלב, דחיישינן שמא יזוב מאחד מהן תחת חבירו, יע"ש, ומיירי אפילו שניהם מכוסים כמ"ש הפמ"ג, א"כ לפי"ז אם נטמין עמהם בתנור אחד, יש תרתי לגירעותא, חדא דאין שניהם מכוסים, דהלא הם אינם מכוסים כליהם כיסוי

יפה רק שלא יפול בו צרורות, ושנית הלא רובו ככולו מטמינים דברים שיש לחוש על הזיבה, גם אם אנו נטמין רק בשר או שאר דבר שאין בו חשש שיזוב, ועל איסור מאכליהם וכליהם אין צריכין להביא ראיה ובירור כי כבר נתפשטה הגזירה ואין לנו לעיין עליו ודו"ק.

ועוד אני מדבר בו להסביר הענין כי אנו צריכין למשכוני נפשינו להחזיק תקנות הגדולים, והוא, כי הנה דרך בעל התנור הוא אם יש לו קדירות הרבה שמעמידים בו על גב חברתה ופעמים שאחד מניח רק כיסוי קטן על פי קדירתו שאף שולי הקדירה נשארים מגולים רק הכיסוי על גבו מתחזק ועומד על כי מבפנים הקדירה צר פיה בקצת ועל ידי כן מעלה הרתיחות על גבי הכיסוי ופעמים הרבה נמצא שם רוטב מחמת הרתיחות שהעלה הקדירה וברוטב ההוא עומד הקדירה שעל גבו, א"כ מאי מהני כיסוי הבצק, וכל עצמו כיסוי הבצק אין אני משיגו בעוה"ר, כי כל כמה שלא נתבשל עדיין הבצק לא נאפה עליו ומגביה גם המשפילי לשבת היינו הכיסוי גופא, על ידי הרתיחות.

ואסיים באמרי שהצלת ה' את מחנה ישראל הוא על ידי ולא קרב זה אל זה, ויקרב לנו במהרה גואל צדק, ויתאחד שמו הגדול אמן.

ושאלתי בזה את פי הרב **אבדק"ק** איפאלשאג יע"א, והשיב וז"ל.

ב. תשובת רבי יוחנן ווייס אב"ד איפאלשאג

שלום רב לאוהבי תורות רב ברכות והצלחות מרוכב בערבות ליושבי על כסא הוראות וכל מיני ישועות יחולו על ראש י"ה הרב המופלג בתורה חרוץ ושנון כברק השנון צדיק כביר ונשגב כקש"ת מו"ה **דוד** משכיל וכו' **ראב"ד בקהל עדת היראים לאשאנץ טוגאר יע"א**.

אח"ד ש"ב אחלה מחילת כ"ת אשר הוחלטיו (בבושת) [בוששתי] בתשובתי עד היום וכו', ובעניני אסתפקתא בהטמנת מאכלי שבת בתערובת עם השטאטוסקווא יפה ראה מכ"ת ויעיין נא בסוף סק"ח בסידורי דינים של הפרי מגדים אות ח' שיש גם לחוש לחילוף, ע"ש.

אבל בר מכל דין גדרתי בעו"ה בקהלתי יצ"ו למען עשות חיזוק לדברי הגאונים יותר משל תורה, ויהי חומר האיסור תקוע בלבם שאנו צריכין לפרוש מכל וכל, ולבלתי נגוע בקצהו וסחור לא תקרב, רק השי"ת יקרב את לבם שיחזרו בתשובה שלמה שיתקרב הגאולה.

א"ד הכותב בחפזון בפניא דמעלי שבתא, לכבוד תו"ה ומברכו בברכה משולשת ושלום לו מסביב וישכון בטח שאנן כארז בלבנון. מנאי אוהבו הנאמן המצפה לביאת ינון

הק' **יוחנן** ווייס חונה פה **איפאלשאג** והגליל יע"א

ג. תשובת ר"ד פאלאטשיק לבעל 'נהרי אפרסמון' אב"ד פוטנאק

בעזה"ש"ת שאלות ותשובות

[יום] ה', מ"ב למב"י תרמ"ד

צדיק יפרח כתמר, לו עוז והדר, כבוד הרב הגאון ומפורסם, בן של קדושים, גל של אגוזים, מוכתר בכתר תורה, משובצה באבני נזר היראה, בקי בחדרי התורה, כקש"ת הרב מו"ה ר' **יעקב טאנענבוים** נ"י כאור בהיר עד ביאת הגואל במהרה, אב"ד דק"ק **פוטנאק** והגליל יע"א.

גלילות ידו הנעימים היגיעני על נכון, והי' לי לתענוג על כי נעמו לי עד מאד, וביותר כי הביאני עד הלום לכבדני בחידושי תורה שלו, ויורד לעומקו של הלכה, כדעתו הרחבה, ומה אני להשיב אשר כפחות שבתלמידיו אני נחשב, רק כתנא דמסייעא, וב"ה שהסכים עמי להלכה, והנה מתוך שלא הי' לכ"ת לטרחא יתירה להודיעני בארוכה דעתו הרמה בסוגיא דריחא מילתא, רואה אני שלא יכבד עליו אם אחוה דעתי גם אני מה שנראה לי לפי קט שכלי, והנני להשיב כיד ה' הטובה עלי.

הנה מש"כ כמע"ת וז"ל, אמנם מלבד זה מה שחשש על איסור הכלי מחמת בישול שבת הוא טעות, דהא שהקדירה אסורה היינו לו אבל לא לאחרים, ואטו יגרע הכלי מהמאכל עצמו שנתבשל בשבת שאסור רק לו לעולם אבל לא לאחרים. הנה מצינו גבי טיפות חלב שנפל על הקדירה שגריע הכלי מהמאכל, שאם הוערה התבשיל מיד מצד השני שלא כנגד נפילת האיסור ויש ס' בתבשיל נגד הטיפה, התבשיל מותר והקדירה אסורה, ואין לומר שזה דוקא גבי בשר וחלב, דהא גם בשאר איסורין אם נפל על הקדירה של היתר הדין כן, וכן כתב בחכ"א כלל מ"ה.

וגם ממקור הדין שהקדירה אסורה שהוא הרשב"א בתשובה סי' קע"א, יש משמעות שאסורה גם לאחרים, הנה תשובת הרשב"א אינו ברשותי, אבל הובא בפרמ"ג יו"ד סי' ק"ב בשפתי דעת בסופו, וז"ל, כ' המ"א סי' שח"י דמשמע ברשב"א דהקדירה אסורה, והיינו ממש"כ הרשב"א שאם בישל לחולה הקדירה מותרת למ"ש דלא נעשה איסור, וכי הפרמ"ג משמע מזיד אסורה, עכ"ל.

הנה מש"כ הרשב"א שאם בישל לחולה הקדירה מותרת למ"ש, למי, אי לחולה פשיטא, אלא ודאי לאחרים, א"כ במזיד שאסורה הוי ג"כ לאחרים, אף שיש לפקפק.

ומש"כ שיש לומר דלרבותא נקט הפרמ"ג בסי' ק"ח ס"ק א' שהבשר בלא רוטב לא מבעי' הקדירה עם חלב שטבעו להעלות רתיחה, אלא אפילו הבשר צריך שיהי' בלא רוטב, צריכין אנו לדחוק גם בסידור דינים שלו שם דין ח' וז"ל, כ"ז שאין לחוש שיזוב מבשר לחלב אבל אם יש לחוש וכו' שמא יזוב בתנור ואוסר החלב ע"ש, ג"כ אינו מזכיר רק מבשר לחלב... [בהמשך התשובה הוא מפלפל עמו בסוגיא אחרת].

הרב וואלף ראזענבערג

קרית יואל, מאנרא

תולדות החסיד רבי משה צבי דרימער ע"ה

לפנינו תולדות זקני החסיד רבי משה צבי דרימער ז"ל (נקרא בדרך כלל 'משה' דרימער, ואין להחליפו עם ש"ב ר' משה ברימער [חתן דודו של רמ"צ הגאון בעל בית שלמה] משב"ק בוויזניצא). והיות שנתגלו הרבה פרטים חדשים, ע"כ אמרנו לערוך מאמר מיוחד מתולדות זקני הנ"ל.

התודה והברכה לכבוד הרב **לוי יצחק האגער** שליט"א ובפרט לידידי הרב **מנחם מענדיל דוד פעלדמאן** שליט"א על אשר עמדו לימינינו בעריכת המאמר.

זקני החסיד **רבי משה צבי דרימער ז"ל** נולד בשנת ת"ר בערך לאביו החסיד ועניו ירא ה' (ראה להלן נוסח המצבה) **רבי מנחם נחום דרימער ז"ל** מק"ק וויזניצא. ולאמו מרת **יוטא עלקא** ע"ה.

בית אב

אביו רבי מנחם נחום (אין להחליפו עם ר' מנחם נחום דרימער מנאדווארנא) הי' אחיו של הגה"ק **בעל בית שלמה מסקאלא** זצ"ל, ושניהם היו בני **החסיד רבי יעקב פאלאק** זצ"ל מנאדווארנא וזוגתו מרת מרים ע"ה בתו של הרה"ק ר' **שלמה סג"ל לנדא** זצ"ל בנו של הגאון המפורסם ראב"ד לבוב. (על רבי יעקב ומשפחתו ראה בשו"ת בית שלמה החדש בקונטרס התולדות, בנחלת צבי קובץ י', מליצי אש ז עמוד צ"ו).

רבי מנחם נחום חתם עצמו בתור ראש הקהל בעיר וויזניץ בשנת תר"מ בזמנו של הגה"ק בעל צמח צדיק זי"ע. מוזכר באחד מהמכתבים של המשב"ק של הרה"ק הצמח צדיק זי"ע, ה"ה החסיד רבי דוב בעריל שטיין מי"ד מנחם אב תרל"ד, ובא"ד בזה"ל **אפרוס שלו' ידידי הרבני הנגיד החסיד הנכבד כש"ת מו"ה נחום דרומר נ"י**.

נזכר בפרענומערנאנטין בעיר וויזניצא בספר שרף פרי עץ חיים בשנת תרכ"ו (ר' **נחום דרימער**); בספר מגיד תעלומה להגה"ק בעל בני יששכר זי"ע בשנת תרל"ו (ה"ר **נחום דרימער**); בספר רביד הזהב בשנת תרל"ו (ה"ר **נחום דרומיר**); בשנת תר"מ בספר אמרי שהם (ר' **נחום דרומר**); בשנת תרמ"ב בספר זכרון שמואל (ר' **נחום דרומער**); בשנת תרמ"א בספר תולדות אברהם (ר' **נחום דרומער** עם בנו ר' משה, חתנו ר' לאזיל ונכדו חתן בנו ר' יחיאל ראזענבערג); ובשנת תרמ"ט בחידושי מהר"פ (ר' **נחום דרוממער**).

רבי מנחם נחום נפטר ד' אלול תרמ"ד, ומנו"כ בעיר וויזניצא. וזה נוסח מצבתו (מנו"כ במקום חשוב בין רבני העיר).

גל ועד המצבה / תרמ"ד / פ"נ / איש חסיד / ועניו ירא
 ד' עושה / צדקה וחסד שלשלת / היוחסין מ"ה מנחם /
 נחום ב"מ יעקב ז"ל / נפ' ד אלול תרמ"ד / תנצב"ה
 זוגתו **מרת יוטא עלקא ע"ה** עלתה לירושלים עיה"ק
 תובב"א יחד עם בנה רבי משה צבי ז"ל בשנת תרנ"א,
 ונזכרה כמה פעמים ברשימת מעות יחיד מכולל
 בוקובינא ששלחו מעות למרת יוטא עלקא א"ר נחום
 דרימער.

נפטרה ה' תמוז תרס"ג ומנו"כ בהר הזיתים, וכנרשם
 בפנקס חברה קדישא **יוטע עלקא בה"ר אברהם
 מוויזניצא דרימער ה' תמוז תרס"ג**. וזה נוסח מצבתה
 (החדשה ע"פ פנקס החברה קדישא):

פ"נ / האשה החשובה / מרת יוטא עלקא ע"ה / בת ר'

אברהם ז"ל - מוויזניצא /
 אשת ר' מנחם נחום ז"ל / אמו
 של ר' משה צבי ז"ל / דרימער /
 נפטרה ה' תמוז תרס"ג לפ"ק /
 תנצב"ה

משאר יו"ח:

1. בנו רבי יצחק המכונה אלטער דרימער

נזכר בשמות בפרענומעראנטין בסוף ספר זכרון יהודה
 (לעמבערג תרנ"ה) בעיר וויזניצא. חתם גם על לימוד
 מסכת ע"ז בחלוקת הש"ס אחר פטירת הרה"ק
 האמרי ברוך בשנת תרנ"ג. ע"ע בספר 'קדוש ישראל'
 (בני ברק תשמ"ו) ח"ג עמוד פ"ד; בספר 'בעל דמשק
 אליעזר' עמי רסד.

נוסח מצבתו בוויזניצא: פ"נ / איש תם וישר / פאר
 היוחסין / מו"ה יצחק במו"ה / מנחם נחום ז"ל / נפ'
 ו' טבת תרצ"ב / תנצב"ה / אלטער דרימער

2. בתו מרת אסתר דרימער

נישאה להגאון החסיד הנגיד רבי יוחנן אליעזר לאזיל
 דרימער (בן ר' משה ארי' בן הגה"ק בעל בית שלמה
 זצ"ל).

נפטרה ח"י אדר א תרס"ה. בס' אבני שייש להגאון ר' שמואל ישכר שטארק ראב"ד וויזניצא נדפס בסוה"ס ד"ת מר' לאזיל ונכתב בראשו: "מה שאמרתני בשנת תרס"ו בעת שנתתי ס"ת עבור נשמת אשתי הנפטרת ע"ה".

וזה נוסח מצבתה העומדת בחלקה החשובה סמוך לאהל האדמור"ם לבית וויזניצא: נפ' ח"י אדר תרס"ה / פ"נ / האשה הצנועה / תמים במעשיה / יראת ד' מ' אסתר / בת מנחם נחום / אחיו של הר' הגאון הר' שלמה / אב"ד סקאלא נ' / י"ח אדר א תרס"ה / תנצב"ה

בעלה רבי יוחנן אליעזר לאזיל דרימער הי' ת"ח מופלג, התאחדו אצלו תורה וגדולה במקום אחד. וראה בסוף ספר אבני שיש הנ"ל, אלה הדברים אשר חידש כ' ידי הרב החו"ב החו"ע שלשלת היוחס נגיז וקצין כש"ת מו"ה יוחנן אליעזר לאזיל דרימער נ"י. ועוד שם: אלה הדברים אשר חידש תלמידי הבחור החשוב החר"ף מו"ה נחום בנו של הרב הנ"ל ר' לאזיל דרוממער נ"י

הוא העתיק כתבי קודש מספה"ק צמח צדיק בכתב ידו. נזכר במכתב של המשב"ק

של הרה"ק הצמח צדיק זי"ע הנ"ל, ובא"ד בזה"ל בתו של ר' נחום באתה היום לביתה עם בעלה הר' לאזיל שבא מווינ. ר' לאזיל נמלט מעיר וויזניצא בעת מלחמת העולם הראשונה לעיר וויען, שם נפ' בא' אדר תר"פ ונטמן סמוך לאהל של הגאון ר' יוסף ענגיל זצ"ל. עיין עוד עליו במאורי גליציה (ח"א 831), ובס' טובות זכרונות (חיפה תשע"ו) עמ' לט.

וזה נוסח מצבתו: ציון לנפש יקרה / פ"נ / האי גברא רבה בתורה ומצות הרב / יוחנן אליעזר לאזיל דרימער / ב"ר משה אר"י בהרב המחבר / ישרש יעקב ושוי"ת בית שלמה / נמלט מעיר וויזניטץ בבוקאווינא / ונאסף אל אבותיו / א' אדר ה תר"פ / ונקבר ג' בו בהספידה רבה / תנצבה

ידועים לנו בנו ר' מנחם נחום הנ"ל [התארס

בשנת תרע"ג עם בת משפחת שטרנטהל, ד"ת ממנו באבני שייש הנ"ל, קובץ 'אהל יצחק' סאטמאר תרס"ו חוברת י אות י], ובתו מרת צפורה [נפטרה רכה בשנים ה' מרחשון תרנ"ב ומנוחתה סמוך לזקינה ר' נחום דרימער]

ע"כ מה שנוגע לתולדות אביו רבי מנחם נחום ז"ל, ועכשיו נמשיך בתולדות בנו רבי משה צבי ז"ל

בבית חותנו בסיגוט

בהגיע רבי משה צבי לפרקו נשא את האשה החשובה **מרת פייגא ע"ה** בת החסיד המפורסם רבי יוסף לייב כהנא מסיגוט ז"ל בנו של החסיד רבי נחמן כהנא מסיגוט ז"ל, שהיה בנו של הגה"ק **רבי יהודה כהנא אב"ד סיגוט בעל קונטרס הספיקות זי"ע**.

חמיו הגאון **רבי יוסף לייב** זצ"ל הי' גביר אדיר וקנה לו שם טוב בנדבת לבו וצדקת פזרונו, ידו היתה פתוחה לרווחה ובעל מכניס אורח גדול, תורה וגדולה במקום אחד, מחסידיו של הרה"ק **בעל תורת חיים מקאסוב זצוקלה"ה** אשר חיבבו מאד ואף נתן לו לבדוק את החמץ בחדרו וברכו בהשפעות טובות.

באחד הימים ביקר הרה"ק **בעל דברי חיים מצאנז זי"ע** בעיר סיגוט והתאכסן בביתו משך כמה שבועות, ומאז נעשה דבוק אליו בכל נימי נפשו והי' מגדולי חסידיו, עד כדי כך אשר הרה"ק מצאנז זי"ע נתגלה אליו בהקיץ גם לאחר פטירתו.

מסופר שאמר שבניו יחזרו ויסתופפו בצל אדמור"י בית וויזניץ, וכן הי' כאשר בנו רבי מרדכי כהנא ז"ל מסיגוט ורבי יחזקאל ז"ל ממונקאטש היה מחסידי וויזניצא.

בעיר סיגוט הי' ידוע מקום בביהמ"ד שהי' שם כסא מיוחד מקום ישיבה לב' אנשים, ועליה הי' שוכב הרה"ח ר' יוסף לייב כהנא זצ"ל במשך ל"ה שנותיו האחרונים.

רבי יוסף לייב הי' חדב"נ הרה"ק בעל מראה יחזקאל מקארלסבורג זי"ע, ועיין בשו"ת מראה יחזקאל סימן ק"א מה שכתב אליו בבחרותו, וכן ישנן כמה תשובות אליו בשו"ת תועפות ראם להגה"ק רבי אהרן משה טויבש זצוקלה"ה בעל קרני ראם.

הגה"ק בעל ייטב לב מסיגוט זצוקלה"ה אמר בענוותנותו כששמעו העולם שבסיגוט דר איזה "עהרליכער איד" באו אנשים מכל תפוצות ישראל לסיגוט, והעולם טועים בו ובמקום לבוא ל"יוסף לייב" באים ל"זלמן לייב" והמליץ עליו בהספדו "הנמצא כזה איש אשר רוח אלוקים בו".

רבי יוסף לייב נפטר בסיגוט בשם טוב ביום ה' פרשת נח ב' מרחשון שנת תרמ"א לפ"ק וזה חלק מנוסח מצבתו: לזכר עולם יהי צדיק / והי לבכי ולמספד לבני ישראל לזכר עולם יהי צדיק / פי"נ / מלאכי שלום מר יבכיון / ימי ולילות לתורת ד' הקדיש

/ ועד לתמימי דרך ביתנו פתוח / סעד ועזר לעניי עירו הצמיח / פתו והונו לעוברי / אורח הגיש / את בוראו בכל לבבו דרש / רודף צדקה וחסד ולהטיב החיש / יראת ד' / ואהבתו הי' מעודו / הפליג בכל עוז ותעצומות בעבודתו.
 (מקורות: נזר החיים בני ברק תשנ"ו, גדולת יהושע, וע"ע תולדות קול ארי' עמ' ק"ט).

מצבת ר' יוסף ליב כהנא, משמאלו אביו ר' נחמן ומימינו ר' יהודה מודרן תלמיד החת"ס

*

עודנו צעיר לימים כבר נתפרסם רבי משה צבי בשקידתו בתורה ועבודה כנראה מכמה תשובות שנשלחו אליו, ראה להלן. ואף כי הוא טרוד בעסקיו במו"מ בכ"ז איננו זז מכותלי ביהמ"ד לעסוק במו"מ של הלכה (לשון הגאון בעל שו"ת דבר משה).

אחר נישואיו דר ע"י חותנו בסיגעט, בהיותו שם פעל בעניני יהדות, ובראותו איזהו פירצה בעניני השחיטה ערך מכתב אל דודו הגאון בעל "בית שלמה". דודו השיב לו בתשובה (בית שלמה יו"ד ח"א סי' כח) ובו כותב אליו: "ה' ישפות שלום וברכה לכבוד אהובי בן אחי, הרבני המופלג השנון היקר מ' משה נ"י, בעיר סיגוט במחוז מאראמאריש אשר במדינת אונגרין. תמול לעתות ערב הגיעני מכתבך היקר, וע"ד

תורה באת לשאול בשוחט שהיה לו קבלה וקבלוהו לשו"ב לאחד מהכפרים זה זמן כביר, וזה לא כביר עבר דרך שם שו"ב מומחה ובדקו בה' שחיטה ומצא שאינו בקי בהרבה דינים מה' שחיטה ונפשו בשאלתו ע"ד הכלים ששימשו בהם עד הנה מבשר ששחט". לאחר שדודו הגאון הגדול מאריך לברר הדבר ע"פ הלכה מצוין לו: "ומ"מ אם עובדא זו באי מן הישובים שתחת דגל של כבוד הרב הגאבד"ק נ"י [הוא כבוד הגה"ק בעל ייטב לב זי"ע אב"ד סיגעט] איני רוצה להורות למעשה עד שיסכים גם הרב הגאבד"ק נ"י".

דודו הגאון מסיים וכותב אליו בדברי הדרכה לשקידת התורה: "ואתה חזק ואמץ בתורת ה' תמימה והגית בו יומם ולילה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא כנפש דודך אוהבך בלב ונפש שלמה במוהר"י זללה"ה חונפ"ק הנ"ל. על פלפול בענין זה לא הי' לי פנאי להשיב אמנם תבין מה שיש להשיב מתוך דברינו הנאמרים למעלה. לפי המאטריקעל בעיר סיגוט נולדו לו שם שני ילדים: בנו חיים, ובתו דבורה. מוזכר בשמות הפרענומערנטען בספר דברי גאונים בעיר סיגוט.

בוויזניצא

רבי משה עקר דירתו מסיגוט וחזר לעיר מולדתו ובית אבותיו וויזניצא, (ניתן לשער שהיה זה בין תר"כ לתרכ"ב, כי בתר"כ נולדה בתו דבורה בסיגוט, ובתו מרים שנולדה בתרכ"ב לא נזכרת ברשימת סיגוט).

ראה בשו"ת בית שלמה חו"מ תשובה ע"ב: "סקאלא עש"ק י"ט אייר תרכ"ט - שפעת שלום וברכה לכבוד ב"א חביבי הרבני המופלג החריף מוה' משה נ"י בק"ק וויזניצא".

וכן נזכר בספר אוריין תליתאי להגאון המפורסם רבי משה תאומים זצ"ל מהאראדענקא בסימן ל"ט: "כבוד ידידי המופלג בתורה ברכת ה' מלא איש חמודות נגיד ורב תבונות כש"ת מו"ה משה דרומיר נ"י בק"ק וויזנוצא יצ"ו גלילות באקווינא". - ע"ד שאלתו שקנה איזו חביתין יין מיהודי דאקטיר ואח"כ נודע לו שהוא מחלל שבת בפרהסיא והוא מוחזק נאמן כשר המשגיח על היין לשמרו ממגע גוי רק ממגע עצמו א"א להנאמן לשמרו אם יש להתיר למכרו בחזקת כשר לישראלים והוא נוגע להפסד מרובה וכו'.

ושם בסימן מ': "יקרתו שנית השגתי בנידון היין ותחי רוחי בראותי אף כי הוא טרוד בעסקיו במו"מ בכ"ז איננו זז מכותלי ביהמ"ד לעסוק במו"מ של הלכה כה יעזרהו ה' ויעל על במתי הצלחות האושר והעושר וזה יעלה בידו לישא וליתן ולקבוע עתים לתורה.

נזכר בוויזניצא בפרענומערנטען בספר מגיד תעלומה, תרל"ו להגה"ק בעל בני יששכר זי"ע (ה"ר משה דרימער); אמרי שהם, תר"ם (ר' משה דרומר); תולדות

אברהם תרמ"א (ה"ר משה דרוממער); ובזכרון יהודה תרנ"ד (ש"ב ר' משה דרימער).

בקאלאמייא

אח"כ עקר מוויזניצא לעיר קאלאמייא. מקום תפילתו שם היה בקלויז וויזניץ אטניא יחד עם חתנו ר' יחיאל ראזענבערג.

מוזכר בפנקס תורמים לכולל וויזניצא בשנת תרמ"ג בעיר קאלאמייא: ר' משה ב"ר נחום דרומור קאלאמייא.

בעיר קאלאמייא המשיך לעסוק במסחר היין [אשר בו התעסק גם בעיר וויזניצא כמוזכר בשו"ת אוריין תליתאי כנ"ל]. בקדוש ישראל ח"ב עמ' רסב מסופר ששלח יין טוב להסב"ק בעל אהבת ישראל לוויזניצא למען הבראת גופו, ומנהל מסחרו ר' יודל גאלדשטיין היה השליח והרגיש הסב"ק באיזה פגם ביין שנגע בו ערל, עיי"ש.

במחזיקי הדת מיום ה' כח מרחשון תרמ"ז נכתב: "הנה השגנו מכתב מאת הר"מ דרימער מקאלאמע סוחר יין באונגארן, והוא יודע ברור כי הקאניאק נעשה מיין גפן, והוא נסך גמור". ברשימות הממשלה משנת תרנ"א נזכר שמו כסוחר יין.

נזכר בקאלאמייא בפרונמער אנטען בספר פני אליהו משנת תרמ"ה (ה"ר משה דרימער). כן נזכר על קול קורא לעזרה שערכו כולל קאסוב בשנת תרס"ו אל "אחב"י רחמנים בני רחמנים, הרבנים, הנגידיים, החסידיים, אנשי מעשה, עושי צדקה וחסד יושבי עיר קאלאמעא ד' עליהם יחי"ם וכתבו בתוכו רשימה מן האנשים יוצאי העיר קאלאמייא שמקבלים חלוקה מכולל קאסוב וביניהם מופיע גם ר' משה דרימער.

בירושלים

בשנת תרנ"א עזב את מסחרו כדי להקדיש את שארית ימי חייו רק לעסק התורה, ועלה לארה"ק עם זוגתו ואמו כנ"ל. היה ממונה על הכולל וויזניצא רמבעה"נ ועמד לימינו בלב ונפש. יש בידינו צילומים מכמה מכתבים שנשלחו אליו מחו"ל בענין מעות רמבעה"נ.

בירושלים נתפרסם לתלמיד חכם מופלג, ונתקיימה בו ברכת דודו בעל בית שלמה "ואתה חזק ואמץ בתורת ה' תמימה והגית בו יומם ולילה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא". הגאון בעל רידב"ז מתאר אותו בתוארים נכבדים במכתב מיום ב' ויגש תרע"ב: "ידרוש בשמי לידידי הרב הגדול הח' כש"מ מו"ה משה דרימער ניי". מדברי תורתו בקובץ גנזי שבועות (ירושלים תשס"א) עמ' קצד מכת"י הגאון רבי שלום ליב אייזינבאך זצ"ל – כתב לי הרה"ג ר' משה דרומער נ"י זצ"ל וכו'.

נפטר כ"ח מנחם אב תרע"ז ומנו"כ בהר הזיתים. בפנקס חברה קדישא נרשם: משה ב"ר מנחם נחום דרימער כ"ח מנ"א תרע"ז.

נוסח המצבה (החדשה), אשר נכתב כמעט כולו ע"פ המצבה הישנה): פ"נ הרה"ח ר' משה צבי / בן הרה"ח ר' מנחם נחום ז"ל / דרימער / חמיו של ר' יחיאל ראזענבערג ז"ל / כ"ו שנים חי בירושלים / והיה גבאי כולל וויזניצא / פעה"ק / נפטר כ"ח מנחם אב תרע"ז / ת.נ.צ.ב.ה.

זוגתו מרת פייגא הנ"ל נפטרה ט"ו תשרי תרע"ח ומנו"כ בהר הזיתים. וזה נוסח מצבתה (החדשה): פ"נ / פייגא דרימער / בת ר' יוסף אריי ז"ל / נפטרה ט"ו תשרי תרע"ח /

תנצב"ה / לזכר נשמות / בעלה / מה"ר משה צבי / נפטר כ"י(ט)[ח] אב / בתה מרים ובעלה יחיאל / ב"ר יהודא עבר רוזנברג / נפטרו בהונגריה / נכדיה שלמה יעקב וזוגתו / נחום וזוגתו נחמן וזוגתו / ניסל ובעלה יוטי (וזוגתו) [ובעלה] / אסתר ובעלה ובנה / שנספו בשואה הי"ד. מיו"ח :

א. ר' חיים, נולד בסיגוט י"ד אדר ב' תרי"ט (הסנדק הי' חמיו החסיד רבי יוסף לייב כהנא). גר בקאלאמייא. זוגתו מ' גיטל (לבית נעגלבערג). יו"ח: יוסף לייב נולד תרמ"ט (נפטר בן ד'), יעקב בתר"נ, אברהם בתרנ"ג (נפטר בן שנה), בלימא בתרנ"ד, רבקה בתרנ"ו, נחום בתרמ"ו (נפטר בן שנה ל"ע).

ב. זבורה נולדה בסיגוט ה' שבט תרי"כ.

ג. בתו מרת מרים ע"ה [נולדה לערך תרכ"ב], נישאה להנגיד רבי **יחיאל ראזענבערג** ע"ה בן החסיד המפוי ר' יהודא עיבר ר"ב.

רבי יחיאל היה חסיד של הרה"ק **מאנטניע זצ"ל**, ושימש צדיקים. אחר נישואיו גר אצל חותנו בוויזניצא [כנראה מחתימת מעות קדימה, תולדות אברהם תרמ"א], בהמשך עבר לעיר קאלאמייא, שם קבע מקום תפילתו יחד עם חותנו בקלויז וויזניץ אטניא, חתם על מעות קדימה בסי' אופן הגלגלים תרמ"ט. אח"כ עבר לגור בעיר נירעדהאז (אולי לצורך פרנסתו).

מסופר שכשנסע הרה"ק **מאטניע זי"ע** לעיר סאטמאר על שבת קודש, נסע אז רבי יחיאל מנירעדהאז לשבות בצל הקודש, ובדרך חלה מאוד, וכשהגיע בבוקר יום ה' לסאטמאר נתאכסן בבית ש"יב רבי יוסף ארי' פעלדמאן (בן הגה"ח ר' אפרים פישל בעל ידות אפרים חתנו של ר' יודא עביר), ואמר שממתין על רבו שבדאי יניח ברכה על ראשו ויתרפא, אך למעשה נטרפה השעה ועוד באותו היום בצהריים בטרם הגיע הרבי גבר עליו החולי ונפטר לבית עולמו, הוא נטמן שם בביה"ח בעיר סאטמאר. כשחזרו ממסע הלוויתו הלכו לקבל את האדמו"ר מאטניע זצ"ל שבא מהשטאציא"ן.

זה נוסח מצבתו בסאטמאר: פ"נ / הרבני החסיד המפורסם / מופלג בתורה וביראה / שימש תלמידי חכמים הרבה / ביתו הי' פתוח לרוחה / מוה"ר"ר / יח(ו)[ני]אל / מנירעדיהאז / בן החסיד המפורסם / מוה"ר יודא עבער זי"ל מביטשקי(ק)[ב] / נפטר הי' טבת תרפ"ב לפ"ק / תינציביה'.

זוגתו מרת **מרים** נפטרה כ"ט טבת תרצ"ה, ומנו"כ בנירעדהאז. זה נוסח מצבתה: פ"נ / האשה החשובה והצנועה / מרת / מרים ע"ה / אשת מו"ה יחיאל ראזענבערג / בת מו"ה משה צבי ע"ה / נפטרה לט טבת תרצה / תנצב"ה / נפטרה כ"ט ע"ה / נפטרה כ"ט טבת תרצ"ה / תנצבה.

- מיו"ח: 1. מרת **חי' רחל** אשת ר' שלמה דרימער. 2. ר' **שלמה**. 3. ר' **יעקב**. 4. מרת **ניסל** אשת ר' יודל לאנדא. 5. החסיד המפורסם הנגיד **רבי מנחם נחום**

ראזענבערג ע"ה הי"ד **מנירעדהאז**, לפי קבלת המשפחה נולד בעת שבתו בקאלאמייא. חתן הגאון רבי יצחק ציף אב"ד תוה"ע לבוב (עיין קובץ אור הצפון כסלו תשע"ו). 6. מרת **יוטא** אשת ר' שלמה שטיינבערג. 7. ר' **נחמן**. 8. מרת **אסתר** אשת רבי אהרן ישעי' קרויס. 9. **יוסף לייב** שנפטר בקטנותו.

הרב ניסן ווייס

מאנסי נ.י.

הרב מצעהלים

לתולדות הגאון רבי לוי יצחק גרינוואלד זצ"ל

מאמר ראשון - מימי עלומיו ועד עלותו על כס הרבנות בצעהלים

הנה מדברים הקשים שבמקדש הוא לבוא בכתובים לחרוט עלי גליון הליכות חייו של אדם גדול וקדוש, שיצא מתחת יד הכהה דבר השלם שישתקף מתוכו דמותו הגדולה לדורות הבאים כראוי. ואם אמנם שזה אמור בכל גדול בישראל, הרי הדבר הוא ביותר אצל רבינו שכל כולו ומהותו היה להסתתר מעיני בני אדם, והיה שפל באמת, ולא דיבר על עצמו כלום במשך כל ימי חייו, וזכה להגשים שאיפתו שלא הניח בעולם אפילו אדם אחד שיאמר שהכירוהו ויודע עד היכן הגיעו מדריגותיו הנעלות.

מ"מ אמרנו שלא עת לחשות, ופטור בלא כלום אי אפשר, ומחובתנו להודיע לדור אחרון בנים יולדו יקומו ויספרו לבניהם, צדיק מה פעל במשך ימי חייו, לכן ירדנו בגנים ללקוט שושנים בערוגת הבשם, לקבץ מפוזרות מפעולות צדיק לחיים, לקבוע בכתובים פעולות חייו בקצרות. ואמנם יודעים אנו בעצמינו שכל מה שנכתוב כאן הוא בבחינת מגלה טפח ומכסה טפחיים, ועדיין לא הגענו כלל להבין אפילו מקצת ממדריגותיו הקדושים בתורה יראת שמים וקדושה, ובמופלא ממך בל תדרוש. אמנם כל כמה דמטי לדינו הדפסנו, ויה"ר שיהא בבחינת תן לחכם ויחכם עוד, שיבינו דבר מתוך דבר.

רבינו נולד לאביו כ"ק מרן הגה"ק רבי משה גרינוואלד זצוק"ל ה'ערוגת הבשם', ולאמו מרת זיסל [לבית געשטעטנער], ביום כ"ו מנחם אב תרנ"ג, כחודשיים לאחר שבא אביו לחון את העיר גדולה לאלקים 'חוסט' המעטירה לשמש שם ברבנות.

בליל ה'וואך נאכט' עדיין לא החליט אביו בדעתו באיזה שם לקרות לבנו הנוולד, וחשב בדעתו שיקרא שמו על שם הצדיק הראשון שיזכירו בעת הסעודה, ופתח אחד מהמסובים לדבר מהרה"ק ה'קדושת לוי' זצוק"ל. ולכן בעת הברית קרא שמו בישראל 'לוי יצחק' על שמו של הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זצוק"ל (מפי כ"ק אדמו"ר שליט"א מצעהלים). רבינו ראה זאת כזכיה והתחייבות גדולה, וזהו הדבר היחידי שצוה בצוואתו לחרות על מצבת אבן קבורתו, בזה"ל: שם הנ"ל קרא לו אביו ע"ש הגאון הקדוש איש נורא רשכבה"ג כקש"ת מו"ה לוי יצחק אבד"ק בארדיטשוב בעל המחבר ספר הקדוש קדושת לוי זכותו יגן על כל ישראל.

ביום השמיני ג' אלול, הכניסו אביו לבריתו של אברהם אבינו ע"ה כשהוא בעצמו משמש כמוהל, וכ"ק הרה"ק מרן ה'קדושת יו"ט' מסיגוט זצ"ל משמש כסנדק, וכאשר ישב הקדושת יום טוב על כסא המילה מה מאוד נפעם ונתרגש, בשמעו את

שאגת הערוגת הבשם באמירת הברכות 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה' וברכת 'להכניסו בבריתו של אברהם אבינו' בקול חוצב להבות אש בהתלהבות גדולה ועצומה כדרכו, עד שבעל הקדושת יום טוב פנה לאחד ממקורביו שהיה שם, באמרו: השמעת את הברכה שבירך הרב מחוסט... (ממכתב הרה"ג ר' שמואל גרינוואלד זצ"ל הי"ד דומ"ץ סעליש).

הדברי תורה שדרש כ"ק אביו בעת סעודת הברית מילה נדפסו בספה"ק ערוגת הבשם עה"ת פרשת שופטים, וכמ"ש שם בא"ד: כל זה אמרתי בתוספת מרובה ביום ג' פרשת שופטים דהוא ג' אלול תרנ"ג בסעודת ברית מילה של בני הילד לוי יצחק שליט"א שזכיתי להכניסו בבריתו של אאע"ה ביום הנ"ל על ברכי ידני"פ הגה"צ מוה"ר חנני"ו יו"ט ליפא ט"ב האבד"ק סיגעט שליט"א.

כאשר נתגדל רבינו נכנס לבית מדרשו של אביו. כדרך הישיבות שבאותם הימים למד עם בחור מבוגר הנקרא 'חזר בחור', במשך הזמן נתברר לאביו שאותו בחור אינו מקפיד לטבול בכל יום במקוה טהרה, והרע הדבר בעיניו, ופקד על בנו מהיום ההוא והלאה, שלא ילמוד יותר עם אותו בחור, ותמורתו נתן לו אביו 'חזר בחור' אחר, הבחור המופלג אברהם שלמה כ"ץ, לימים אב"ד ריסקאווא זצ"ל. כן למד בחברותא עם הבחור שרגא פיבל מענדלאוויטש, לימים מנהל ומייסד ישיבת תורה ודעת בארה"ב זצ"ל.

בהיותו עדיין בחור צעיר לימים, טרם נתמלאו לו י"ז שנים, נסתלק אביו לשמי מרומים ביום ז' מנחם אב תר"ע, ואם אמנם שעדיין לא הגיע לשנות הבגרות העיד

חותמת הרב מצעהלים בתקופת חוסט

על עצמו בזה"ל: ואני בעוה"ר נער הייתי, ולא היה דעת להתבונן בדרכיו הקדושים, אבל אני זוכר היטב כל תנועה ותנועה שלו. וזאת אני זוכר היטב, שהיה תנור עשן ולפיד אש, והלואי שאזכה לטעום מקצת מן המקצת מדביקותו הקדוש והטהור (מתוך מכתב לר' ברוך גרינפעלד ז"ל תלמיד הערוגת הבשם, נדפס בתולדות ערוגת הבשם).

בהיותו צעיר בניו, ונשאר היחידי שלא זכה אביו להכניסו לחופה, כתב אביו בצוואתו 'הכנה דרבה' בזה"ל: הש"ס וילנא חדש ... יהי ניתן לאחר אריכות ימים ושנים לבני הצעיר הבחור המשכיל לוי יצחק נ"י, כי אתם כבר חננכם השי"ת לכאו"א בספרי ש"ס ופוסקים ע"כ ש"ס הנ"ל יהי שייך לו.

לאחר פטירת אביו קיבל אחיו הגדול כ"ק הרה"ג רבי אברהם יוסף זצ"ל בעמח"ס אבני שוהם [ששימש אז כאבד"ק מאקאווא, ולימים אבד"ק אונגוואר] את רבנות העיר חוסט, והמשיך רבינו ללמוד בהישיבה תחת הנהלת אחיו הגדול.

עוד בימי בחרותו זכה לבוא בכתובים, עם חידושי תורה, חידושים עמוקים בהלכות מקוואות, אשר רשם עליהם שנכתבו בקיץ שנת תרע"ג, והוא לו נדפסה בשו"ת מגדלות מרקחים חלק יו"ד סי' ע"ה, ובאמת הוא כספר בפני עצמו.

בהגיע רבינו לפרקו הציעו לו נכבדות את הרבנית מרת סילקא בת אחיו ורבו כ"ק רבי אברהם יוסף גרינוואלד אבד"ק חוסט. ובתקופה שבין האירוסין לנישואין הלך ללמוד אצל דודו כ"ק מרן ה'קרן לדוד' זצוק"ל אבד"ק סאטמאר ששימש אז כאבד"ק ווישווא, ובחודש תשרי באותו שנה הסתופף בצל אחיו הגדול כ"ק מרן ה'ויגד יעקב' זצוק"ל אבד"ק פאפא, בהיותו עוד אבד"ק צעהלים.

וכן כתב לבנו כ"ק ה'ויחי יוסף' ז"ל אודות אביו כ"ק ה'ויגד יעקב' זצוק"ל (שו"ת סי' י'): ...ומי יודע קדושתו וחסידותו [של כ"ק ה'ויגד יעקב] כמוני אשר נתגדלנו ביחד בבית אבותינו הקדושים ז"ע, וגם כשהי' משכנו בק"ק צעהלים ואני הייתי אז חתן ואתה [ה'ויחי יוסף'] היית לערך כבן ט' שנים, וזכיתי לבקר בהיכלו איזה שבועות, מקודם ר"ה עד אחר חג הסוכות, וראיתי חסידותו פרישותו קדושתו וענותנותו, עם שהי' אז עוד צעיר לימים...

חתונתו התקיימה בחוסט ביום ד' קרח, אדר"ח תמוז שנת תרע"ד, לאחר חתונתו התגורר אצל חותנו בחוסט, וזמן קצר לאחר נישואיו נתמנה לשמש כרב הצבא שם בחוסט [דהיינו שמשטעם המדינה נתמנה בכל מחוז מורה מיוחד לעניני הדת בהצבא], ובין כתביו מצאנו שרשם לעצמו בזה"ל: בעת היותי אצל אנשי הצבא נשאלתי למעשה מיהודי בעל מלאכה אם הוא מוכרח בשב"ק לחתום שמו אם יותר טוב לעשות רק פונגער דרוק כמו שעושה מי שאנו יכול לכתוב וכו', עיי"ש.

בתחילת שנת תרע"ח הלך להבחן ולקבל סמיכה מרבני קשישאי, להורות הוראה

בעהשרת חוסט יצא עדרת לפק

קל חתן	למול סוב	קל ששן
וקל בלה		וקל ששנה

קול אומרים הדרו לה' כי טוב כי לעזר לפק

ברגשי כבוד וידידות אתכבדה בזה לקרוא את מעב
בקריאה של חיבה להפיץ אלנו בהרדתו ולשמש אתנו
משמש בהגיע תור כלילת בתי היסרה השולמית
דבתלה הבלה המהוללה

מרת סירקא תחי

עם בני אחי הבחור החתן המופלג חריף ובס

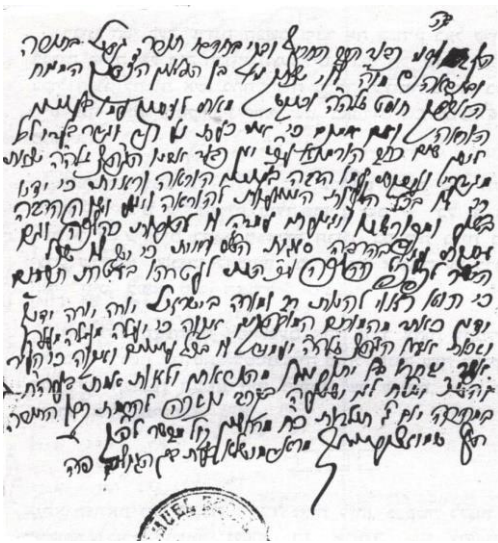
מרה קווי יצחק שליטא

אשר תחי בעהשית למזם וכשמים צ ביום ד' לס'
מטה יפת א' דר"ח תמוז ה'בעל פה קק חוסט יצו

וביום שבתחלם ובמערבים בשמחת צאצאים אכה
בעהשית להשיב בתודה נמלכם בנילה ורינת
ושמחה רבה ובלגופח

היק אברהם יוסף גרינוואלד
בלאמזי העדז מורם זעללה
ראבדז זקס חוסט הגליל יצו

בישראל, תחילת דרכו היה אצל הרב הגאון הגדול המהר"ש ענגל זצוק"ל, שכתב לו בזה"ל:

ב"ה. הן בא לפני כבוד הרב החר"ץ ובקי בחדרי תורה, גדול בתורה וביראה מו"ה לוי יצחק נ"י בן הגאון הצדיק המנוח האבד"ק חוסט זלה"ה וביקש מאתי לעסוק עמו בעניני הוראה, ואם אמנם כי אני כעת נע ונד וגדר בעדי לבל ליתן שום כתב הורמנא, עכ"ז יען כבוד אביו הגה"צ זלה"ה יצאתי מגדרי ועסקתי עמו הרבה בעניני הוראה, וראיתי כי ידיו רב לו בכל הלכות הנוגעות להוראה, ויגע ושנה הרבה בש"ע ומפורשיו, ויגיעתו עמדה לו להורות כהלכה, וגם עסקתי עמו בהרבה סוגיות הש"ס, וראיתי כי יש לו שכל

הישר לפלפל כהלכה, ע"כ הנני לעטרהו בעטרת חכמים כי הוא ראוי להיות רב ומורה בישראל, יורה יורה ידן ידן כאחד מהמורים המובהקים, אקוה כי יעלה מעלה מעלה וזכות אביו הגה"צ זלה"ה יעמוד לו בכל ענינים, ואקוה כי העיר אשר יבחרו בו יתענגו מהוראתו. ולאות אמת בעה"ח, והש"י ישלח לנו ישועה בקרוב ונזכה להרמת קרן התורה במהרה.

יום ג' תולדות כ"ח מרחשון קול מבשר לפ"ק

הק' שמואל ענגיל מראדמישלא כעת בין הגולים פה

אח"כ שם פעמיו אל הרה"ג רבי מרדכי ליב ווינקלער זצוק"ל בעל לבושי מרדכי אבד"ק מאד, כדי שיבחון אותו. והיה אז ראש חודש כסליו, ונהג בו כבוד שכיבדו לומר הלל לפני העמוד, ואח"כ אמר להבחורים שמעולם לא נתן היתר הוראה כזה, שעל אף היותו צעיר לימים הרי הוא מלא וגדוש, און אויף זיין דאווענען זענט איר געוועהן א מבין, אבער דאס אלס קיין חידוש איז, ווייל דער זיידע [אבי אביו הרה"ג רבי עמרם גרינוואלד מטשארנא זצ"ל] האט גילוי אליהו געהאט. - בכתב הוראה כתב לו בזה"ל:

בעה"ית. מה נכבד היום בהגלות נגלות לפני מעלות האברך כמדרשו, כבוד הרב הגדול חר"ץ ובקי עצום מלא וגדוש חרוץ בעל פיפיות ירא ושלם מתנהג בחסידות כש"ת מהו לוי יצחק גרינוואלד נ"י והוא בנש"ק בנו של הרב הגאון העצום צדיק תמים המפורסם בעולם בעל שו"ת ערוגת הבושם שהי' אב"ד ק"ק חוסט זצ"ל, וכעת ענותנותו הרבני

אבדק"ק חוסט בא לבית מלוני ותהיתי על קנקנו ומצאתיו מלא דבר ה' זו הלכה, בקי בהלכות ובה[נ]ראות או"ה כאחד מן המורים המובהקים, ידיו רב לו בפלפול איבעית אימא גמרא ואיבעית אימא סברה בשכל זך וישר צח ומצוחצח, והעולה על כלנה יראת ה' על פניו, היא הולכת לפניו, הוא מבחרי פנינו, וכל מן דין סמיכא לנא וראוי לתומכו להוראה בשני ידים, יורה יורה ידיו וכל נפש היפה יוכל לסמוך על הוראתו, וזכות אבותיו מסייעתו שלא תצא דבר תקלה מתחת ידו, יהי ה' עמו ויעלה מעלה לישוב על גפי מרומי קרת לשם ולתהלה ולתפארת.

הכ"ד פה או"ד ג' ויצא [ה' כסלון] תרע"ח לפ"ק

הק' שמואל ראזענבערג

והנה באותו שנה שנת תרע"ח בהיותו בן כ"ה שנים נתקבל כאבד"ק פאיע שבמחוז סאטמאר, והנהיג את העדה שם שלשה שנים, וכדרך אבותיו שלא פסקה ישיבה מעל שלחנם, יסד שם ישיבה להרביץ תורה לעדרים, והמשיך בהרבצת התורה במשך כל ימי חייו, בכל הקהלות שישב שם הגלה ישיבתו עמו.

מבין תלמידיו מאותם הימים כאשר כיהן כאב"ד פאיע, ידוע לנו על הרה"ג ר' אהרן ראזנפעלד זצ"ל רב דביהמ"ד זקני שארית הפליטה ביפו, שכל ימיו סיפר בערגה מימים ההם אשר זכה לצקת מים על ידו, והפליא את מעלותיו הנפלאים אשר נתברך בהם רבינו, וכן הפליא תמיד בקיאותו בסוגיות חמורות אשר עבר עליהם בעל פה כאשר הלך ברחוב ביחד עם תלמידיו.

ניהג שם את עדת ישראל עד לשנת תרפ"א, עם עזבו את העיר כדי לקבל את הרבנות בעיר ווישק. העיר ווישק היתה בגליל העיר חוסט, והיתה כפופה לרבנות דהעיר חוסט, עד שבשנת תרפ"א החליטה קהילת ווישק להחזיק להם רב לעצמם, ובחרו ברבינו לשמש שם ברבנות, בגלילות הרבנות שכיהן מר אביו הגה"ק הערוגת הבשם זצ"ל, ובקיץ שנת תרפ"א עבר לשם והמשיך להנהיג שם ישיבה ביתר שאת.

חובמת הרב מצעהלים בתקופת ווישק

אחת מפעולותיו על כסא הרבנות היתה להקים מקוה טהרה במקום, ובשבת הגדול שנת תרפ"ג דרש בגודל חיוב לבנות המקוה, וכה אמר באמצע דבריו (דרשה ע"ה): היסוד של בית ישראל הוא הטהרה, ויסוד הטהרה הוא המקוה, דבלא זה א"א

לנשמת ישראל לבוא לעולם, ובלתי טהרה אינם שוים כל המצוות כלום, ולכן חוב מוטל על כל קהל וקהל להעמיד מקוה לטבילת עזרא ולטבילת נשים, ואם אין להם מקוה כפי הצורך אזי גם הביהמ"ד אין שוה כלום, דבכל דבר צריך להיות יסוד חזק, ובית אם אין לו יסוד אזי אין ראוי להתקיים, ואם המקוה הוא היסוד של כל דבר מצוה אזי ממילא מובן דאין שום ביהמ"ד שוה כלום בלתי מקוה...

באמצע בניית המקוה התכתב עם גדולי תורה על אודות בניית המקוה, ובין השאר כתב אל דודו כ"ק הגה"ק בעל קרן לדוד צוק"ל בנידון זה (עי' שו"ת סי' ע"ב), וכה השיב לו דודו (שו"ת קרן לדוד החדש סי' קע"ט) בין השאר:

שלום וברכה וכ"ט לך אהובי ב"א חביבי בר פחתי וברבי הרב האברך כמשמעו ומדרשו גדול בתורה חו"ב סוע"ה קנקן חדש מלא ישן אוצר בלום מוכתר במע"ט ובמד"ט כמה"ו לוי יצחק שליט"א רב בק"ק ווישק יע"א.

...ע"ד מקוה שעשו בקהלתך שמחמת עומקה חלקו את המקוה באמצעה ע"י מחיצה של אספאלט ולמטה יש מעין שאינו פוסק מימיו לעולם ונקב כשפה"נ מחבר את המקוה העליונה עם התחתונה שבאם ישאבו העליונה לא יצריכו לדקדק שיהיה הכלי ששואבין המקוה מנוקב או שישארו מ"ס בעליונה מפני שהוא מחובר תמיד לתחתונה, אם יש לחוש משום ניצוק וקטפרס אינו חיבור, וממילא לא מהני מידי מה שמחובר העליונה לתחתונה. והנה מעכ"ת האריך בביאור השיטות ומסקנת דבריך שאין כאן שום חשש, ומצאתי דבריך נכונים וישרים למוצאי דעת, והנני בזה להשיב ... - ... ובוזה אומר שלום וברכה כאנה"ט ונפש דודך וידידך דוש"ת כה"י
פה אפען יום ב' דברים תרפ"ז

וכן קיבל תשובה מהרה"ג רבי אהרן פרעסבורגער זצ"ל הי"ד, אבד"ק באניהאד, שכתב אליו בזה"ל [מכתב יד שנשאר בעזבונו]:

ב"ה אור ליום ה' לסדר האזינו תפר"ח פה באניהאד תע"א

כשמוע קול שופר יוחק לחיים בספר ה"ה כבוד זוהר ידידי הרב הגאון הגדול חו"ב סוע"ה חסיד ועניו וכו' וכו' מה"ו לוי יצחק נ"י אבד"ק ווישק
אחדשה"ט, באתי... ואודות הקושיא של הטי"ז אשר לי כהד"ג, הטי"ז בסעי' מ' ס"ק מ"ז דאמר שם דבכלים מנוקבים דשפיר יש שאין המקוה... - ...ועתה באתי בברכת הדיוט לשנה טובה תכתבו ותחתימו לאלתר לחיים ארוכים ומתוקים יברכך ה' בבנים וישמרך מכל צער, ואוצר למצודה הפרוסה החדשה מזל טוב, תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה, שנת גאולה שלמה הרמת קרן התורה והרמת קרן משיח צדקיני במהרה, נא להזכירנו בתפלתו הזכה אהרן בן בילא קראסל לרפואה שלימה
דברי ידידו אהובו נפשו הק' אהרן פרעסבורגער

תשובה נוספת אליו מהרה"ג ר' משה חיים גרינפעלד זצ"ל אבד"ק סענפעטער יצ"ו, והוא לו נדפסה בשו"ת חיים ברצונו (סי' נ"ה), וז"ל:

ב"ה מוצש"ק לסדר בראשית שנת תרפ"ט לפ"ק פה סענפעטער יע"א.

בראש החדש יברכהו ד' בברכה מלא וגודש עד יובל שי בקדש ימיו ושנותיו כנשר נעוריו [יחדש] ה"ה אהובי ידיד נפשי חביבי הרב המאוה"ג חו"ב טובא משנתו כעמר נקי ע"ה פ"ה מוכתר בנימוסין שלשלת היוחסיו חו"פ וכו' כקש"ת מו"ה לוי יצחק גרינוואלד שליט"א האב"ד דק"ק ווישקא יע"א.

אחדש"ה וש"ת מאה"ר כמשפט מול פני הדר"ג שליט"א, הנה כרטיסו הנעימה עם ברכתו הזכה קבלתי בשמחה רבה, וכאשר ראיתי מעשה אצבעותיו הטהורים הוא מכתב ימין עוזו, נזכרתי כי הבטחתי להדר"ג שליט"א לבוא אליו בשעשועין דאורייתא, אבל כאשר שבתי לביתי ממרחץ בארדיאו נטרדתי בטרדות שונות עד כי הגיעו הימים הקדושים שעברו לטובה, ואז הייתי מוקף מאוד במשא דבר ד' כידוע לרב היושב על מדין, לכן עד עתה לא הי' בשום אופן ביכולתי למלאות הבטחתי, אבל כעת כי נפנית מעט בלונ"ח אגיש אל אהובי ידי"ג הדר"ג שליט"א במעט פטופין דאורייתא.

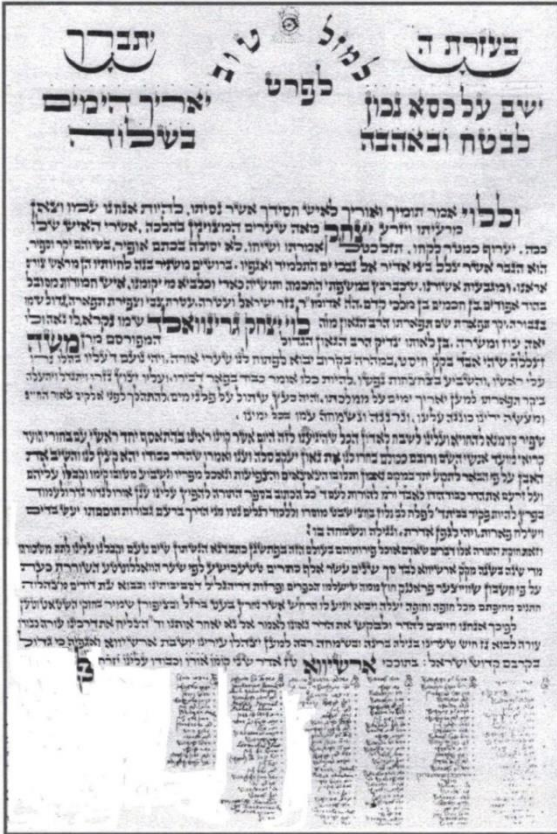
הנה ראיתי פרפרת ד"ת שכתב לי הדר"ג שליט"א בשולי הכרטיס, שבא ליישב קושיתו הטובה שהקשה על הגמ' חגיגה דמדמה הא דעודיהו רגלו אחת, להא דר"י דאם הי' ב' רגליו במים, הא יש לחלק דהתם ב' רגליו לא איצטריך רק לגוד אחית, אבל ברגל אחת איצטריך גוד אחית וגם גוד אסיק, ותיריך עפ"י סברת הכ"מ דאין הטמא נטהר מטומאתו רק בעלייתו מן המקוה, א"כ גם ברגלו אחת לא איצטריך רק לגוד אחית, דהרי לפי"ז נחשב כאלו רוב האדם עדיין הוא במקוה זת"ד הדר"ג...

גם שנים לאחמ"כ בהיותו באמעריקע ציין אודות מקוה הנ"ל, וכה כתב (שו"ת סי' מ"ו): ...ונהירנא כשהייתי דר בק"ק ווישק ווישק ועשיתי שם מקוה ורציתי לעשות מקוה ע"ג מקוה ע"י חיבור כשפופרת הנוד ודברתי עם גאון מפורסם אחד ואמר שלא לעשות מקוה ע"ג מקוה כי הדברי חיים מפקפק ע"ז מחמת קטפרס, ובפרט שבשו"ע לא נזכר כלל רק כשמקוה מן הצד, ואם היה מעלה יותר מקוה ע"ג מקוה מפני מה לא נזכר בשו"ע...

ומן הפלא לציין דבר נורא שמזכיר רבינו בתשובותיו (סי' נ"ח) בענין המקוה, וז"ל בא"ד: ואגב אספר לו מה שחלמתי זה כמה שנים שראיתי איש א' אשר הי' דר בעיר שהייתי דר שמה באיירופא ק"ק ווישק, וידעתי שהוא כבר בעולם העליון עוד קודם המלחמה, ואיש הנ"ל לא הי' ת"ח אבל הי' מתנהג בחסידות ולא רציתי ליתן לו שלום מחמת שידעתי שהוא ב"מ, ושאלתי אותו באיזה עולם היא בעולם העליון, ושאל אותי מה כונתי, ואמרתי לו שכונתי מאיזה רבנים שומעים שם באותו עולם שהוא שמה, והשיב לי מהרב מאונצדארף ומהרב מוויצען, ושאלתי אותו אם זכה לבוא לגיהנם בשנה הראשונה, והשיב לי הן, ושאלתי אותו מהיכן זכה לזה, והשיב לי הלא כבודו יודע שהייתי נוהר בטבילת עזרא. כך הי' החלום והוא פלא.

שימש ברבנות דהעיר ווישק במשך קרוב לשמונה שנים, עד חודש ניסן שנת תרפ"ט, ובמעמד הפרידה מקהילת ווישק דרש בין השאר (דרשה קי"ז): ... גם אצלי ראו שהשי"ת כבר הזמין פרנסתי במקו"א ואין אני כדאי להתפרנס בכאן, אלא צריך אני לרדוף אחריי, ואצלי לא הי' שום השתדלות, ואדרבה ראינו דבאותו מעמד שהסתלקתי אי"ע ממקום הנ"ל, כבר הזמין לי השי"ת במקום אחר, וא"כ בודאי אי"א לומר שהוא בדרך מקרה, והנה מי שהוא על דרך זה והוא רוצה להשאר בכאן,

א"כ איכא להיפוך השגת גבול, דהא פרנסתו הוא שם וכאן כבר מוכן לאחר, מיהא אם בלא"ה אינם רוצים רב א"כ ליכא השגת גבול...

כתב הרבנות מקהלת אורשיווא

מווישק עבר לקבל את משרה הרבנות דהעיר אורשיווע, ובחודש ניסן דרש דרוש את דרוש קבלת הרבנות, ובין השאר אמר (דרשה קי"ח): והנה אמרו רז"ל בירושלמי ומובא ברש"י וישלח ג' השי"ת מוחל עונותיהם גר שנתגייר והנושא אשה והעולה לגדולה, ויל"ד בשלמא גר שנתגייר שבא לחסות תחת כנפי השכינה, והנושא אשה שבאמת הוא מסיני"פ לקבל ע"ע עול פרנסת אשה ובנים, אבל העולה לגדולה מ"ט, מאי מסיני"פ איכא, הלא אדרבה עינינו רואות שמשדלן עוד לבוא לידי גדולה. אבל י"ל דהנה אנו רואין כמ"פ דכשבחרים מנהיג יש מחלוקות גדולות, ויש ג"כ אשר שופכין את דמו של המנהיג הזה, והנה גר א"א

בלתי שפיכת דם מילתו. והנושא אשה א"א בלתי מחלוקת, דהא ליכא כתובה דלא רמי בה תיגרא, והנה אם המנהיג נבחר בדרך זה שיש מחלוקת וגם שופכין את דמו, אזי השי"ת מוחל עונותיו. והנה המחלוקת הוא מסתמא אם הוא אינו ראוי לכך רק בזכות אבותיו, המתנגדים אומרים הלא אינו ת"ח גדול, ות"ח כזה יש ג"כ במחנותינו, וצד שכנגדם אומרים מ"מ יש לו זכות אבות...

באורשיווא שימש ברבנות עד שנת תרצ"ב, שאז נתבקש ע"י בני קהלת צעהלים לבוא להאציל מאורו על קהילתם.

פרק הנ"ל הוא מתוך מאמר לתולדותיו שיופיע בעז"ה בריש ספר שיכיל בתוכו ליקוט מדברי תורתו, ומבקשים אנו שכל מי שיש לו איזה הערה, או הוספה, או איזה ידיעה מחומר אשר יעשיר את המאמר, נא להודיענו.

הרב שלמה יהודה הכהן שפיצר
מערכת 'עלי זכרון' בני ברק

לפני תשעים שנה (22)

תקציר ידיעות על מאורעות, קהלות ואישים מלפני כ-90 שנה, מתוך העתונות היהודית בשנת תרפ"ז: Egyenloseg (אחדות, בודאפעסט) (להלן בקיצור: Juedische Presse; (ידישע פרעסע, וינה-פרעסבורג) (להלן בקיצור: Der Israelit; (J.P.; (דער איזראעליט, מיינץ) (להלן בקיצור: Is; (Zsido Ujsag; (עתון היהודי. 'ידישע צייטונג', בודאפעסט) (להלן בקיצור: Zs.U.)

נאג'סאלונטה - 50 חברים של הקהילה הניאולוגית פרשו מקהילתם עקב בעיות של הכשרות, ויסדו קהילה אורתודוקסית. הם מינו כרבם את נתן [צביל] בריסק הרב מצ'יקעק. (Zs.U. גליון 45 כ"ז כסלו תרפ"ז עמ' 9)

פושטעני (פישטיאן) - המחלוקת בקהילה הגיע לאחרונה לידי רתיחה בעקבות דיון על אודות תקנות היסוד של הקהילה. לפי מה שהוחלט בה כל מי שיש לו השקפות המנוגדות לרוח הקהילה מאבד את זכות הבחירה שלו. נגד זה התאחדו המתנגדים ויסדו קהילה אורתודוקסית חדשה בשם 'מחזיקי הדת'. השלטונות כבר הכירו בתקנות הללו, ובכך הושלם הפילוג לגמרי. (Zs.U. גליון 45 כ"ז כסלו תרפ"ז עמ' 10)

הונצובצע (אונסדורף) - אור ליום ב' פ' מקץ הספיד הרב הראשי [יוסף יונה צבי הלוי] הורוביץ את הרבי [מהרי"ד] מבעלזא צוק"ל לפני קהל גדול. הגיעו גם מקעז'מארק ועוד. (J.P. גליון 49 כ"ז כסלו תרפ"ז עמ' 7)

צ'וז - בשי"ק פ' ויצא שהה כאן הרב [אברהם] אהרן כ"ץ מנייטרה שהגיע כאורח לברית מילה בבית חמיו ברנאט בראון. הרב הראשי [לוי שלום] פירסט והנהלת הקהילה כיבדוהו לשאת דרשה בבית הכנסת. דרשתו הסבה לציבור עונג שבת. (J.P. גליון 49 כ"ז כסלו תרפ"ז עמ' 7)

בודסנטמיהאלי - הרב הראשי גרינפלד שמעון נשא דרשת אזכרה על הקיסר פרנץ-יוזעף לרגל עשור למותו. (Zs.U. גליון 45 כ"ז כסלו תרפ"ז עמ' 10)

נ'ירבאטור - הרב [נפתלי] טייטלבוים נשא דרשת אזכרה על הקיסר פרנץ-יוזעף. (Zs.U. גליון 45 כ"ז כסלו תרפ"ז עמ' 10)

פעג'וערנעק - לרגל יום הזכרון לקיסר פרנץ יוזעף, נשא את דרשת האזכרה בצירוף קריאת מזמורי תהלים הרב הממלא מקום ליברמן. (Zs.U. גליון 46 ה' טבת תרפ"ז עמ' 10)

צעלדומעלעק - ב-ט"ו כסלו נערכה אזכרה לקיסר פרנץ יוזעף, דרש הרב הראשי אברהם גרינברגר. (Egy כ"ח כסלו תרפ"ז עמ' 10)

מעזקאבעשד - ב-ט"ו כסלו לאחר בחירת הנהלת הקהילה, התקיימה בביהכ"נ, שהיה מלא וגדוש בבני הקהילה, תפילת המנחה, ולאחריה אזכרה לקיסר. את דרשת ההספד נשא הרב הראשי איזידור [אשר אנשיל הלוי] יונגרייז. (Egy כ"ח כסלו תרפ"ז עמ' 10)

אירוסי פיליפ [יחזקאל שרגא הלוי] יונגרייז ממעזוקובעשד [בן האב"ד רבי אשר אנשיל יונגרייז] עם אלטמן שארי [שרה] ממעזוצ'אט [בת האב"ד רבי יהודה אלטמן]. (Zs.U. גליון 47 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 11)

קאשאו (קאשיצע) - החברה 'פועל צדק' שבמסגרת הקהילה האורטודוכסית ערכה הכנסת ס"ת ביום א' פ' מקץ. בבית הכנסת שהיה מלא נשא דרשה הרב הראשי [שאול] בראך, ובערב בעת הסעודת-מצוה דרשו רב החברה ש[מאי] שיקלר והדיין ש[מואל הלוי] יונגרייז והרב הראשי של נירמעגיעש [שמואל דוד הלוי יונגרייז]. (J.P. גליון 49 כ"ז כסלו תרפ"ז עמ' 7)

ביום א' פ' מקץ נערך מטעם חברת 'בני אמונים' חגיגת יום ייסוד החברה שבמסגרתה נערך גם סיום ש"ס משניות. נערכו גם בחירות להנהלת החברה. בערב בעת סעודת הסיום בנוכחות 200 איש בעלי בתים בני תורה אמר הרב הראשי [שאול] בראך את ההדרן. הצטרפו אליו הרבים ש[מואל] יונגרייז וש[מאי] שיקלר וכן חתנו של הרב הראשי ר' [יהושע] פאלק פרידמן. (J.P. גליון 52 י"ט טבת תרפ"ז עמ' 5)

כמו בכל שנה נערך 'סיום' ביום היארצייט של הגאון [יצחק צבי הלוי יונגרייז] ב-ט"ו בטבת בבית המדרש הגדול. לאחר תפילת ערבית היו סיומים על מסכתות אחדות, והרב המקומי שמואל יונגרייז אמר הדרנים. דרשו גם רבני הקהילות מנוגראדבערצעל [יעקב שרגא הלוי יונגרייז], נירמאד [יעקב יוסף הלוי יונגרייז] ועפעריעש [יחזקאל הלוי יונגרייז]. (Zs.U. גליון 49-50 כ"ז טבת תרפ"ז עמ' 10)

אדא - הרב הראשי [אברהם] דוד הופמן הכניס ב-כ"ד כסלו את בנו לבריתו של א"א. נשיא הקהילה רוזנפלד איזידור כובד בסנדקאות והוא שתרם את הסעודת-מצוה. (Egy י"ג טבת תרפ"ז עמ' 20)

טאפולצ'ני - בשבת חנוכה נחגג כאן חינוך ס"ת שנתרם ע"י הבחור מ. בראון לבית המדרש בית יעקב. זה מקום מלא וגדוש עם פעילות תורנית ומספר שיעורים מידי ערב. היה צורך לארגן גם תפילות שחרית ולכן נתרם הס"ת. בסעודת המלווה-מלכה דברו הרב [משה שמעון צבי הלוי] הברפלד, ר' [חיים דוב] פירסט [ור' מרדכי] זרקובר דברי תורה ושבחו את הנדבן. (J.P. גליון 50 ה' טבת תרפ"ז עמ' 4)

טוקאי - אירוסי מאנדל [מרדכי ב"ר כלב] מארטון סוחר תבואה סיטונאי בגינגיעש עם הילדוש [יוכבד] מושקוביץ בת הרב מטוקאי [חיים שלמה זלמן מושקוביץ]. (Zs.U. גליון 48 י"ט טבת תרפ"ז עמ' 11)

בודאפעשט - התקנה מטעם שר החינוך והדתות בדבר בחירת נציגות מטעם הקהילות האורטודוכסיות והניאולוגיות לבית העליון נכנסה לתוקף. בהתאם לכך בנוגע לקהילות האורטודוכסיות ועדת ה-15 תתכנס בשבוע הבא בכדי לבחור 3 מועמדים (רבנים) שמביניהם יבחר אחד לתפקיד הזה. (Zs.U. גליון 45 כ"ז כסלו תרפ"ז עמ' 5; Zs.U. גליון 46 ה' טבת תרפ"ז עמ' 4-3: פירוט החוק בדבר בחירת הנציג לבית העליון; שם עמ' 9: מאמר מאת לפלר איזידור נשיא החברה קדישא' אודות הבחירות לנציגות לבית העליון)

לקראת הבחירות לבית העליון שיערכו ב-ג' שבט תרפ"ז נבחרה ועדת ה-15, ואלה הם. הבעלי בתים: אובודאי פרוידיגר אברהם [פעסט], אובודאי פרוידיגר ליפוט [ישעי' יהודה ליב, פעסט], קוריין דעזיו [דוד, פעסט], פאשקוס קארולי [אלעזר עקיבא] [צורנא], ברנפלד שמואל [דעברעצין], שוורץ איזידור [ג'ור], מאנדולה מור [משה] [מישקולץ], פרידמן הרמן [צבי הרש] [מאנדוק], שטיינר וילמוש [שמואל] [פאפא], ראפפורט-הרטשטיין מאיר [אלעזר הכהן] וליפשיץ אדולף [אויהעלי] ווייס גאספר [יקותיאל] [טיסאפירעד]. רבנים: רייך קופל [בודאפעשט], גריפעלד שמעון [בידסענטמהאל], שטראסער שאלומון [שלמה צבי הכהן] [דעברעצין]. רוזנבוים משה [חיים הלוי] [קישוורדא], בנדיקט מארק [מרדכי מאיר] [סומבאטהעלי] וזילברשטיין יושע [ישעי'] [וואץ]. (Zs.U. גליון 46 ה' טבת תרפ"ז עמ' 10; Egy כ"ח כסלו תרפ"ז עמ' 21)

חבר הפרלמנט היהודי שאנדור פאל ערך ביקור נימוסין אצל הרב הראשי קופל רייך שהוא מכנהו 'רבי'. הנושא המרכזי שעלה בשיחתם היה הייצוג של הקהילות בבית העליון שאושר כבר ע"י הממשל, תוך דגש שרק רבנים ימונו לתפקיד זה. שאנדור מביע את תקוותו שלדעתו אין כל ספק שהקהילות האורתודוקסיות יבחרו את הרב קופל. הוא שמע שה'רבי' מסיבות שונות בדעתו לדחות את המינוי, והוא מפציר בו לקבל את המינוי, ובכך יעשיר את התכנים של הבית העליון ויקדש שם שמים בציבור עם עצם הופעתו שם. בתשובה אמר לו הרב שבעקבות דבריו הרציניים הוא ישקול בחיוב את המינוי כאשר זה יהיה אקטואלי. אגב הרב ציין לו שהוא עוד השתתף כציר בקונגרס של שנת 869 [תרכ"ט] ונזדמן לו להופיע בפני הקיסר במשלחת של החרדים, והוא מכהן כנשיא הלשכה המרכזית האורתודוקסית זה 40 שנה. (Zs.U. גליון 47 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 2; Egy י"ג טבת תרפ"ז עמ' 4)

הגוף המורחב של הלשכה המרכזית האורתודוקסית בחרה ברב הראשי קופל רייך כנציגה בבית העליון של הפרלמנט. ההצעה הובאה בפני האסיפה ע"י איזידור [ישראל] פרידמן ראש הח"ק. כמו כן נאמו עוד נשיא הלשכה המרכזית אדולף [אברהם] פראנקל ויו"ר הועדה הבוחרת אובודאי פרוידיגר אברהם. בבית העליון הוא יהיה הנציג המבוגר ביותר, ולכן הוא ינהל את המושבים עד שיבחר היו"ר הקבוע. (Zs.U. גליון 48 י"ט טבת תרפ"ז עמ' 1; Is י"ח טבת תרפ"ז עמ' 6)

הרב הראשי של ווערבויו שמואל [בנימין] רייך בנו של הרב קופל רייך דרש בליל ש"ק פ' וישב בחברת 'תפארת בחורים' (מיסודו של הרב ויקטור [פישל] [זוסמן] לפני קהל גדול ובתוכם נציגים מטעם הקהילה והש"ס חברה. (Zs.U. גליון 45 כ"ז כסלו תרפ"ז עמ' 9; Is ד' טבת תרפ"ז עמ' 7; J.P. גליון 49 כ"ז כסלו תרפ"ז; Egy כ"ח כסלו תרפ"ז עמ' 23, כאן מובא קטע מה'מגידות' אודות האבן שיעקב אבינו שם למראשותיו, שמסמל את האיחוד)

ה-'ש"ס חברה' ברחוב וואשווארי ערכה סיום מסכת סנהדרין בו' דחנוכה. רבה של החברה [ח'יאל מיכל] הרשקוביץ' נשא את ההדרן. הרב בדרשתו בעת הסעודה שיבח במיוחד את נשיא החברה מ[נחם יהודה] פליישמן שטורח בכל כוחו למען לימוד התורה

ברבים. לבקשת הקהל נאם גם מזכיר החברה י. [כנראה: נתן נטע] קולמאן שהדגיש את זכות הרבים שעומדת גם בזמנים קשים ובכך מאפשרת בכל זאת את התפתחות החברה והוספת שיעורים ולומדים. (J.P. גליון 52 י"ט טבת תרפ"ז עמ' 5; Egy י"ג טבת תרפ"ז עמ' 21)

קִינָה עַל מוֹת ר' אַרִי נְרַאסְבֶּרְגַּן זצ"ל.

מאת הגאון הרב מהור"ר שמואל גאטטליעב
שליט"א אב"ד דק"ק טאלטשווא יצ"ו.

אַרִי מִסְבְּנו עֵלָה מְרוּמִים
רְבֵה הַתַּאנִי בְּמַחֲנֵה הַעֲבָרִים;
יְגִן וְאֵבֵל, הֵינּוּ כִּתּוּמִים,
דְּגַר כְּבֵה, מִי יִפְקֵה עֵינֵי עוֹרִים!

גְּלָה וְגַסַּע דּוּדֵי, אִישׁ תְּרוּמוֹת,

רַב רִיב ה' עִם בּוּי הַתּוֹרָה;

אֲזוּרוּ הָאִיר, בִּימֵינוּ נְעִימוֹת;

סְתָרֵי הַקְּהִלּוֹת גְּלָה, כַּחֲשֻׁכֵי כְּאוֹרָה,

בְּלֵי חַת לֶחֶם, בְּלֵי מוֹרָא וּפְחָד,

עֲתוּנו הַיּוֹמֵי ה' מִחֲמַד הַיְרָאִים,

רְבוֹת פֶּעַל הַחֲרָדִים לְאַחַד.

גְּבוּר נִפְלֵ, מִי יִקּוּם לָנוּ עִם מְרִיעִים!

הגיע מכתב תנחומים מהרב הראשי של טולצ'אבא גוטליב שמואל לבני משפחת הרב ארי גרוסברג [עורך ה'זשידא אוישאג'] בצירוף קינה בלשה"ק. כן הגיעו מכתבי תנחומים מרבה של סומבאטהעלי [מרדכי מאיר] בנעדיקט ומרבה של ביהאר-קערעסטעש פוקס ליפוט [צבי יהודה]. (Zs.U. גליון 46 ה' טבת תרפ"ז עמ' 7-8)

אירוסי איבי [מרים] בת יוסף [יוזפא] הרצוג סיטונאי בדים בודאפעשט עם רוזנבאום מיקלוש [מרדכי ב"ר מיכאל הלוי] בודאפעשט. (Zs.U. גליון 48 י"ט טבת תרפ"ז עמ' 11)

אירוסי מארטון [מרדכי] בן הרב שמאלהויזען שאלומון [שלמה ברוך] מבודאפעשט, תלמיד מצטיין בישיבת פולדעש, עם מרגיט בת יעקב זאלצער מהאידובוסורמעני. (Zs.U. גליון 49-50 כ"ו טבת תרפ"ז עמ' 10)

הודעה מהמוהל יוסף ווייס בבודפעסט בזה"ל: מודעה רבה. הנני מודיע להרבנים היושבים על מדין שאנוכי לבדי מוצב פה מוסמך מבד"צ מפה ומהרופאים למוהל מומחה לרבים, למול גרים קטנים וגדולים. ע"כ אבקש להנצרכים שיפנו ולבוא ולחסות בצל קורתך בחדר מיוחד למשך ג' ימים, וכל מחסורם עלי במחיר השוב, וגם אשים לדרך פעמי אם נקרא נקראתי (עם כתובת וטלפון) (Egy כ' טבת תרפ"ז עמ' 14)

דעברעצין - ראש הממשלה הגראף בעטלין בעת ביקורו בעיר פגש גם את הרב הראשי שטראסער שאלומון [שלמה צבי הכהן]. הוא התעניין בשלום הקהילה ובנוכחות נשיא הקהילה ברנפעלד שמואל הודיע שבבית העליון ייצג את הקהילות האורטודוכסיות רב אחד משלהם. (Zs.U. גליון 45 כ"ז כסלו תרפ"ז עמ' 9; Egy כ"ח כסלו תרפ"ז עמ' 3) במוצ"ש שעבר נערך בחברת 'תפארת בחורים' סיום מסכת כתובות. את המאורע כיבד בנוכחותו הרב הראשי שאלומון [שלמה צבי הכהן] שטראסער שגם דרש ועודד את הצעירים להשתתף בשיעורים. כמו כן דרשו המגיד שיעור [יצחק] אייזיק וויינברגר והרב הראשי הצעיר של טוקאי יונגרייז נאנדור [משה נתן נטע הלוי]. (Zs.U. גליון 46 ה' טבת תרפ"ז עמ' 10)

ספיסקע פודראדי (קירכדראף) - חגיגה כפולה נערכה כאן ביום ה' של חנוכה. נחנך בית המדרש החדש ונערך סיום למס' שבת. לאחר תפילת מנחה דרש הרב הראשי [אשר] ל[עמיל] שפיצר דרשה שבה קשר את 2 השמחות ושיתף את כל הנוכחים בדבר חשיבות המעמד הזה. בעת הסעודת-מצוה נאמו ראשי הקהל. (J.P. גליון 50 ה' טבת תרפ"ז עמ' 4)

הגו מנישים ברכה סויט להבי המופלא ומופלג בתורה
 ויראה אריה צבי לוי שויטץ להתקשרותו עם כח הרב
 הג' ר' לעמל אביד דקיק קירכדראף.
 אליעזר שפיטצער, דוד שרייבר, דוד טירקל, יחזקאל שענק,
 ישראל פעלדווייס, ישראל שמעון טירקל, יעקב שויס,
 מאיר באגנר, שלמה בוימגרטן, שלמה שפיטצער.

אירוסי אסתר בת הרב מקירכדראף [אשר לעמיל שפיצר] עם [ארי צביל] הירש ליפשיץ מצעהלים. - וינה. איחולי מזל טוב להחתן אריה צבי ליפשיץ

לאירוסי עם בת של הרב הג' ר' לעמל אבי"ד דק"ק קירכדרוף. מ-אליעזר שפיטצער, דוד שרייבר, דוד טירקל, יחזקאל שענק, ישראל פעלדהיים, ישראל שמעון טירקל, יעקב שיפף, מאיר באגנר, שלמה בוימגרטן, שלמה שפיטצער. (J.P. גליון 51 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 5; שם גליון 52 י"ט טבת תרפ"ז עמ' 6)

שעבעש - קהילה זו במחוז שארוש בחרה את הרב [אברהם ארי'] פעלדבראנד לרב הקהילה. (Zs.U. גליון 46 ה' טבת תרפ"ז עמ' 10)

אירשאווא - היות והרב יואל טייטלבוים מכאן נבחר לרבה של נאג-קארולי, חסיד הרבי של ספינקא (סאפלונצא) [רבי יצחק אייזיק וויס] עמדו על כך שהוא ייבחר לרב כאן. המתנגדים התאגדו ולא מסכימים בשום אופן לכך. (Zs.U. גליון 46 ה' טבת תרפ"ז עמ' 10)

סאבאדקא (סובוטיצה) - קרן החינוך המסונף לאגודת ישראל יסד בסובוטיצה בי"ס מקצועי לצעירים שיהיו בעלי מלאכה שומרי שבת. (Zs.U. גליון 46 ה' טבת תרפ"ז עמ' 10)

נאג'שוראן - ייצור הסוכר לפסח עבור כל הונגריה היה עד המלחמה (העולם ה-1) בנאג-שוראני. אחרי כן נתנה למפעל את ההכשר גם הלשכה האורטודוכסית של סלובקיה בפרשבורג. מאחר ולרבה של מונקאץ אין יחסים תקינים עם המשרד הזה, הוא הכשיר מפעל כזה בטערעבעש. (Zs.U. גליון 46 ה' טבת תרפ"ז עמ' 11)

קישקונפעלעג'האזא - מודיעים לנו שהרב הראשי [חיים דוב] הולנדר הוא הסמכות הרבנית הבלעדית כאן כבר עשרות שנים. ר' שאלתיאל [אייזיק הלוי] הירש הוא נקרא רב אבל לא ממלא כל תפקיד בקהילה. (Zs.U. גליון 46 ה' טבת תרפ"ז עמ' 14) נא לתקן מה שכתבתם בגליון 46 עמ' 14 על הרב הירש. נכון שאין לו מעמד רשמי בקהילה, אבל לא נכון שהוא לא פועל בקהילה. למעשה הוא גר כאן כבר 15 שנה, ורבים מבני הקהילה מתייצבים לפניו לדין תורה ומקבלים את פסקיו, והוא פועל ללא כל תמורה. חתומים 23 מבני הקהלה (Zs.U. גליון 48 י"ט טבת תרפ"ז עמ' 14)

קישווארדא (קליינוורדיין) - בכ"ד כסלו תרפ"ז נערכה חגיגה לרגל 25 שנה להקמת בית הכנסת הגדול. במסגרת האסיפה אותה ניהל נשיא הקהילה נאמו גם הרב הראשי משה

[חיים ליטש] רוזנבאום וכן גם הרב משה [צבני] לנדאו וד"ר פריד שאמו. (Zs.U). גליון 47 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 9; Egy י"ג טבת תרפ"ז עמ' 19)

נאג'קאפוש - השוחט יחזקאל ליב [כנראה השו"ב בנאג'קאפוש ר' יחזקאל לאיוש] נפצע קשה כאשר חולה נפש ירה בו ברחוב באקדח, הובילו אותו לבית החולים באונגוואר. (Zs.U). גליון 47 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 9)

בודרוקערסטיר - הקהילה בחרה כרב מ"מ את פרידמן הנריק [חיים אורי] שעד עתה שימש בהידובורמעיני [כשו"ב]. (Zs.U). גליון 47 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 10)

בקשר למה שהודענו בגליון 47 עמ' 10 על בחירת הרב, מבקשים בזה להבהיר שמאז פטירת הרב הראשי משה [גינז]-שלעזינגר לא בחרה הקהילה רב, וע"פ החלטת הקהילה נבחר הרב פרידמן הנריק כ"דומ"ץ במקום רב אב"ד'. (Zs.U). גליון 49-50 כ"ו טבת תרפ"ז עמ' 9)

הרב ארמין [אברהם] שטיינר הודיע 'אזהרה' בנוגע לאנשים שונים שעושים מגביות בשמו בנימוקים שונים, ביניהם שרוצים לכתוב את תולדות אביו ר' שעילה זצוק"ל, אחרים אוספים כסף לצורך נדוניה עבור בתו. הוא מודיע בזה שכל הדברים לא היו מעולם, ולא נתן לאף אחד שום הרשאה לאסוף כספים בשמו. אלה שטוענים כך אינם ראויים לשום תמיכה כספית. (Zs.U). גליון 49-50 כ"ו טבת תרפ"ז עמ' 13)

נאג'וואראד (גראסוורדיין) - ביום האחרון של חנוכה נערכה חגיגה לרגל 60 שנה לקיומה של חברת 'מחזיקי תורה'. החברה שמטרתה לימוד תורה אינטנסיבי נוסדה ע"י הרב הראשי [ישראל יצחק] אהרן לנדסברג וחדשו הרב הראשי משה הירש פוכס. כדי לחזק את המוסד מונו גם רבנים לחברה. הראשון היה הרב ישעיה דויטש, אחריו הרב מנחם שיק (כעת הרב הראשי בסיקסו), אחריו הרב יעקב ש[לום] קליין (כעת רב בהאלמין). לפני 3 שנים הוזמן לכאן הרב יוסף [הכהן] שוורץ, שבמשך שנים הוציא לאור בבוניאהד את הקובץ התורני 'וילקט יוסף'. את הדרשה המרכזית נשא הרב הראשי פוכס בנימין, ואחריו רב החברה שוורץ. כן דרש בסיום הרב הורוביץ פנחס [חיים הלוי] ועוד בני תורה. (Zs.U). גליון 47 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 10; J.P. גליון 52 י"ט טבת תרפ"ז עמ' 5)

בארדפאלוא (בערבעשט) - הקהילה כאן שבמחוז מארמרוש בחרה את הרב הראשי של זעמפלענ-ריצ'ע גרוס שמואל כרב ראשי. ומי ששימש כאן כרב ראשי [ר' יקותיאל יהודה גרוס] נבחר כמ"מ רב ראשי ודיין בסיגעט. (Zs.U). גליון 47 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 10)

פרעשבורג (ברטיסלבה) - כבכל שנה נערכה גם השנה מסיבת חנוכה בישיבה עבור תלמידי כל השיעורים בנוכחות ראש הקהילה דוד קראוס, הגבאים מנהלי המנזה וידידי הישיבה. עוד לפני שהגיע הרב הראשי סיים מ. פרידמן את מסי' פסחים ונתן הדרן בטוב טעם ודעת. כאשר נכנס הרב הראשי [עקיבא] שרייבר הוא התקבל בהתלהבות, ובשם תלמידי הישיבה קידמו אותו בדברי ברכה ה"ה אהרן קינסטליכר ואלכס ליבוביץ'. הרב הראשי דרש בחריפות בסוגיא דכבתה, ולאחר מכן שיבח את הנהלת הישיבה ואת כל התומכים בה והביע תקווה שבעתיד הקרוב תוקם גם פנימיה. בתשובה לרב דיברו נתן

קאליש בשם הנהלת המנזה ויעקב יואל] בראון, וכן דרש [אברהם] שמואל [בנימין] שרייבר, ולבסוף בשם הבחורים ארטור גרינוולד. (J.P. גליון 50 ה' טבת תרפ"ז עמ' 4) בליל ז' דחנוכה נערך סיום מס' תענית ע"י חברי 'צעירי אמוני ישראל' בהשתתפות קהל גדול. את הדרשה המרכזית נשא הרב [שמעון] הירשער. (J.P. גליון 50 ה' טבת תרפ"ז עמ' 5)

הרב שמעון שטראסער מצ'ורנא, בן רבה המנוח של טוקאי [עקיבא הכהן שטראסער], נתמנה כמנהל הישיבה הרמה בפרעשבורג 'תופס ישיבה'. (Zs.U. גליון 47 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 10)

נשיא לשכת הקהלות האורתודוקסיות בסלובקיה הרב ק[למן] וועבער [מפישטיאן] וסגנו הרב ש[מעון] הירשער [ממאדרען-פרעשבורג] מזמינים את נציגי כל הקהילות ואת רבניה לאסיפה הכללית שתערך בימים כ"ב-ג' טבת בטעפליץ כדי לבחור את היו"ר והסגן של הלשכה המרכזית וכן בעלי תפקידים אחרים. מובא גם סדר היום. (J.P. גליון 50 ה' טבת תרפ"ז עמ' 4; Is י"ח טבת תרפ"ז עמ' 7)

ע"פ הזמנת אגו"י דרש בש"ק פ' יוגש באולם הקהילה הרב הראשי [אשר] [לעמיל] שפיצר מקירכדראף בפני קהל עם ועדה של הקהילה, בה שילב דברי תורה וחרפות עם מגידות כדרכו בקודש. (J.P. גליון 51 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 5)

סאטמאר - דין תורה מעניין נערך כאן לפני הרבנים הראשיים עהרנרייך [שלמה זלמן] (שומלו), העלער [שלמה דוב הלוי] (סיגעט) ווייס [אשר אנשיל] (נאג'פאלו). התובעת היתה הקהילה נגד מר [מנחם צבי] ריף החזן הראשי של נאג'וואראד (גראסוורדיין). לפני מספר חדשים היה החזן בסאטמאר לבחינת כישוריו להיות חזן. הוא קיבל את המשרה ואף נרכש עבורו דירה. קהילת נאג'וואראד לא רצתה לתת לו לעזוב והעלו את משכורתו והוא אכן נשאר שם והתפטר ממשרתו בסאטמאר. בית הדין חייב אותו בתשלום 80000 לאי לקהילת סאטמאר. (Zs.U. גליון 47 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 10)

וואץ (ווייצען) - במו"ש נערך סיום מסכת ברכות מטעם חברת 'תפארת בחורים'. בעת הסעודה דרש הרב הראשי יהושע [ישעיה] זילברשטיין שעודד את הצעירים להתמיד. נאמו עוד הרב דוד [יהודה] זילברשטיין והמגיד שיעור פרייס י. הנריק. המסיבה הסתיימה אחרי חצות הלילה. (Zs.U. גליון 47 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 11; Egy כ' טבת תרפ"ז עמ' 11)

פושפוקלאדאני - מודעת 'אזהרה' מאת הרב פיליפ [שרגא שמואל] שניצלר כיו"ר איגוד השוחטים האורתודוקסים של הונגריה, ובה אזהרה לכל השו"ב-ים והחזנים שעליהם לפנות בדבר משרות פנויות אך ורק למכרזים המופיעים בעיתון האורתודוקסי 'ז'ידו אוישאג'. (Zs.U. גליון 47 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 14)

אירוסי יולאן [יענטיל] בת פיליפ [שרגא שמואל] שניצלר החזן [ושו"ב] של פושפוקלאדאני עם ברנאט [ברוך יהודה] לבוביץ' (דערעציקע) תלמיד מצטיין וחביב של הרב יואליש טייטלבוים. (Zs.U. גליון 47 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 11)

אונוד - נישואי חזקאל [יצחק חזקי' פייבל]] דונאט מפרשבורג עוזר רב באונוד עם אולגה [שרה] שיק מאונוד [בת האב"ד רבי חיים מאיר שיק]. (Zs.U). גליון 47 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 11)

סעודאהעלי (דוניסקא סטרעדה) - בה' דחנוכה התקיימה חנוכת האגף החדש של המושב זקנים שכבר קיים 25 שנה. המוסד נמצא תחת הנהלת הח"ק, ויש לציין את הגבאים המסורים שבלעדי תרומותיהם ומאמציהם לא היו מגיעים לזה, ה"ה מור פאשקוס, הרמן פוריס וארנולד שטרן. לחגיגה הגיעו כל בני הקהילה וגם אורחים רבים מבחוץ ואף שאינם בני ברית. את הדרשה המרכזית נשא הרב הלל ויינברגר. בערב נערכה סעודה בהשתתפות 200 אורחים ביניהם הרב והנהלת המוסד והח"ק. (J.P.) גליון 51 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 4)

ביום ו' דחנוכה ערך היחברה ש"ס' סיום כפי המסורת. הגיעו כל בני התורה של הקהילה כ-120 במספר. דרשו הרב [אשר] אנשיל כ"ץ וכן הגבאים דוד נייאהוזר ושאלומון [שלמה מאיר] פאשקוס. סוכם שבנוסף לשיעורים הרגילים יסיימו את ש"ס משניות מידי חודש. (J.P. גליון 50 ה' טבת תרפ"ז עמ' 5)

הרב הראשי של באלאטונפירעד עזרא גולדשטיין פירסם כאן בעיתון חרדי מאמר - לאחר ביקורו כאן אצל אמו - מתייחס למחלוקת כאן בסעודאהעל על הרבנות. הוא מקשר זאת למצב בקהלות נוספות. הנה פעילותו של הרב משה אריה רוט היו בקהילות עפעריעש (פרעשוב) ופאפא. המשותף בשתייהן שמאז שהוא עזב אותן אין בהן רב. אמנם בשתייהן נתמנו/נבחרו רבנים, אבל בסופו של דבר עקב סיבות שונות, מריבות ואי הסכמות, הקהילות הללו נשארו ללא רועה רוחני. את המצב בעפעריעש אפשר אולי להבין מפני שהקהילה נמצאת בקצה המזרחי של המדינה ותושביה הגיעו אליה כמהגרים מהארצות הגובלות, ולכן לא היתה ביניהם אף פעם אחדות, הגם שרובם ככולם השתייכו לאורטודוכסיה. יש לצפות שזה ישתנה במינויו של הרב [אברהם חיים] דוד שרייבר, נינו של החת"ס, כרב ראשי, וסביבו יתאחדו גם החסידים וגם האשכנזים והקהילה תגיע אל המנוחה ואל הנחלה. המצב בפאפא שונה, כאן המחלוקת בתוך המחנה מסתכמת בעיקר בעיקרון מי הוא יותר חרדי משכנו, לכן ספק גדול אם היריבים יכולים להגיע לעמק השווה. זה שמחלוקת לשם שמים יכולה להיות בנסיבות מסוימות גם מבורכת, על כך תעיד המקרה כפי שסיפר הרב הראשי של פאקש זוסמן סופר. הוא שאל פעם את השוחט של דונאפאטאי מה קורה בקהילה שלך? ההוא ענה לו: אל תשאל, ישנן מריבות קשות על אודות המקווה, כאשר חלק מהקהל עומד שתהיה עם מי גשמים והחלק השני עם מי מעין, ואינם יכולים להסתדר ביניהם. הרים הרב את ידיו ואמר: ברוך ה' שישנם עוד יהודים שרבים על אודות המקווה! (Zs.U). גליון 48 י"ט טבת תרפ"ז עמ' 2)

מיכלובצע (מיהאלאוויץ) - הקהילה האורטודוכסית הצטרפה לבקשת העיריה לתת ביטוי לחגיגות 50 שנה ליסוד בית החולים העירוני שבו מתקבלים חולים מכל הדתות והזרמים. אכן ב-כ"ה כסלו נערך בבית הכנסת אירוע שהוקדש לנושא הזה. לאחר תפילת 'הנותן תשועה למלכים' מפי החזן דרש הרב הראשי שמעון עהרנפעלד בזכות

קיומו של בית החולים מהשקפת מבט התורה הקדושה, ואיחל לו המשך הצלחה. (J.P. גליון 50 ה' טבת תרפ"ז עמ' 5)

צעהלים - סיום ימי החנוכה בא לידי ביטוי מרשים בישיבה ע"י סיום מסכת כתובות המכונה גם 'ש"ס קטן' שנלמדה במשך שנתיים בעיון. הבחורים התאספו לשמחה של מצוה באולם המנוה להאזין לדברי רבם הרב הראשי י. כהן [יוסף אלימלך כהנא]. הוא דרש בחריפות ושיבח את התלמידים בדבר התמדתם. הרב [יו"ט ליפמן] גולדמן דרש בענייני דיומא. (J.P. גליון 51 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 4)

טרנבה (טירנא) - כמידי שנה ערכה חברת 'שומרי תורה' מסיבה בליל ו' של חנוכה. נשיא הכבוד של החברה הרב הראשי ש[מואל] ד[נד] אוגור כיוון את דבריו לנוער שיתמידו בלימודיהם. במסגרת החברה ישנו שיעור ערב ע"י המגיד שיעור מ. רייכנברג, בו לומדים חומש רש"י, פלא יועץ וקיצור ש"ע. באים לשיעור רבים ללמוד תורה לאחר יום עבודתם. (J.P. גליון 51 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 4)

מאטרסדורף - בו' דחנוכה נערך מטעם ה-ש"ס חברה סיום על מסכת קידושין בנוכחות הרב הראשי [שמואל] עהרנפעלד שהזכיר את אביו. (J.P. גליון 52 י"ט טבת תרפ"ז עמ' 5)

וינה - ביום א' ז' בטבת נשא הרב יוסף באומגרטרן הספד על ר' יוסף יששכר קליין שנפטר ביום חמישי ממחלה בבאדן שליד וינה. היה מראשי עדת ישראל ומותיקי המתפללים והלומדים. (J.P. גליון 51 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 5)

מאגענדורף - נערכה מסיבה לרגל הקמת 'מלון אורחים' ז.א. בית קבוע למטרת הכנסת אורחים של אורחים הנקלעים למקום. האורח היה הרב שאלומון [שלמה זלמן] אונסדורפר מברטיסלבה שנאם בדברים נעימים לאוזן. דברי תורה על חשיבות המצוה דרש הרב הראשי נפתלי בראך. (J.P. גליון 51 י"ב טבת תרפ"ז עמ' 4)

נייטרה - 'הרב הגאון ר' משה כ"ץ זצ"ל' הרב הראשי של נייטרה הלך לעולמו ביום י"ב טבת תרפ"ז בגיל 85. נולד בצעהלים לאביו הרב מנחם כ"ץ-פרוסטיץ תלמיד חביב של החת"ס. לאחר חתונתו גר בווינה, לפני נייטרה שבה שימש כרב יותר מ-30 שנה היה רב גם בקהילות נאג'מאג'אר (מאגענדארף) וטוקאי. (Zs.U. גליון 48 י"ט טבת תרפ"ז עמ' 2 [תולדותיו נכתבו ע"י לעפלער הנריק [ידידי' צבי הלוי] המזכיר הראשי של הקהילה האורתודוקסית]; Is י"ח טבת תרפ"ז עמ' 7; J.P. גליון 52 י"ט טבת תרפ"ז עמ' 2-1: דברי הערכה, תולדות והספד עם תמונתו)

כפי שכבר הודענו בגליון 48 עמ' 2 על פטירת הרב הראשי משה כ"ץ. הקבורה היתה ביום ראשון שעבר, הספידוהו הרב [עקיבא] שרייבר מפרעסבורג, הרב [יוסף מאיר] טיגרמן מערשעקאוואר (נייהייזל), הרב ד"ר [אברהם יצחק] קליין מנירנברג, הרב [פישל] זוסמאן מפעשט בשמו של הרב הראשי [קאפל רייך] ואחינו הרב [בנציון] סנידרס מגיור. עוד לפני הקבורה נתמנה כיוורשו בנו [הרב אברהם אהרן כ"ץ], שכבר בחיי הנפטר מילא את מקומו. (Zs.U. גליון 50-49 כ"ו טבת תרפ"ז עמ' 9; J.P. גליון 52 י"ט טבת עמ' 5)

איזבוג'א-ראדואן - מכאן הגיע הזמנה לשאטוראליא-אוהעל אל ת"ח צעיר מייזלס הענריק [יחזקאל שרגא] בן ר' דוד [דוב] רבה של הקהלה הספרדית, שידרוש בשבת בביהכנ"ס האיזורי שאליו שייכים 8 ישובים. הוא הגיע ודרש שם להנאת הציבור, ומיד נבחר בהתלהבות לרב האיזורי. (Zs.U. גליון 48 י"ט טבת תרפ"ז עמ' 10 ; Egy ; כ"י טבת תרפ"ז עמ' 17)

מונקאץ' - תביעה של 25 אלף קרונות נגד הרב שפירא. עו"ד ד"ר אדולף עלעק מכאן שהועסק ע"י הקהילה בעת הבחירות ועשה מאמצים להביאה לידי ניצחון נגד הפלג של הבעלזאים, כעת כאשר הוא דורש את שכרו הקהילה מתכחשת לו ולכן הוא תובע את הרב למשפט. (Zs.U. גליון 48 י"ט טבת תרפ"ז עמ' 10)

מאקו (מאקווא) - ב"א טבת ביארצייט של בעל יריעות שלמה' ממאקווא נערך סיום על השי"ס ע"י 150 חברי השי"ס חברה'. השתתפו הרב הראשי משה פארהאנד והרב חיים ליב דויטש שגם דרש בחריפות ובמגידות. (Zs.U. גליון 48 י"ט טבת תרפ"ז עמ' 11)

בעת ביקורו של הרב הראשי של טולציאבא שמואל גוטליב כאן את אביו, נתבקש לשאת דרשה בסיום של השי"ס חברה'. נשיא החברה גומבו [משה] יוסף הודה לו בחמימות על כך. (Zs.U. גליון 49-50 כ"ו טבת תרפ"ז עמ' 9)

בשבוע שעבר נפטרה כאן האשת חיל מרת גינזברגר אשת יוזעף אחות הרבנית אשת רבה הראשי של אויפעהרטו [ראצפערט] רוזנברג שאול. - השבוע נפטר כאן בגיל 22 שטראוס איזראעל סוחר שנישא לפני כמחצית השנה. הספידו הרב הראשי פורהאנד מור [משה] שהדגיש את היראת השמים שלו ואת אהבתו לתורה. (Zs.U. גליון 49-50 כ"ו טבת תרפ"ז עמ' 11)

ה' מאד - בשבת האחרונה ביקר כאן הרב יוסף [הכהן] שוורץ ת"ח ורב חברה בנאגיווארד (גראסוורדין). בהסכמת הרב הראשי מ[רדכי] ל[יב] וינקלר הוא נתבקש ע"י ראש הקהילה פריד בערנט [כנראה: יששכר דוב בער הכהן] לדרוש בבית הכנסת. הוא זכה להצלחה רבה, ולבני הקהילה היה עונג שבת מושלם לשמוע את דבריו שנאמרו בטוב טעם. (Zs.U. גליון 49-50 כ"ו טבת תרפ"ז עמ' 9)

צעלדומעלעק - בכ"ב טבת נערכה ע"י השי"ס חברה' חגיגת סיום מסכת נדרים. את הנוכחים כיבד הרב גרינברגר אברהם בדרשתו. (Zs.U. גליון 49-50 כ"ו טבת תרפ"ז עמ' 10)

הידוסובוסלו - חנוכת מקווה חדשה במקום במיטב החידושים ולפי כל צדדי ההלכה. ראש הקהל שטאהלר דניאל לקח על עצמו את ביצוע התכנית ואף מימן מכספו שכלולים שונים. (Zs.U. גליון 49-50 כ"ו טבת תרפ"ז עמ' 11)

יאבלונקה - לפני כ-20 שנה עלה לארץ ישראל מכאן מאיזור הומנע הת"ח אייכלר ד. כעת הוא חזר לכאן והביא עמו ס"ת כמתנה לקהילה. בהכנסת הס"ת השתתף כל הקהל מהסביבה ודרש הרב [ארי' ליב] רייכהרד רב בהומנע. (Zs.U. גליון 49-50 כ"ו טבת תרפ"ז עמ' 11)

עוללות

לעלה 49 - רבי אליהו שפיטצער מפיזעש-דיארמאט

במה שהאריך רש"צ שפיטצער בעלה 49 לתולדותיו של הצדיק רבי אליהו שפיטצער זצ"ל, ושם בעמ' לט על פטירתו לאחר השחרור מהמחנות ביום ד' סיון תש"ה, ועל קבורתו. יש לציין שיש על זה עדות מפי עד ראיה ה"ה ר' אהרן אונסדורפר מלאשאנץ-ירושלים שרשם זאת בספרו בית הלל (ירושלים תשס"ח, עמ' 256-257):

"ר' אליהו שפיטצער היה כחוש ותשוש עד כדי כך שבית הבליעה שלו לא הוריד למעיו את אשר אכל מרוב צומות ויובש. אפילו את המרק הדלוח המבושל מסלק בהמות שחילקו במחנה הוא לא רצה לאכול מהחשש שבושל בו דבר אסור. כל ההפצרות של בני משפחתו על גודל הסכנה לא הועילו. ניסינו להשקותו במים רתוחים עם גלוקוז או מרק, הוא לא היה מסוגל לקלוט את זה. ברגעיו האחרונים מלמל תפילה שלא יכולנו להבין מה, מעיניו הבורקות ובמבטו החודר ניתן היה לחוש שאכן הוא מרגיש ששעתו הגיעה, והצדיק הזה שָׁלַם עם מה שנגזר עליו ומוכן ומזומן לעשות את רצון הבורא יתברך בשמחה. על הברכיים שלי נפח את נשמתו הטהורה.

"אנו השלישייה [ארנו שוורץ, בנימין ליברמן ויהושע כהן] עשינו טהרה, אנו השלישייה קרינו לו קבר על אפס ועל אף מחאותיהם של הגויים הכפריים שלא להביאו לקבורה בגן המחנה מפני שזה מקלקל להם את המראה החיצוני ופוגע בךשא הירוק בכניסה למחנה. בתקיפות ובנחרצות עמדנו מולם, אנו השלישייה הבאנו לקבורה שם את ר' אליהו זכר צדיק וקדוש לברכה ולא שכחנו לתקוע ציון על קברו: על לוח עץ שרפתי עם מסמר מלובן בלשון הקודש ר"ת של שמו א.ש. ע"מ שיישאר סימן. עוד רבים אחרינו הביאו את יקיריהם שנפטרו מחולשה, מחוסר טיפול, ומחוסר תרופות, לקבורה במקום ארוך זה.

"בתקופת שלטון הקומוניסטי עקרו הרוסים את מצבות העץ בהילערסלעבן עליהם כתובים היו שמות הנפטרים בעברית וחלקים בלועזית. בשנת תשנ"ה לאחר השתדלות מרובה מצד ארגון אתרא קדישא ביחד עם בני משפחת הנפטרים הוכר המקום כאתר קבורה, והמועצה האזורית גידרה את המקום, במרכזו הוצב שלט עם שמות הנפטרים שנקברו במקום, וכמה משפחות אף הקימו מצבה ליקיריהם".

ישכר בעריש ווייס - ברקלין נ.י.

לעלה 49 - קבורת חרדים בבית"ח הניאולוגי בפעסט

ביעלי זכרון' גליון 49 עמ' עג נעתק מה שכתב בספר 'והרים הכהן' אודות קבורת זקנתו ע"ה: "נפטרה פתאום ממחלתה, והקהילה הכללית עמדה על כך שיקבורה בבית הקברות שלהם, היות ולא היתה רשומה בקהילה החרדית, היתה סערה על כך, אבל לא עזר שום דבר", ועל כן נקברה בבית הקברות הניאולוגי בפעסט.

אציין ששאלתי אנשים מומחים, ולא יכלו להסביר על יסוד איזה חוק היתה לקהילה הניאולוגית תביעה שיקבורה אצלם. וכן לא מובן מה היתה התועלת שלהם מזה.

ועל כן נראה שאולי היתה זאת הקהילה האורתודוקסית שדחתה את האפשרות להיקבר בבית החיים שלהם, כיון שלא היו חברים רשמיים בקהילה האורתודוקסית. ודומה לזה ידוע לי עד היום הזה בכמה וכמה קהילות בארה"ב ועוד, שלא מוכנים לקבור בבית החיים שלהם מי שלא היה חבר בקהילתם בחיים חיותו, ולא שילם דמי חבר ושאר המסים השייכים לקהילה.

ברוך אבערלאנדער אב"ד דקה"ח בודאפעסט - הונגריה

בהמשך למה שכתבתי כבר בעלה 49 אודות הביה"ח הניאולוגי בבודאפעסט, ברצוני להוסיף בזה שאני מכיר משפחה אחת בנש"ק, שראש משפחתם הי' שוחט חסידי ונפטר שם במלה"ע הראשונה, והמשפחה חיפשו שנים רבות את ציונו עד שמצאוהו בביה"ח הניאולוגי. (ויכול להיות שמשפחתו לא היו שם כדי לסדר לו מקום קבורה הראוי לו לפי כבודו בין האורתודוקסים).

ונפשי בשאלתי, האם נכון ואמת הדבר כפי שנכתב בעלה שם שהניאולוגים עמדו על כך שהחרדים ייקברו אצלם מפני איזה טעם, או שהאורתודוקסים לא קיבלו אותם לקבורה אצלם מפני שלא היו מעמבער'ס [חברים] בקהילה היות שלא היו מאנשי המקום. וסימוכין לזה, שכן יש לי את התקנות האורגינליות של האורתודוקסים, ושם כתוב, שצריך להיות מעמבער כדי להקבר אצלם.

שמואל בנימין סג"ל לעפפלער בעמח"ס זכרון אבות - ברוקלין

לעלה 49 - אביו של רבי אלכסנדר הכהן שטיינבערגער מקאמארן

בעלה 49 עמ' סח מסתפק ש"ב הרה"ח שמואל צבי שפיטצער שליט"א אם מדויק מה שמובא באחד המקומות ששם אביו של הגאון רבי אלכסנדר שטיינבערגער אב"ד קאמארן היה בנימין זאב.

גם אנחנו לא ידענו שם אביו שכן על מצבתו (שצילומו פורסם בעלי זכרון 34 עמ' עט) לא נכתב רק שם אמו. אמנם בחודש שבט העבר היה אחי הרה"ח מאיר ני"ו בבית החיים בקאמארן, ומצא שהמצבה נשברה ומונחת על הקרקע, ובזה נתגלה שגם מעבר השני של המצבה נכתבו כמה שורות (רצ"ב הצילום), ואכן רשום שם ששם אביו היה בנימין זאב. מה שניתן לקרוא מעל שברי המצבה: ...הרב הגאון המפורסם / רבי אלכסנדר / בן הח' ר' **בנימין זאב** הכהן שטיינבער... / אב"ד פה קהל היראים זצ"...

הייתי בקשר עם אחד מעובדי הקהלה שם, והוא הבטיח שזה בתכנית שלהם להקים מחדש את המצבה עוד לפני ראש השנה הבעל"ט. יה"ר שנוכה לתחיית המתים עוד לפני כן, בביאת משיח צדקינו בב"א.

זלמן לייב שפיטצער - וויליאמסבורג ברוקלין, ני"ו

לעלה 49 - משפחות ווייס, פיקסלער, גריסגאט

איזה הערות למאמרו של הרב **שמואל צבי שפיטצער** שליט"א (עלי זכרון מס' 49) על משפחות גריסגאט-ווייס-פיקסלער-הורוויץ.

א. רבי שרגא פייבוש ווייס מ'סטרעטין - מונקאטש', הנזכר במאמר הנ"ל בעמ' ל'. - בספר 'זכרונות המאורי' (עמ' תל"ד) נזכר אודות ר' **שרגא פייבל גריסגאט'** שהיה שו"ב בעיר **פאדהייץ** על יד קולומייא. כן הדבר אצל רשימת פטירת בנו ר' **אברהם אליעזר גריסגאט** ז"ל שו"ב טשנדיוב / סט. מיקלאש (ישוב עתיק יומין על יד עיר מונקאטש). שם נזכר שר' אברהם אליעזר היה בן 64 בעת פטירתו ביום 21 ינואר 1924 (ט"ו שבט תרפ"ד) ונולד בעיר **פאדהייץ** בגאליציה. [זוגתו אננא פלאשנער (יוטא) נפטרה 30 אפריל 1923 (י"ד אייר תרפ"ג) בגיל 58].

גם אצל רשימות לידות צאצאיהם בטשנדיוב נשנה הדבר. אצל לידת בנם ר' **שמואל ליב גריסגאט** הי"ד מברדיוב שנולד 20 מאי 1896 נרשם שהאב נולד ב**פאדהייץ** והאם נולדה ב-Zlotnyiky Galiczia. כן אצל רשימת לידת בתם **טויבא אסטרייכער** הי"ד ביום 5 אפריל 1898. גם אצל רשימות הנאצים ימ"ש בבלגיה, נמסר על ידי ר' **חיים גריסגאט** הי"ד מאנטווערפן בנו של ר' אברהם אליעזר גריסגאט וחתן אחיו ר' **שרגא פייבל** גריסגאט הי"ד שו"ב טשעטשאוויץ (חתן הרה"ח ר' ישראל שלום טויב שו"ב בערעגסאז בן הרה"צ ר' אהרן צבי מבריד זי"ע), שאביו נולד ב-**פאדהייץ**.

עוד מצאנו במאטריקל עיר **בארשטיב** Borshchiv (על יד פרעמישלאן) נרשם בשנת 891 נישואי האשה מרת ח"י בת **פייבל** ומרת **טויבא גריסגאט** שנולדה 863 ב**פאדהייץ**, עם ר' שמשון קאוואלעק. אמנם עוד קודם לכן, כבר נרשם בשנת 887 לידת בנם '**פייבל**'. גם כאן נזכר שהאם ח"י, נולדה ב**פאדהייץ** לר' **פייבל** ומרת **טויבא גריסגאט**. בשנת 866 נרשם גם נישואי מיכל וואלף **גריסגאט** בעיר פאדהייץ (ככל הנראה בנו של ר' פייבל מזיוו"ר).

הרי ברור מהנזכר, שר' שרגא פייבל גריסגאט היה לזמן מה מתושבי פאדהייץ, ושם משפחתו 'גריסגאט'. גם הוברר שם זוגתו בזיוו"ש 'טויבא'. אמנם יתכן שהתיישב בפאדהייץ רק לאחר נישואיו עם זוגתו השנייה.

והנה לפי הכתוב במאמר, שר' שרגא פייבוש נולד בשנת תקנ"ה, הרי שהיה כבר בן 65 בעת לידת בנו ר' אברהם אליעזר בשנת תר"ך, ובן 68 בעת לידת בתו מרת ח"י. כפי הנראה, ר' שרגא פייבל גריסגאט מפאדהייץ נפטר זמן קצר אחר לידת צאצאיו בזיוו"ש, שהרי נרשם בברעזאן (מרחק 20 ק"מ לצפון פאדהייץ) בשנת 868 לידת הילד **פייבל** לר' ישראל שטערן ומ' רחל **גריסגאט**. כנראה אף היא היתה מזיווג הראשונה.

ב. יש מקום לעיין, איך הגיע ר' שמואל צבי ווייס-גריסגאט מאויבער-ביסטרא (הנזכר במאמר עמ' כט) לשם משפחה '**פיקסלער**'? והנה משפחת פיקסלער היתה משפחה ענפה באזור ביסטרא. עוד במפקד שנת תקע"ח נרשם מבני משפחת פיקסלער בעירות האליאטין, טארין, ופריסלופ. במשך השנים גרו כמה מבני המשפחה במיידאן.

בפרענמוראנטין לספר 'אופן הגלגלים' שהו"ל ר' אליעזר אלימלך הלוי הורוויץ בשנת תרמ"ט, הוסיף אצל כמה מהתורמים מבני משפחת פיקסלער התואר 'ש"ב'. כגון אצל ר' דוד שלמה בערגיר (בן הרב משה חתן הרה"צ ר' אהרן צבי טערקילטויב מבריד זי"ע) מהאליאטין שהיה חתנו של ר' שלמה זלמן 'פיקסלער' משם, אצל ר' משה יעקב טערקילטויב (בן הרה"צ ר' אהרן צבי מבריד זי"ע) שהיה גם כן חתן אצל ממשפחת פיקסלער מצד זוגתו מרת שרה, ואצל ר' זלמן פיקסלער ור' יעקב פיקסלער ממייידאן.

לכאורה לא מסתבר שהיו כולם מצאצאי ר' שמואל צבי ווייס-פיקסלער מביסטרא - בפרט ששם אשתו 'שרה', ואשת ר' משה יעקב טערקילטויב היתה גם כן 'שרה', וכבר נולדה בשנת ת"ר לערך. ובכן נראה שיש קשר בין ר' אליעזר אלימלך הורוויץ, ומשפחת פיקסלער, חוץ מצד דודו ר' שמואל צבי מביסטרא, אך לעת עתה לא הצלחתי לברר הקשר.

אמנם יתכן שזקנתו מרת פיגא יוטא אשת ר' יעקב הלוי הורוויץ ממייידאן היתה למשפחת פיקסלער. אם ההשערה נכונה, אז אולי נרשם ר' שמואל צבי מביסטרא עם שם משפחת חמותו. ולעת עתה עדיין לא ברור הדבר.

ג. ר' יודא לייב ווייס מבילקע (ב"ר שמואל צבי שו"ב קאלוב), הנזכר במאמר בעמ' לב. הנה חוץ מבנו ר' דוד ווייס מבילקע-ירושלים (חותנו של הגאון ר' צבי זאב וואלף גאלדבערגער ז"ל בע"מ אלף זעירא) יש להוסיף: 1. בנו ר' אהרן ווייס מדאלהא (נזכר במעות קדימה לאלף זעירא). אבי ר' שמואל צבי ווייס. 2. חתנו ר' מנחם אייזיק אייזענבערג מבילקע-מונקאטש.

במעות קדימה לספר אלף זעירא (בערעגסאס תרפ"ט) נזכר אצל מונקאטש 'דודי ר' מנחם אייזיק ובנו ר' אברהם אייזענברג'. ר' אברהם אייזענבערג היה חתן אצל ר' אליעזר שפיגעל מדאוידקאפף-מונקאטש, חתן הרה"צ ר' אהרן צבי טערקילטויב מבריד זי"ע. - ובספר הנ"ל במהדורת בודאפעסט (תרפ"ג) נזכר אצל אורשיווא 'ש"ב ר' שמואל צבי אייזענבערג'. במאטריקל קאמיאט נרשם, נישואי מרטון אייזענבערג נולד 877 בבילקא, בנו של מור אייזענבערג ('מנחם') וזוגתו לארא (לאה?) ווייס. מרטון אייזענבערג נזכר בין קדושי עיר סעליש.

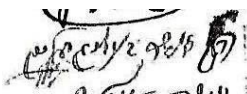
ד. בבית החיים האליאטין על יד אויבער-ביסטרא, נמצאת מצבת האשה מרת 'בלימא ב"ר יצחק יעקב אשת ר' משה מנחם פיקסלער ממונקאטש', נפטרה כ"ו לספירה י"א לחודש אייר. [כנראה היא אשת ר' משה מנחם ב"ר שמואל צבי ווייס-פיקסלער, הנזכר במאמר עמ' ל].

יהודה ארי' טעסלער - אנטווערפן

לעלה 49 - רבי אשר זעליג גליק מלאקענבאך

ביעלי זכרון' מס' 49 עמ' ע"ג נזכר הרבני הצדיק רבי אשר זעליג גליק זצ"ל מלאקענבאך. להלן פרטים נוספים עליו.

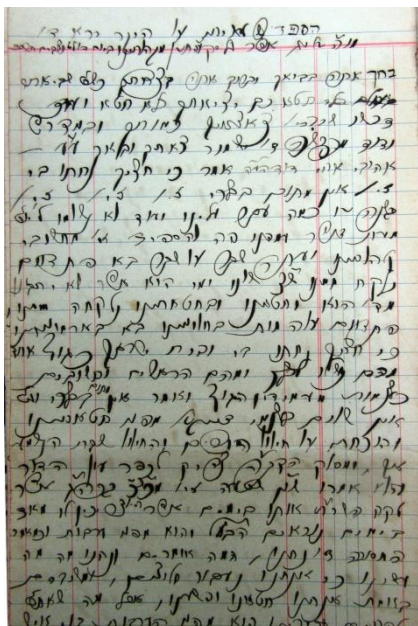
חתימת ר' זעליג גליק

רבי אשר זעליג נולד בשנת תקצ"ח לערך לאביו הרבני רבי **דוב המכונה בער גליק** ז"ל. שימש כחזן בקהלת לאקענבאך. נפטר בן ס"ו שנה ביום י"ט אלול תרס"ד, ומנו"כ שם.

וזה נוסח מצבתו (בראש השורות ר"ת 'אשר זעליג ז"ל'): "פ"נ איש יקר ונכבד צדיק תמים מפורסים מו"ה / אשר זעליג / בן מו"ה **דוב בער גליק** ז"ל / חזן מנעים זמירות לקונו / נפטר בש"ט י"ט אלול תרס"ד לפ"ק / אוי לנו כי נוטל ממנו עטרת ראשינו / שם מאד ביתנו נשבר ונקרע לבינו / רעדה ופלצות אחז לבב כל יודעך / זעקו ובכו בקול מרה ביום פטירתך / ערב ובקר ערכת חינוך לפני אדונינו / לבס משכת בנעם זמירתך לבוראינו / ידוך וישבחוך עדי עד אהוביך ורעיך / גם בצדקתך ובמעשיך יתפאר שמיך / זכותך יעמד לנו להושיענו ולעזרנו / לחזקינו ולאמצינו עד ביאת גואלנו / תנצבה".

רבה של הקהלה זקיני הגה"ק רבי יהודה הכהן קרויס זצ"ל הספידו תמרורים, ונצטט כמה קטעים מההספד שעדיין בכת"י: "הספד שעשיתי על היקר ירא ד' מו"ה **זעליג אשר גליק** ע"ה חזן מקהלתנו ביום ד' לסי' נצבים [כ"י אלול] תרס"ד. ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך (דברים כ"ח ו'), כשם שביאתו בעולם בלי חטא כך יציאתך בלא חטא (דברים רבה ז' ה') ... אהובי אחי ... בשנה זו כמה עבר עלינו ועוד לא נשלמו ל' יום מעת אשר עמדנו פה להספיד א' מחשובי קהלתנו ועתה שבר על שבר בא פתאום נלקח ממנו ש"צ שלנו ומי הוא אשר לא יתבונן מד' הוא וחטאנו ובחטאתינו נלקחה ממנו פתאום עלה מות בחלונינו בא בארמונותינו... ומסלק הקב"ה צדיק לכפר עון הדור ... מכש"כ בכה"ג אשר לקח השי"ת אותו בימים אשר היוצר יכין לו מאד בימים נוראים הבע"ל ... והחזן היקר הגם שהשלים עצמו שהי' תמים במעשיו וש"צ נאמן לעבודתו והעמוד העבודה בוכה אחריו ... אבל עוד הי' צריך להיות כאן עבור בנותיו ובניו ... וכן כאן יש לומר על ר' זעליג ע"ה, וכמה גדולה האהבה לבניו כידוע לכל בני קהלתנו,

הספד רבי יהודה הכהן קרויס

והשתדל ללומדם תורה וזכה אשר מהם לומדי תורה, ויש לומר עליו הקרא (דברים ל"ג כ"ד) ברוך מבנים אשר, מכח בניו יכולין לברכו ורצוי לאחיו מרוצה היי לקהלתינו ... לזאת אנחנו מחוייבים לחזור בתשובה כי בקרבן צריך ווידוי ותשובה ואם גם נסתר לפנינו מדוע לקחו אותו ד' פתאום זאת נדע כי הוא לעורר אותנו ... לא נשמע עליו שמץ פסול, וע"כ יש לומר עליו כשם שבא לכאן בשם טוב בלי חטא כן הולך מכאן וכן בני קהלתינו יבכו אותו..."

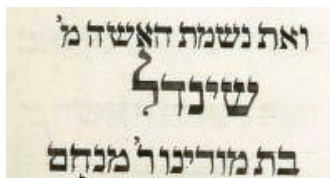
אשתו הצדקנית מרת **שינדל** ע"ה נולדה בשנת תר"ג לערך לאביה הרבני רבי **מנחם וואסערמאן** ז"ל מרישא שבגאליציה ולאמה מרת **שבע** ע"ה. אביה רבי מנחם נפטר כפי הנראה ברישא, וכנראה אחרי פטירתו היגרה אשתו מרת שבע (נולדה בשנת תקס"ו

לערך) יחד עם משפחת בתה ללאקענבאך, ושם נפטרה בת ס"ד שנה ביום ב' סיון

שנת תר"ל. פטירתה נרשמה בפנקס היחברה קדישא": **"האשה מרת שבע וואסערמאן... נפטר' יום ד' ב' סיון תר"ל נקבר' אצל שינדל חי' ק"פ [=קארנפין]"**.

מרת שינדל נפטרה בת ע"א שנה ביום אסרו חג פסח שנת תרע"ד, ומנו"כ שם ליד בעלה. וזה נוסח מצבתה (בראש השורות ר"ת שינדל ע"ה): **"פ"ט אשה יקרה וצדקת פועלת טוב כל ימיה מר' / שינדל / אשת הצדיק מו"ה אשר זעליג גליק ז"ל / נ"י אסרו חג פסח תרע"ד לפ"ק / שבר על שבר בא פתאום בביתנו / ידו פרש צר על מחמד לבינו / נשמת אמינו אותה לדור במרומים / דובקות עם אבינו להתהלך בתמימים / לבינו נקרע ודמעותינו נוזלים כמים / עוד לא נחה רוחינו כי לקינו בכפלים / הה ליום תוכחה יום צרה יגון ואנחה / תנצבה"**.

רבי אשר זעליג וזוגתו מרת שינדל הונצחו בפנקס חברה "מחזיקי תורה": "ואת נשמת מורינור הרב ר' אשר בן

מורינור הרב ר' דוב". - "ואת נשמת האשה מ' שינדל בת מורינור ר' מנחם".

צאצאיהם: א) בנם הגי"ר **מנחם מנדל גליק** זצ"ל מלאקענבאך-בודאפעסט, נולד ברישא שבגאליציה (עלי זכרון' שם). ב) בתם **טשערנא**, נולדה 4 יוני 870 (ה' סיון תר"ל) בלאקענבאך. ג) בנם הילד **שמואל וואלף גליק**, נולד 2 ינואר 872 (כ"א טבת תרל"ב) בלאקענבאך. כנראה נקרא ע"ש מרן ה'כתב סופרי זי"ע. נפטר 15 ספטמבר 872 (י"ב אלול תרל"ב). ד) בתם הילדה **אסתר**, נולדה 25 ספטמבר 873 (ד' תשרי תרל"ד) בלאקענבאך. נפטרה 25 דצמבר 873 (ה' טבת תרל"ד). ה) בנם הגי"ר **ראובן גליק** זצ"ל משימעק שליד לאקענבאך, נולד 9 אפריל 875 (ד' ניסן תרל"ה) בלאקענבאך. ו) בנם **ישראל גליק**, נולד 5 פברואר 878 (ב' אד"א תרל"ח) בלאקענבאך. ז) בתם **רבקה**, נולדה 20 נובמבר 881 (כ"ח חשוון תרמ"ב) בלאקענבאך. ח) בתם **ראחעל**, נולדה 19 ספטמבר 884 (כ"ט אלול תרמ"ד) בלאקענבאך. ט) בתם **ראחעל**, נולדה 6 נובמבר 885 (ח' כסלו תרמ"ו) בלאקענבאך.

עמרם בנימין וידר - בני ברק

לעלה 42 - מצבות רבי משה צבי שטרן אב"ד העלישטאבע וזוגתו הרבנית גיטל

בעלה 42 עמ' טז רשמתיה את נוסח מצבת רבי משה צבי הרש שטרן אב"ד העלישטאבע שמנו"כ בבית העלמין בסערדאהעלי [מצבה מס' 55 ליד הרב"ד רבי עזרא צורף] מתוך צילום לא שלם של מצבתו. ש"ב הרב משה יונה וויינגארטן מלייקווד והרב טוביה זינגר מב"ב שהיו בכ"ג סיון השנה בבית העלמין בסערדאהעלי שלחו לנו צילומים מלאים של מצבתו ושל מצבת אשת נעוריו הרבנית גיטל שנפטרה ביום ט' חשוון תרל"ו [ולא תרכ"ו כמ"ש בטעות בעלי זכרון שם עפ"י הרשום בספר בית העלמין של קהלת דונאסרדאהלי עמ' 136] ומנו"כ שם בשורת הרבניות [מצבה מס' 258].

וזה הנוסח השלם של מצבתו: פ"נ / הרב הגדול בתורה וביראה טהורה / מהו' משה צבי הנקרא / ר' / **משה הרש שטערן** / בן להרב המאור הגדול המפורסם / מהו' שלמה שטערן זצ"ל / והי' רב ממלא מקום אביו בהוראה כמו / שלשים שנה בק"ק עלישטאבע יע"א / מה אמולה לבתנו על כי הורם העטרה / שבר גדול השברנו עת חשך כסה אורה / הוי אדון הוי הודו כסאו לארץ מוגרה / צדיק בן צדיק הוגה כל ימיו בתורה / בעל מעשים טובים משיב מלחמה שערה / ידיו רב לו קולע אל השערה / שמחתנו נהפכה לתוגה הה! ליום צרה / טעמנו הומר עינינו מאין הפוגת נגרה /

עליו זקני שער וכל יורשי יקרה / רבי העם

הקרובים והרחוקים יתפלוו בעפרה / נוחם יסתר מעיני בניו וקרוביו יבכו את ההבערה / נפטר בשם טוב ביום שבת קדש כ"ג סיון / ונקבר למחרתו ביום א' תרמ"ח לפ"ק / וספדו לו כל העדה - ושם אמו ריזל.

וזה נוסח מצבת הרבנית: תחת המצבה הזאת נקברת / האשה הרבנית מרי / גיסל בת מו"ה אהרן פריעדמאן / אשת הרב מו"ה משה צבי שטערן נ"י / הי' אבי"ד בק"ק העלישטאבע / גברת הבית לבעלה עטרה / יושבת בביתה באוהלה עצורה / טעמה טוב סחרה לא יכבה נרה / לבשה צדק בתוך עמה נהדרה / בני' יבכו כי הורם הצפירה / תאנת אני' כי מארץ החיים נגזרה / חיתה הי' צרה ביסורין מיוסרה / נצר מטעה מהגדלים יושבי שעה / הנה כן תהי בצרור החיים צרורה / נפטרה בשם טוב יום א' ט' חשוון / ונקברה ביום ב' ת' ר' ל' ל' ט"ק תלצ"ב' תשס"א אמה חנה.

שלמה וייס, מכון זכרון - בני ברק

לעלה 47 - הקדוש ר' בערל שאהן ממיהאלפאלואו

בגליון 47 במאמר 'מזכרת גדולי קראלי' בתולדותיו של רבי שאול בראך זצ"ל, מובא על נסיבות עזבו את הרבנות בקראלי ומעברו לקאשוי, לאחר שחייל רומני רצח יהודי תי"ח ויר"ש ר' (ברוך) [בערל] שעהן ממיהאלפאלואו והשלטונות ניתחוהו.

ר' בערל שאהן הי"ד

ר' יששכר דוב (בערל) הכהן שאהן זצוק"ל הוא אבי אמי עי"ה, והוא נדקר ע"י כידון בחודש יולי 924. בדקתי את העתונות היהודית מאותה תקופה, והקלטתי את סיפור האירוע מקרובי המשפחה, וסיפרו בין השאר כי ההספד של הגר"ש בראך היה ביקורתי על הממשלה הרומנית, וזה גרם לו בסופו של דבר לקבל את ההזמנה לעבור לקאשוי.

עם זאת ממאמר זה נודעתי לראשונה על הניתוח שבוצע על זקני, וגופו נמצא חתוך מלמעלה ועד למטה. מעניין מנין המקור של כותב המאמר הגר"מ איזראעל ז"ל. אולי מידע זו נשמר בסוד במשפחתנו עקב אופיו המטריד.

הוא נטמן בקראלי, ועל מצבתו נחרטו השורות הבאות: פ"נ / יששכר דוב / בן מנחם הכהן עי"ה / ממייהאלפאלווא י"ע / יששכר באהל תורה ישיבתו / שמו מפוארים בחסידותו / שבתו וקומו בצדקתו / כאיש מלחמה ידו רב בתורתו / ראשית לחכמתו יראתו / דשן ורענן בגי"ע יהי מנוחתו / בן ל"א שנה הי' במיתתו / מנחם ציון ינקום נקמתו / מרוצח שהרגו ברשתו / דרך עירינו בנסיעתו / כ"א תמוז תרפ"ד.

בעתון 'דער אידישער וועלט' באידיש מתקופה ההיא מצאנו תיאור מזעזע תחת הכותרת: חייל רומני דוקר יהודי וילדה שעל חזהו זועקת: 'טאטע, שטעה אויף!'. להלן ציטוט קטעים מהמאמר:

"בעת שרכבת מגראסוורדיין נעצרה בקראלי, עלה לרכבת חייל רומני בתלבושת צבאית שהוביל אסיר לעיר אחרת. הוא נכנס לקרון שהיה מלא בנוסעים יהודים וצעק: יהודים לצאת מכאן מיד! היהודים הותקפו בפחד ונחפזו לעזוב את הקרון, היה שם גם נוסע אחד בערל שעהן, תלמיד חכם נכבד

(בכבודיער תלמודיסטי) ואב לששה ילדים, שלא עזב במהירות את המקום לטעמו של החייל, כשעל ידיו הוא נושא את בתו בת השלש. החייל תפס את כידונו ודקר למות את היהודי. הוא נפל מתבוסס בנחלי דם, והילדה השוכבת על החזה של אביה מנסה להעיר אותו וזועקת: טאטע, שטעה אויף! [=אבא, תקום]...

"כל האוכלוסיה היהודית מהסביבה התאספו ללוות את ההרוג למנוחת עולמים".

תיאור הרצח ב'דער אידישער וועלט'

יוסף שלמה (ד"ר סטיב) ווייס - לאס אנג'לס

עלה 49 - השו"ב מצפת רבי משה ליב

בהקשר למה שהאריך בעלי זכרון עלה 49 עמ' יח-כג - עם ידיעות חדשות ותעודות - על הרב משה לייב שו"ב מצפת, ומפקפק שם אם שם משפחתו הי' הלר כפי שנצבע לאחרונה על מצבתו. אכן כפי המקובל במשפחה שם משפחתו הוא הלר. ומה שהוזכר שם 'פרידמן' זה טעות, חתנו וממלא מקומו כשו"ב היה ר' אלעזר פרידמן. בהדמנות זו אצרך עוד פרטים עליו ומשפחתו, בעיקר מספרי 'הצדיק הירושלמי לתולדות חתנו הרה"ח ר' מיכאל הרמן :

ר' משה יהודא לייב הלר ("ר' משה שוחט") נולד לאביו הרב ר' שרגא צבי [נולד לאביו הרב ר' שמואל בעיר איגארשט שברומניה. נפטר בג' באייר תרנ"א ומנו"כ בבית החיים העתיק בצפת ליד בנו ר' משה לייב] ולאמו מרת שרה בריינע. זוגתו מרת גיטל יוכבד היתה בתם של ר' ישראל הלוי סגל מקאלוש ומרת רחל, שהיתה בתו של רבי

שמואל זאנוויל, תלמידו של רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב וחתנו של רבי צבי הירש מנדבורנא, בעל "צמח ה' לצבי". מרת גיטל יוכבד היתה צדקנית גדולה ונודעה בכינויה "גיטליה די שוחטיקע" (גיטליה אשת השוחט). האדמו"ר מלעלוב רבי דוד'ל בידרמן התבטא על אודותיה: "גיטליה די שוחטיקע קען זיין א רבי! סיפעלט איר נאר א ספודיק... (יכולה היא להיות "רבי", חסר לה רק ספודיק). פעמים רבות ערך בביתה את סעודת מלוה מלכה, ואפילו היה טועם מתבשילי הבשר שלה, למרות שזהר שלא לאכול מחוץ לביתו. נפטר כ"ז אד"א תרנ"ז ומנו"כ בצפת.

ר' משה לייב, בהיותו שוחט, נהג בכל יום חמישי לחלק לעניים עופות לקראת שבת. מספרים כי השערים שנבנו על ציון הרשב"י במירון נתרמו על ידי ר' משה וזוגתו. ב

רבי מיכאל הרמן (בשטרימל) בפדיון הבן לנינו - לידו ה'דברי יואלי' מסאטמאר

בנותיו :

מרת דבורה'לע, אשת ר' מיכאל הערמן מווייצען-ירושלים, מנ"כ בהר-המנוחות. (עליהם וצאצאיהם בעלי זכרון 9 עמי עו-עח; 16 עמי ל-מו).

מרת אסתר סמצינצקי, נפטרה בה' באלול תשי"א ומנ"כ בביה"ח בצפת.

מרת חנה פרידמן, אשת ר' אלעזר פרידמן, שירש את מקום חמיו בשחיטה. בסוף ימיו היה סגי נהור, ועם זאת מסר בבית כנסת האר"י ז"ל בעל פה בכל יום חמישי שיעור ב"אור החיים" של פרשת השבוע. כמו כן היה הולך

לשמוע שיעורים, ולא פעם היה מתקן את המגיד שיעור. כשביקר הרב הקדוש רבי אברהם אלימלך מקרלין בצפת היה מכבדו לשבת לידו בשולחנו ולספר סיפורים ומעשיות מרבותינו הקדושים מקרלין. ביותר היה מתפעל מן הדייקנות בסיפוריו, והיה מצווה לאברכים הצעירים שישמעו ממנו. ר' אלעזר פרידמן השאיר אחריו שני בנים: ר' יעקב פנחס, שמילא מקום אביו בשחיטה בצפת, נפטר י"א באדר תשי"י, וכן את ר' שמעון בחיפה.

השו"ב רבי אלעזר פרידמן

וזה סיפור עליית חותנו של רבי משה לייב, רבי ישראל הלוי סגל מקאלוש, ומשפחתו לארץ הקודש: בבית מדרשו של רבי מאיר מפרימישלאן נהגו, שבמקום לנדב כסף בעבור ה"מי שברך", התחייבו עניינים ברוחניות, כמו דפי גמרא ומשניות שיסיימו תוך זמן נקוב. היה זה בשמחת תורה, בשעה שכל הקהל מקבלים "עליה". גם ר' ישראל הלוי התכבד ב"עליה", הגבאי אמר את נוסח ה"מי שברך" ובהגיעו ל"בעבור שיתן" נעצר והמתין למוצא פיו של העולה, במה הוא מתחייב. בטרם הספיק ר' ישראל לפצות פה, הכריז במקומו הרבי: "בעבור שיעלה לארץ ישראל! מאחר שהוצאות הדרך הצפויות לר' ישראל ולמשפחתו הגדולה רבות היו, העניק לו רבי מאיר מפרימישלאן במתנה את ה"פעלץ" (אדרת הפרווה) אשר לו, כדי שימכרנה וישתמש בכסף לצורך המסע לארץ הקודש.

שב האיש לביתו וסיפר לרחל אשתו במה נתחייב בעבור ה"עליה". הוקשה לה הדבר מאוד, מאחר שהיו להם ילדים קטנים. נכנס ר' ישראל אל הרב הקדוש רבי מענדל'ה קאסובער לשאול בעצתו. בין השאר קשה היה בעיניו עם מי יוכל לשדך את בנותיו בארץ ישראל, שכמעט לא היו בה אשכנזים באותה התקופה. - "אתה אומר שהבנות חשובות בארץ ישראל? אני אומר שהבנים חשובים!" קבע רבי מענדל'ה... - יצאו ר' ישראל הלוי ורחל אשתו ושבעת צאצאיהם לדרך, ולאחר מסע של שלושה חודשים הגיע לארץ ישראל.

רבי ישראל סגל מקאלוש נפטר בטי"ו באלול תר"ח ומנו"כ בבית החיים בצפת. אשתו מרת רחל נפטרה ב"א בתשרי תר"י ושם מנו"כ. (בשנים האחרונות התגלו מצבותיהם בחלקת הקברים הנמצאת

בסמוך לציונו של הרה"ק ר' לייב בעל הייסורים זצ"ל מטערקיש-מאהלוב).

לר' ישראל היו חמשה בנים ושתי בנות: [א] הר' מרדכי הלוי, אשתו הראשונה מרת עלקי נפטרה בדמי ימיה ב"ז מרחשון תר"י ומקום קבורתה בצפת. לאחר פטירתה, שב ר' מרדכי לחו"ל ונשא לאשה את מרת פוליא, בת הרה"ק ר' מנחם מנדל מזאבלטוב-קוסוב ז"ע. בתחילה שימש כדיין ומורה הוראה בנדבורנה, ובשנים תרכ"ה-תר"ל לערך, בתקופה שבה עבר הרה"ק ר' מרדכי מנדבורנה לבישטנא, הוא

עבר לגור בסעלישט שבמארמרוש, שם שימש כשו"ב ומורה הוראה ע"פ הוראת ש"ב הרה"ק ר' יעקב שמשון מקוסוב זי"ע. לעת זקנותו הוא החליט להניח את ה'חלף' ולעלות [שוב] לארץ ישראל, קברו עדיין לא נמצא, יום פטירתו לפי הכתובים הוא בג' מרחשון (ללא ציון שנה). ר' מרדכי השאיר אחריו משפחה מפוארת, שנכחה ברובה בשואה. את מלאכת השו"ב והמו"צ העביר לבנו ר' שבתי סג"ל גערטנער מסיטשעל. לימים, נודע כר' שבתי קדוש, נתן קמיעות וסגולות, על קברו בנו אוהל ובעת צרה עלו להתפלל על קברו, נפטר בב' תמוז תר"פ.

[ב] הרי' משה שוחט. [ג] הרי' אהרן לייב, נפטר כ"ד שבט תרל"ג. [ד] הרי' אברהם, נפטר א' דר"ח אדר ראשון תרמ"א. [ה] מרת טובע רבקה. [ו] מרת גיטל יוכבד, אשת ר' משה לייב הלר הנ"ל. [ז] הרי' מענדיל, מנו"כ בעיר ביירות.

שמעון דייטש - קרית יערים

לעלה 49 - משפחת אשת רבי דוד ביכלער מפאסטא

בעלה 49 עמי' פא כתב ידידי הרב שלמה ווייס אודות הרבנית גאלדא אשת רבי דוד ביכלער אב"ד פאסטא (בזיווגו הראשון) שקבורה שם, ולידה מצבת אמה מרת רחל לאה אשת הרב דוד הערץ (רצ"ב צילום מצבתה). והעיר שם שעל מצבת מרת רחל לאה נכתב "נפטרה ביום תרכ"א", ונשמט בטעות יום וחודש פטירתה.

עיינתי במאטריקאל הפטירות האורגינאלי של קהלת פאסטא שנכתב ע"י הרב (והרבה שמות וימי פטירה נכתבו בלשה"ק), ונכתב על פטירת מרת רחל לאה: Leni Diamand (ילעני דיאמאנדי. שם משפחת אביה. כן גם רשום אצל הרבנית גאלדא שם משפחת אביה 'הערץ') בת 69 אלמנה, גרה ב-

Sz. Jakab (ס' יאקאב) נפטרה י' תשרי תרכ"א, דהיינו ביום הכיפורים. כשמעיינים היטב במצבה רואים שנכתב 'ביו"כ' ולא 'ביום'. אגב, בפאסטא היתה משפחה גדולה של אחים ואחיות של הרבנית גאלדא ביכלער למשפחת הערץ.

דוד שלמה הלוי יונגרייז - ברוקלין

בשולי המכתב:

לפי הכתוב במאטריקל הנ"ל שחמותו של רבי דוד ביכלר אב"ד פאסטא מרת רחל לאה אשת רבי דוד הערץ היתה לבית דיאמנט וילידת תקנ"א לערך, ועל מצבתה כתוב שהיא בת רבי יעקב אריה [או: ארא], עלה בדעתי שכנראה היא בתו של רבי

יעקב ליב דיאמנט חמיו של רבי יהושע פאלק ביכלר אב"ד סעטשין אבי רבי דוד ביכלר [ראה 'עלי זכרון' 31 עמ' לד], וא"כ המחותנים רבי יהושע פאלק ביכלר ורבי דוד הערץ היו גיסים, ורבי דוד ביכלר נשא לאשה את מרת גאלדע בת דודתו מרת רחל לאה אחות אמו מרת ייטל [ילידת תקנ"ג לערך, ראה 'עלי זכרון' שם עמ' מה].

ואכן במכתבו של רבי יהושע פאלק ביכלר לתלמידו רבי יהודה אסאד מיום כ"ח סיון תקצ"ו [שנדפס ב'עלי זכרון' 18 עמ' כד] כתוב: '[בני] דוד יושב עמדי וכבר הודעתי לכ"ת שיש לפניי שידוך יתומה מגיסי ר' דוד ז"ל אך חמי נ"י הוא מן המעכבים באמרו [כ] הוא מוטפל? בזוגתו? להספיק לה צרכי ובסביבה זו היושבים פה? מטה ידם ודרכם להשמט לפרוע מה שכותבים? לנדס?...! נראה שלבסוף שידוך זה יצא אל הפועל. זה גם מתאים עם מה שכתוב במטריקל שמרת רחל לאה נפטרה כאלמנה. ומסביר איך לא הקפידו על שיווי השמות של החתן וחותרו, כיון שחותנו כבר לא היה בין החיים בשעת השידוך.

ב'עלי זכרון' 31 עמ' לה מצוטט מפנקס המוהל של רבי פאלק ביכלר: 'יום ד' ז' ניסן [תקפ"ז] מלתי ילד חיים בן גיסי ה' דוד בכפר ס"י. ולפי הנ"ל זהו גיסו רבי דוד הערץ מכפר סענט יאקאב. הכפר הזה מוזכר במטריקל הפטירה של מרת גאלדע כמקום לידתה בשנת תקפ"ב [ראה עלי זכרון 31 עמ' מז] ובמטריקל הפטירה של אמה מרת רחל לאה כמקום מגוריה. ולפי זה יוצא שרבי דוד הערץ נפטר בין השנים תקפ"ז לתקצ"ו.

יש לציין שבמטריקל פאסטא נרשם שמרת רחל לאה נולדה בשנת תקנ"א לערך בפאראד (Parad) מחוז העוועש. ואילו אחותה מרת ייטל נולדה בשנת תקנ"ג לערך ביאבאדי [ראה 'עלי זכרון' 31 עמ' לד ועמ' מה]. ז"א שאביהם רבי יעקב ליב דיאמנט גר בתחילה בפאראד ואח"כ ביאבאדי.

שלמה וייס - מכון זכרון ב"ב

לעלה 49 - צאצאי השו"ב מטבריה רבי משה ליב העליר, השו"ב רבי הענדיל מקיטוב

בנוגע למאמר על רמ"ל העליר וצאצאיו שפרסמנו בעלי זכרון 49, מצאנו פרטים נוספים על בנו רבי ישראל בער העליר וחתנו (של רי"ב) רבי יחיאל אהרן שרייבער, בספרו של הרב יהושע אלעזר מנחם הויזמאן: "פרי ישע אהרן", ח"א, ירושלים תשס"ג:

רבי ישראל בער העליר

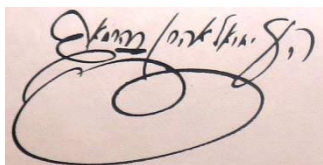
פעם אחת כשנסע רבי ישראל בער לקארלין לרבו ה"בית אהרן" באמצע חג הפסח, חלה מאוד, והגיעו למצב עד שנאלצו להוציא חביות המים מהחדר ששכב שם. אולם, רבי ישראל בער חזר לאיתנו, והתאושש ממחלתו והבריא. אחרי החג, אמר הבית אהרן לרבי ישראל בער: "האסט אונו גענומען א האלבין פסח", ואמר אליו

את מאמר הגמרא (סוכה נ"ג ע"א), אמר רבי יוחנן רגלאין דבר נש אינון ערבין ליה, לאתר דמתבעי תבן מובילין יתיה. ואמר הבית אהרן: "לאתר דמתבעי", מתבעי לשון תפילה, אין א פלאץ א וואו מען דארף איהם אויס בעטין, "תמן מובילין יתיה", האסט א נס וואס דיא ביסט געקומען צו אונז.

על פטירתו מסופר, שהכין את עצמו לנסוע על ל"ג בעומר בשנת תרנ"ט למירון, וקם משנתו וביקש שייטיבו לו חלומו, כי רצה מאוד לנסוע לשם כדי לאסוף צדקה עבור הכנסת כלה, אמנם כשרצה להניח ראשו במירון להחליף כת, ולא מצא מקום מתאים, הניח עצמו לשכב על הארץ, ונחלה מזה בדלקת ריאות, ושכב על ערש דוי בצפת עד ליום פטירתו. (שם עמ' שיג-שיד)

רבי יחיאל אהרן שרייבער

רבי יחיאל אהרן היה בר אורין ומתמיד עצום ולא פסק פומיה מגירסא, והיו קוראים לו בכינוי: רבי יחיאל מיט די גמרא, שהיה מחזיק תמיד את הגמרא בידיו ומיניה לא זו, כשהיה צריך למסכת היה לוקח מביהמ"ד, ולא ארכו הימים וגמר מסכת זו, הלך לביהמ"ד והחזיר את המסכת ולוקח מסכת שניה, והיה גומר בכל שנה ועשה סיום הש"ס, ולפי שלא היה בו כח לעת זקנותו לעלות לביהמ"ד, שלח את נכדו לעתיד רבי נח קוריץ ז"ל שהיה עדיין ילד, שיביא אליו את הגמרא החדשה שרוצה ללמוד בה.

חתימת רבי"א שרייבער

רבי יחיאל אהרן היה מספר מתוך התפעלות, מה שקיבל מדודו רבי שמואל העליר זצ"ל רבה של צפת פרק בהלכות הנהגת הציבור, בהיותו עוד צעיר לימים, כשבא פעם מטבריה לצפת, וביקר את דודו רבי שמואל, ובלכתו אתו ברחוב, הופתע לראות

לתמהונו הרב, כי אחת הנשים ניגשה לרבי שמואל ועיכבה אותו בדרכו, בשאלות של מה בכך, ורבי יחיאל ראה בהתנהגות האשה הזאת חוצפה יתירה, והתחיל לגעור בה, אך רבי שמואל הפסיקו מיד, ואמר לו: בני, יתכן כי ביום מן הימים גם אתה תהיה ממנהיגי הציבור, ועליך איפוא לדעת, כי על מנהיגי הציבור להתייחס בסבלנות רבה לכל הפונים אליהם, ואל להם לגעור בהם בשום פנים ואופן, ואח"כ פנה אל האשה והמשיך להתעניין בשאלותיה עד שפטרה לשלום.

אהבתו של הרה"ק ה"בית אהרן" מקארלין לרבי יחיאל אהרן היתה כמים פנים אל פנים, ובדרכו פעם אחת בחזרה לביתו נתן לו הבית אהרן שמירה את המטפחת שהיה מחזיק בעת קריאת התורה, ואמר אליו: "דאס געבין מיר פאר דיר א שמירה לדרך שינצל מכל דבר תקלה, להינצל ולראות רק טוב". (שם עמ' שיב-שיג)

חשוב היה בעיני הרה"ק ה"בית אהרן" כל מה שהיה נוגע לארץ ישראל, ורבי יחיאל אהרן סיפר, שהיה נוכח בעת התקשרות שידוכין לאחד מצאצאי רבו הבית אהרן,

וכיבד הבית אהרן את רבי יחיאל אהרן בכתיבת שטר התנאים כי היה ספרא רבא, ומפאת חשיבות של ארץ ישראל, ועמד רבי יחיאל אהרן על רגליו והתחיל בכתיבת

שטר התנאים, בדחילו ורחימו, ולא רצה לשבת על הכסא מחמת כבוד רבו, וציוה עליו רבו שישב ויכתוב כראוי, וכשגמר לכתוב, עמד הבית אהרן על רגליו והראה לכל המסובים ואמר: ראו נא איזה כתב נאה, שכתבו ידיו של חסיד מארץ הקודש. (שם עמ' רנט)

השו"ב רבי הענדיל מקיטוב

במאמר הנ"ל הזכרנו (בעמ' כב) את השו"ב בקיטוב רבי חנוך הענדיל הכהן, שעל אופן השחזת הסכין שחיטה שלו סמכו אדמור"י בית קאסוב. רצ"ב

צילום מצבתו בקיטוב אשר עליה נחרט: "ש' ויתהלך חנוך את האלהים ואיננו) / ה"ה איש תם וישר / ירא אלהים מו"ה / חנוך ב"מ שלמה / הכהן גוע ב' דר"ח / סיוון תנצבה", ומצבת בנו רבי אברהם אף היא בקיטוב ועליה נחרט: תרמא / פ"נ איש / תם וישר מו' / אברהם ב"מ / חנוך הכהן / שו"ב נפטי כ"ד / אייר תנצ / בה.

ישראל מנחם מנדל וידר - בני ברק

נעוך ע"י

הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער

כל הזכויות שמורות

את העלה ניתן לקבל במייל 3446@okmail.co.il